

Sonja Valovaara-Annola

”OLISIPA OSANNUT ENNAKOIDA, MITÄ ON TULOSSA”

Adoptioperheiden kokemuksia tuen tarpeista
adoptiolapsen ollessa murrosiässä

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Sonja Valovaara-Annola: "Olisipa osannut ennakoida, mitä on tulossa" Adoptioperheiden kokemuksia tuen tarpeista adoptiolapsen ollessa murrosiässä.

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityö

Ohjaaja: Jenni-Mari Räsänen

Huhtikuu 2022

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan adoptioperheiden kokemuksia tuen tarpeista adoptiolapsen ollessa murrosiässä. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia kokemuksia adoptiovanhemmilla on avusta ja tuesta sekä niiden saamisesta niin murrosikäiselle adoptiolapselle, itselleen kuin koko heidän perheelleen. Lisäksi tämän tutkielman tavoitteena on selvittää adoptiovanhempien toiveita ja ehdotuksia avun ja tuen saamiseksi adoptiolapsen murrosiän aikaan. Tutkielman teoreettisessa osuudessa tarkastellaan adoptioprosessia, murrosikäisen adoptiolapsen identiteetin rakentumista, adoptiovanhemmuutta sekä tukijärjestelmiä, joita adoptioperheillä on avun ja tuen saamiseksi. Tutkimusaineiston muodostavat viisi adoptiovanhemman haastattelua. Vanhempien kuvaukset pohjautuivat yhteensä seitsemän kansainvälisesti adoptoidun lapsen murrosiän kokemuksiin. Lapset olivat saapuneet Suomeen vuosina 2002–2007. Tutkielman tutkimusote on laadullinen ja metodologinen viitekehys muodostuu fenomenologis-hermeneuttisesta suuntauksesta. Tutkimuksen aineisto on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimus osoittaa, kuinka adoptiovanhemmilta tarvitaan aktiivisuutta, jotta adoptiolapselle sekä koko perheelle mahdollistuu riittävä tuki. Palveluiden piiristä varhaisin tuki kaikille lapsille oli tullut koulusta. Jos koulusta saatu tuki osoittautui lapselle riittämättömäksi, olivat vanhemmat itse päätyneet olemaan yhteydessä lastensuojeluun lisätuen saamiseksi. Vanhempien kokemukset avun ja tuen saamisesta lasten- ja nuorisopsykiatriasta olivat kaksijakoiset. Toiset olivat saaneet sieltä tuen nopeasti. Toiset puolestaan eivät tuntuneet saavan vanhempien aktiivisuudesta huolimatta tarpeisiin vastaavaa palvelua. Vanhemmat kuvailivat kohdanneensa erilaisia haasteita palvelurakenteista johtuvista syistä. Tällaisia olivat esimerkiksi palveluiden vapaaehtoisuus, niukat resurssit sekä työntekijöiden vaihtuvuus. Ylipäätään palveluiden piirissä haasteeksi muodostui adoptiotiedon ja -ymmärryksen puute. Vanhempien kertomuksissa ilmeni paljon kuvailua omaan vanhemmuuteen liittyen. Siinä merkitykselliseksi osoittautui vanhempien omat voimavarat, tarve psykiatriselle ymmärrykselle sekä läheisiltä ja vertaisilta saatu tuki. Vanhempien toiveet ja ehdotukset avun ja tuen saamiseksi liittyivät vahvasti osaviin ammattilaisiin sekä toimiviin ja joustaviin palvelurakenteisiin.

Tutkimuksen johtopäätöksiä voidaan todeta, että adoptioymmärrystä ja -tietoutta tarvitaan paljon lisää peruspalveluista lähtien. Vanhemmat kertoivat peräänkuuluttaneen perus- ja erityispalveluiden ammattilaisilta ymmärrystä lapsen adoptiotaustaan liittyen. Konkreettisesti sitä ei ollut kuitenkaan saatu, vaan adoptiotietämyksen jakaminen ammattilaisille jäi vanhempien tehtäväksi. Toiseksi keskeiseksi johtopäätökseksi osoittautui tarve psykiatrisen ymmärryksen saamiselle. Vanhemmilla oli hyvin suuri tarve ymmärtää murrosikäisen adoptiolapsen mielen maailmaa ja tämän tueksi he kaipasivat vahvasti psykiatrisen ymmärryksen saamista. Tulosten perusteella ylipäätään psykiatrian palveluiden saamista niin lapselle kuin vanhemmalle ei koettu helpoksi, vaan apua ja tukea päädyttiin hakemaan muiden palveluiden piiristä, kuten lastensuojelusta tai kolmannelta sektorilta. Tulosten perusteella keskeisimmäksi johtopäätökseksi muodostui tarve kehittää adoption jälkeistä tukea. Vanhemmat kuvasivat, kuinka murrosikäisen adoptiolapsen tuen tarpeita pohtiessa oli hyvin haastavaa selvittää, mikä johtuu adoptiosta ja sen myötä mahdollisesti tapahtuneesta traumatisoitumisesta, mikä puolestaan on ikätasoon kuuluvaa. Adoptiolasten kasvaessa palveluita on tarpeen kehittää vastaamaan yhä paremmin adoptioperheiden muuttuviin tuen tarpeisiin.

Avainsanat: adoptio, adoptiolapsi, adoptiovanhemmat, adoptioperhe, murrosikäinen, tuen tarve

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Sonja Valovaara-Annola: "I wish I had known what is coming" Adoptive families experiences on support during the puberty of adopted child.

Master's Thesis

Tampere University

Social Work

Supervisor: Jenni-Mari Räsänen

April 2022

This Master's Thesis examine the support needs of adoptive families during the puberty of adopted child. Thesis aims to understand the experiences adoptive parents have had on the support received for themselves, adopted child and for their whole family. In addition, the objective is to understand hopes and proposals adoptive parents may have for support during the puberty of adopted child. Theoretical part of the document presents adoption process, formation of the adopted child's identity during puberty, adoptive parenthood and support systems available for adoptive families. Research data consists of five adoptive parent interviews covering in total of seven internationally adopted children during 2002–2007. Research was qualitative based on phenomenological hermeneutics method. Data analysis was done by using data driven content analysis.

Thesis shows how proactive approach is essential for adoptive parents in order to receive adequate support. Support typically commence in school and continues in social care through parents initiative if necessary. Parents experiences for help and support received from children and youth psychiatrists were two-fold. Others had received quick response, however others did not receive adequate services despite parents own active requests. Parents described that they faced variety of challenges to receive services due to structural reasons. These related to e.g. inadequate resources, voluntary nature of services and employee turnover. In general, lack of understanding special needs of adopted children was stressed by the parents. Parents also described in the interviews that their own parenthood, capabilities and support from close ones were important. Main development areas raised by parents related to improving adoption skills and increasing flexibility in service structures.

Thesis conclude that increasing specific adoption awareness within service providers is clearly needed. Parents had also raised this when requesting services, however often parents needed to share adoption knowledge to service providers. Another conclusion was the need for receiving psychiatric support. Adoptive parents had strong willingness to understand their child during puberty and therefore needed psychiatric support. Interviews showed, however that it was not straightforward to receive psychiatric support. Often parents needed to reach childcare or private sector to get services they needed. Main conclusion was clear need to develop post adoption services. Several parents described the difficulties to identify whether adopted child's problems were driven by early childhood traumas or age related issues. For this reason, it is important to develop services that fit for adopted children and their families changing situations when adopted children grow towards adulthood.

Key words: adoption, adopted child, adoptive parents, adoptive family, puberty, support need

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
2 ADOPTIO.....	4
2.1 Adoptioprosessi.....	5
2.2 Murrosikäisen adoptiolapsen identiteetin rakentuminen	10
2.3 Adoptiovanhemmuus	13
3 ADOPTIOPERHEIDEN TUKEMINEN.....	17
3.1 Adoptioneuvonnan antajan tuki	17
3.2 Perus- ja erityispalveluiden tarjoama tuki.....	20
3.3 Järjestöjen tuki, kokemusasiantuntijuus ja vertaistuki.....	24
4 TUTKIELMAN TOTEUTUS	28
4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	28
4.2 Aineiston kuvaus.....	28
4.3 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa	31
4.4 Aineiston analyysi.....	33
4.5 Tutkimusetiikka	35
5 VANHEMPIEN KOKEMUKSET AVUSTA JA TUESTA SEKÄ NIIDEN SAAMISESTA	38
5.1 Adoptiolapsi palveluiden piirissä.....	42
5.2 Murrosikäisen adoptiolapsen vaativa vanhemmuus	54
6 VANHEMPIEN TOIVEET JA EHDOTUKSET AVUN JA TUEN SAAMISEKSI	59
6.1 Osaavat ammattilaiset ja toimivat palvelurakenteet	59
6.2 Adoptioperheen toimiva arki	66
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	70
LÄHTEET	77
LIITTEET	83
TAULUKOT	
Taulukko 1 Esimerkki aineiston ryhmittelystä	35

1 JOHDANTO

Adoptiolapsi perheeseen voi tarvita tukea erilaisissa elämänvaiheissa. Tuen tarpeet voivat liittyä niin perheeseen kuin lapsen kasvuun ja kehitykseenkin. Yksi keskeisimmistä adoptiolapsen tuen tarpeen vaiheista on nuoruusikä. (VAHKE-hanke 2009, 82; STM 2013, 19.) Adoptiolapsen kasvaessa ja tullessa murrosikään hän alkaa yleensä enenevässä määrin pohtimaan, kuka hän on ja minne hän kuuluu. Kiinnostus omiin juuriin ja syntyperään lisääntyy adoptiolapsilla yleensä juuri nuoruudessa (Tervonen-Arnkil 2015, 65; Mäenpää 2021). Tämä saattaa herättää murrosikäisellä adoptiolapsella monenlaisia kysymyksiä, joihin adoptiovanhemmat voivat joutua vastaamaan.

Suomessa palvelujärjestelmä perustuu vahvasti peruspalveluiden varaan. Jos riittävä apu ja tuki ei järjesty peruspalveluilla, ohjataan erityispalveluiden piiriin. Adoptioperhe on luotu yhteiskunnan avulla ja tuella, minkä seurauksena yhteiskunnalla ajatellaan olevan erityinen vastuu adoptioperheille riittävän psykososiaalisen tuen järjestämisessä. Adoptio-osaamisen on havaittu olevan puutteellista jo pitkään erityispalveluiden piirissä. Tämän seurauksena adoptioperheet hakeutuvat järjestöjen ja yksityisten toimijoiden palveluihin saadakseen ymmärrystä ja apua adoptioon liittyvissä erityishaasteissa. (VAHKE-hanke 2009, 80, 83.)

Tutkielman ajankohtaisuutta puoltaa adoptiolautakunnan (erityinen asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomainen adoptioasioissa) toteamus siitä, kuinka tulevana vuosina adoptioperheet tulevat todennäköisesti tarvitsemaan yhä enenevässä määrin adoption jälkeistä tukea. Tämä johtuu Suomen siirtymisestä adoptiomaana niin sanottuun toisen sukupolven adoptiomaaksi, jolloin adoptiotyön keskiössä tulee olemaan yhä enemmän aikuisikäisten adoptoitujen tarpeet. (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2020, 4.) Ruohio (2016, 25) toteaa omassa adoptiotutkimuksessaan, kuinka adoptoidut ovat adoptiokeskusteluissa esillä ”ikuisina lapsina”. Tämä kuvastuu mielestäni valitettavan hyvin myös adoptioperheiden kanssa työskenneltäessä, sillä työskentely painottuu lähes kokonaan aikaan ennen lapsen saapumista sekä ihan lähivuosiin lapsen saavuttua perheeseen. Ruohio (mt., 25) peräänkuuluttaa, kuinka adoptoitujen erilaisia tukipalveluja tulee muokata heidän kasvaessaan ja tuen tarpeiden muuttuessa.

Kouluterveyskyselyssä oli vuonna 2017 ensimmäistä kertaa mukana vastausvaihtoehtona adoptoitu, kun kysyttiin vastaajan perhettä kuvaavaa väittämää (Hedman & Halme 2018, 1). Tämä antoi hyvin merkityksellistä tietoa adoptoitujen nuorten ja heidän perheidensä kanssa työskentelyyn, kun

nuorten omia kokemuksia saatiin kouluterveyskyselyn avulla esiin. Ikonen ja Hedman (2020) ovat vertailleet adoptoitujen nuorten hyvinvointia Kouluterveyskyselyn 2017 ja 2019 aineistojen perusteella. Tällä välillä ei havaittu tapahtuneen merkittävää muutosta adoptoitujen nuorten hyvinvoinnissa. Enemmistö adoptoiduista nuorista voi hyvin. Samaan aikaan kuitenkin osalla adoptoiduista nuorista ilmeni haasteita hyvinvoinnissa. Adoptoiduilla nuorilla oli yleisemmin muun muassa koulukiusaamisen kokemuksia, ahdistuneisuusoireilua ja keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa kuin heidän ei-adoptoiduilla ikätovereillaan. (Mt., 1, 11.)

Sosiaalityön näkökulmasta adoption haasteena on sen marginaalisuus sosiaalialan laaja-alaisella kentällä. Siitä huolimatta sosiaalialan ammattilaiset voivat olla avainasemassa adoptiolasten ja heidän perheidensä tukemisessa. Koen merkitykselliseksi adoptioon liittyvän tiedon näkyväksi tekemisen ja jakamisen, ylipäättään adoptioaihepiirin tietoiseksi tekemisen. Adoptiosta aihepiirinä ei ole kovin paljon aikaisempaa tutkimusta, etenkin adoption jälkeisen tuen näkökulmasta, mikä puoltaa tämän tutkimuksen tarpeellisuutta. Adoptiota on tutkittu aiemmin muun muassa seuraavista teemoista: adoptioneuvonnan näkökulmasta (Eriksson 2007), asiakkaiden kokemuksista kansainvälisestä adoptioprosessista (Eriksson 2009), yksinvanhemmuuden näkökulmasta (Sukula 2009), kansainvälisesti adoptoitujen aikuisten perheeseen ja kansaan kuulumisen kokemuksista (Ruohio 2016), kokemuksista kotimaisesta adoptiosta (Siivola 2020), kansainvälisesti adoptoitujen identiteetin neuvottelusta (Koskinen 2021) sekä viimeisimmäksi erityistarpeisen lapsen adoptiovanhemmuudesta (Pietarila 2021).

Tässä tutkielmassa selvitän, millaisia kokemuksia adoptioperheillä on avusta ja tuesta sekä niiden saamisesta adoptiolapsen ollessa murrosiässä. Lisäksi tarkastelun kohteena on adoptioperheiden toiveet ja ehdotukset avun ja tuen saamiseksi. Kiinnostukseni tutkielman aiheeseen pohjautuu kandivaiheen harjoitteluun, jonka tein Pelastakaa Lasten Etelä-Suomen aluetoimiston adoptioneuvonnan tiimissä. Kun perehdyin adoptioneuvontaan, havaitsin, että työskentely adoptioperheiden kanssa painottuu vahvasti aikaan ennen adoptiolapsen saapumista adoptioperheeseen sekä siihen, kun adoptiolapsi kotiutuu adoptioperheeseen. Ymmärrän adoptioneuvonnan tärkeän merkityksen: Adoptiovanhemmiksi haluavien taustoja, omia lapsuuden kokemuksia, kasvatusnäkömymiä sekä motiiveja adoptioon on ensiarvoisen tärkeä selvittää, jotta adoptiolapselle voitaisiin löytää juuri hänelle sopivimmat adoptiovanhemmat. Siitä huolimatta on yllättävää, miten vähän itse adoption jälkeistä työskentelyä on.

Rajaan tutkielmani koskemaan adoptioiperheitä, joissa on murrosikäisiä adoptiolapsia. Tätä perustelee se, että Suomeen tuli vuosina 2003–2005 paljon adoptiolapsia, jotka ovat nyt murrosiässä ja sitä ohittamassa. Vuonna 2003 Suomeen saapui palvelunantajien välityksellä kansainvälisesti adoptoituja lapsia yhteensä 238, mitä seurasivat kansainvälisen adoption huippuvuodet. Vuonna 2004 Suomeen adoptoitiin kansainvälisesti 289 lasta ja vuonna 2005 lapsia saapui 308. Tämän jälkeen kansainvälisesti adoptoitujen lasten määrä Suomeen on pääasiassa vain pienentynyt. Vuonna 2006 Suomeen adoptoitiin kansainvälisesti 218 lasta ja vuonna 2019 määrä oli enää vain 67. (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2020, 20.)

Tutkielman tarkoituksena on käsitellä adoptioiperheiden tuen tarpeita adoptiovanhempien kokemusten avulla. Alusta lähtien minulle oli selvää, että haluan haastatella adoptiovanhempia ja kuulla heidän kokemuksiaan tuen saamisesta. Ymmärtämällä adoptiovanhempien kokemuksia ja tekemällä niitä näkyväksi, halusin osaltani olla lisäämässä ymmärrystä adoption jälkeisen tuen merkityksellisyydestä. Tutkimusaineisto koostuu viidestä adoptiovanhemman haastattelusta. Tutkimukseen osallistuneet perheet olivat saaneet adoptiolapsensa vuosina 2002–2007. Vanhempien kertomukset koskevat yhteensä seitsemää kansainvälisesti adoptoitua murrosikäistä. Tämän perusteella tutkielmassa käytetyllä adoptiolapsi -termillä tarkoitetaan kansainvälisesti adoptoitua lasta. Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jonka lähestymistapana on fenomenologis-hermeneuttinen suuntaus. Aineiston analysoin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tutkielman toisessa ja kolmannessa luvussa käsittelen tutkimuksen teoreettista viitekehystä; adoptioprosessia, murrosikäisen identiteetin rakentumista, adoptiovanhemmuutta sekä tukijärjestelmiä, joita adoptioiperheillä on avun ja tuen saamiseksi. Luvussa neljä esittelen tutkimuskysymykset ja kuvaan tutkielman toteutusta. Tutkimuksen tulokset esittelen luvuissa viisi ja kuusi. Aloitan luvun viisi taustoittamalla tutkimuksen aihetta kuvailemalla, mitä tutkimukseen osallistuneet perheet toivat esiin ylipäätään adoptiolapsen murrosikään liittyen. Sen jälkeen keskityn tarkastelemaan tuloksia liittyen adoptiolapseen ja palveluihin sekä adoptiovanhemmuuteen. Luvussa kuusi käsittelen tuloksia liittyen vanhempien toiveisiin ja ehdotuksiin avun ja tuen saamisesta. Päätän tutkielman tutkimuksen keskeisimpien havaintojen käsittelyyn johtopäätöksissä ja pohdinnassa luvussa seitsemän.

2 ADOPTIO

Adoptio-sanalla tarkoitetaan vaihtoehtoista (parhaimman) valitsemista ja se tulee latinan sanoista ad optio. Adoptiossa eli lapseksi ottamisessa on kyse oikeudellisesta toimenpiteestä, jossa muodostetaan uusi perhesuhde adoptoitavan ja adoptiovanhemman tai -vanhempien välille. Vahva adoptio on purkamaton ja siinä adoptiolapsi saa saman oikeudellisen aseman kuin perheen biologinen lapsi. Tällöin adoptiolapsi on myös juridisesti perheen lapsi. Heikko adoptio puolestaan sallii adoption purkamisen. Siinä adoptiolapsella säilyy lainsäädännöllinen side biologiseen perheeseen. Perheen sisäinen adoptio tarkoittaa sukulaisen tai esimerkiksi puolison aiemmasta liitosta olevan lapsen adoptoimista. (Parviainen 2003, 7.) Vierasadoptiosta puhutaan silloin, kun perheeseen tulee tuntematon lapsi (Parviainen 2003, 7; Högbacka 2009, 162). Avoimessa adoptiossa biologisella perheellä ja adoptioperheellä on toistensa henkilötiedot, mikä mahdollistaa yhteydenpidon heidän välillään joko suoraan tai välitetysti (Tervonen-Arnkil 2015, 58). Adoptio voi olla kotimainen tai kansainvälinen. Kotimaisessa adoptiossa adoptoidulla ja adoptiovanhemmilla on sama syntymämaa. Kansainvälisessä adoptiossa adoptoitu on kotoisin eri maasta kuin adoptiovanhemmat. (Parviainen 2003, 8; Ruohio 2016, 17.)

Adoptiosta säädetään Suomessa adoptiolaisissa (Adoptiolaki 22/2012) ja -asetuksessa (Valtioneuvoston asetus adoptiosta 202/2012). Lisäksi sitä ohjaa Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) ja Adoptioita koskeva Euroopan neuvoston uudistettu yleissopimus (Eurooppalainen yleissopimus lasten adoptiosta 39/2012). Kansainvälistä adoptiota ohjaa myös Haagin sopimus (Asetus lasten suojelua sekä yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta 29/1997), jonka Suomi allekirjoitti vuonna 1997. Adoptiolain (22/2012) 1 § määrittelee adoption tarkoituksiksi lapsen parhaan edistämisen vahvistamalla lapsen ja vanhemman suhteen adoptiolapsen ja adoptiovanhempien välille. Adoptiossa on keskiössä lapsen etu, kuten adoptiolain (22/2012) 2 §:ssä todetaan. Sen perusteella arvioitaessa lapsen etua on merkityksellistä tarkkailla huolellisesti, miten pystytään parhaiten takaamaan lapselle, joka ei voi kasvaa omassa perheessään, pysyvät perhesuhteet sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi.

2.1 Adoptioprosessi

Adoptiovanhemmiksi haluavan pariskunnan tai yksinhakijan tulee olla yhteydessä oman kotikuntansa sosiaalitoimeen adoptioprosessin käynnistämiseksi (Mäkipää 2007, 205). Adoptiolaki (22/2012) asettaa adoptiolle erilaisia edellytyksiä, kuten 6 §:ssä adoptionhakijoiden iän. Adoptioprosessiin lähtiessään adoptionhakijoiden tulee olla vähintään 25-vuotiaita. Adoptionhakijat eivät kuitenkaan saa olla yli 50-vuotiaita, jos kyseessä on alaikäinen adoptoitava. Lisäksi adoptiolain (22/2012) 7 § tarkentaa, kuinka alaikäisen adoptoitavan ja adoptionhakijan välinen ikäero on oltava vähintään 18 vuotta ja enintään 45 vuotta. Edellä mainittuihin pykäliin on adoptiolaisissa (22/2012) lieventäviä tarkennuksia, jos kyseessä on esimerkiksi aviopuolison lapsen adoptoiminen. Sopivan iän lisäksi adoptionhakijoilta edellytetään riittävää sosioekonomista tilannetta ja hyvää terveyttä (Pelastakaa Lapset ry). Adoptiolain (22/2012) 8 § ja 9 § määrittelevät, kuinka vain avioliitossa oleva pari voi adoptoida yhdessä alaikäisen lapsen. Avioparin lisäksi adoptoida voi itsellinen henkilö. Tällöin puhutaan yksinhakijasta. (Valvira 2021a.) Seuraavaksi käsittelemme adoptioprosessia tarkemmin vaihe vaiheelta.

Adoptioeuvonta ja kotiselvitys

Adoptioeuvonta on pakollista adoptiovanhemmiksi haluaville aina, kun halutaan adoptoida alaikäinen lapsi (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 43; Valvira 2021a). Adoptioeuvonnan antajan tulee olla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston luvan saanut adoptiotoimisto (Adoptiolaki 22/2012, 22 §). Tällä hetkellä Pelastakaa Lapset ry on Suomessa ainut tällaisen luvan saanut adoptiotoimisto. Jotkut kunnat vastaavat itse adoptioeuvonnan antamisesta sosiaalitoimissaan. Adoptioeuvontaa antavat sosiaalityöntekijät, jotka ovat erikoistuneet adoptioasioihin. Adoptioeuvonta on adoptionhakijoille maksutonta sosiaalipalvelua. (Valvira 2021a.)

Adoptioeuvonnan tarkoituksena on selvittää hakijoiden kyky ja valmiudet adoptiolapsen vanhemmiksi sekä valmentaa heitä tulevaan rooliinsa (Mäkipää 2007, 205). Adoptioeuvonnan sosiaalityön merkityksellinen osa on tulevan adoptiovanhemmuuden ja sen vaatimusten arvioiminen. Sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on arvioida tulevaa vanhemmuutta ja määrittää hyvä ja riittävä vanhemmuus sekä perheen keinot täyttää nämä vaatimukset. (Pietarila 2021, 31.) Jos adoptioeuvontaa antaa adoptiotoimisto, on sen pyydettävä adoptioeuvonnan aikana adoptiolain

(22/2012) 24 §:n mukaisesti adoptiovanhemmiksi haluavien kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä lausunto hakijoiden olosuhteista. Lisäksi tarkistetaan adoptiovanhemmiksi haluavien rikosrekisteri, poliisitiedot sekä tiedot mahdollisista kotihälytyksistä (Valvira 2021b).

Adoptioeuvonnan aikana keskustelua käydään ainakin seuraavista teemoista: minkä vuoksi hakijat haluavat adoptoida, millainen on heidän elämäntarinansa, elämäntilanteensa tällä hetkellä sekä parisuhde, millainen läheisverkosto heillä on ja minkälaisia menetyksiä he ovat kohdanneet. Lisäksi adoptioeuvonnassa keskustellaan kasvatuskäytännöistä, adoptiolapsen erityisyyteen liittyvistä asioista sekä avoimuudesta adoptiolapsen taustan suhteen. (Pelastakaa Lapset ry.) Adoptioeuvonnassa käsitellään kiintymyssuhteen muodostumista erityisesti adoptiolapsen näkökulmasta. Neuvonnassa lisätään ymmärrystä siitä, että adoptiolapsilla varhainen vuorovaikutus on usein puutteellista. Lisäksi heillä on usein traumaattisia erokokemuksia ensimmäisiltä elinvuosiltaan, mikä tekee kiintymyssuhteen muodostumisesta adoptiolapsen ja -vanhempien välille haastavan. Adoptioeuvonnan tarkoituksena on lisätä ymmärrystä myös tästä adoptiolapsille luonteenomaisesta piirteestä. (Mäkipää 2007, 213.)

Adoptioeuvonnan aikana on merkityksellistä, että neuvontaa antava sosiaalityöntekijä jakaa adoptiovanhemmiksi haluaville tiedon lisäksi myös osaamista ja taitoa. Adoptioerheen tärkeitä taitoja koetaan olevan psykososiaalinen tieto, avoin keskustelukulttuuri ja hyvä reflektointikyky. Nämä adoptiovanhemmiksi haluavien tulisi omaksua adoptioeuvonnan aikana. Käytännössä taitojen varmistaminen on haastavaa. Adoptioeuvonnan tavoitteena on ammattilaisen avulla rakentaa perhe, joka pystyy jatkossa selvittämään itse sisäiset pulmansa. Tarvittaessa heidän on myös osattava turvautua ammattilaisten apuun. Adoptioerheen tulisi olla sisäisesti toimintakuntoinen ja eheä sekä samaan aikaan myös riittävän avoin yhteiskuntaan nähden. (Mäkipää 2006, 200–202.)

Kun adoptioeuvonnan sosiaalityöntekijä kokee selvittäneensä riittävässä laajuudessa adoptiovanhemmiksi haluavien valmiuksia adoptiovanhemmuuteen ja on valmentanut heitä tähän uuteen tehtävään, kirjoittaa hän tapaamisilla käytyjen keskustelujen perusteella kotiselvityksen. Siihen kuvataan adoptioeuvonnan aikainen työskentely. Kotiselvitys toimitetaan adoptiolautakunnalle adoptioluvan hakemiseksi. (Mäkipää 2007, 205.) Adoptiolupahakemukseen tulee liittää myös lääkärinlausunnot (T-todistus) adoptiovanhemmiksi haluavien terveydentilasta, koska adoptiolautakunnassa halutaan varmistaa, että adoptiovanhemmat ovat niin fyysiseltä kuin

psykkiseltäkin terveydentilaltaan vakaita huolehtimaan adoptiolapsesta tämän aikuisuuteen saakka (Valvira 2021b). Myöhemmin kotiselvitys toimitetaan vielä lapsen luovuttavan maan viranomaisille, mikäli kyseessä on kansainvälinen adoptio (Mäkipää 2007, 205).

Palvelunantajat kansainvälisesti adoptoitaessa

Adoptoitaessa ulkomailta, on käytettävä adoptiolain (22/2012) 31 § mukaista kansainvälistä adoptiopalvelua. Tällaista kansainvälistä adoptiopalvelua saavat antaa palvelunantajat, jotka ovat adoptiolautakunnan hyväksymiä (Adoptiolaki 22/2012, 32§). Tällä hetkellä adoptiolautakunnan hyväksymiä palvelunantajia ovat Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystyökeskus, Pelastakaa Lapset ry sekä Interpedia ry. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystyökeskus ei kuitenkaan ota enää uusia asiakkaita, vaan hoitaa vireillä olevat hakemukset loppuun ja huolehtii aikaisempien asiakkaidensa jälkipalvelutyön. (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2020, 13, 17.)

Palvelunantajien tehtäviin kuuluu välittää Suomessa asuva adoptionhakija alaikäiselle ulkomailla asuvalle lapselle, joka tarvitsee adoptiovanhemmat ja jolle ei löydy sopivia adoptiovanhempia hänen kotimaastaan. Lisäksi palvelunantajien tehtäviin kuuluu avustaa sekä adoption vahvistamiseen liittyvissä toimenpiteissä, että adoptiolasta ja tämän huoltajia hankkimaan tietoja lapsen synnyinmaasta ja tarjota tietoja luovuttaessa saajalle riittävä tuki. (Adoptiolaki 22/2012, 33§.) Lisäksi Valtioneuvoston asetus adoptiosta (202/2012) 6 § määrittelee palvelunantajien tehtäviin kuuluvaksi muun muassa yhteistyössä toimimisen ulkomaisten palvelunantajien kanssa sekä adoptiolapsen Suomeen siirtymiseen liittyvissä käytänteissä avustamisen. Palvelunantajien tärkeisiin tehtäviin kuuluu myös huolehtia, että kansainvälinen adoptio tehdään ensisijaisesti lapsen etu huomioon ottaen ja lapsen oikeuksia kunnioittaen. Lisäksi palvelunantajat varmistavat, että kukaan ei hyödy adoptiosta aiheuttomasti taloudellisesti tai muutenkaan. (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2020, 17.)

Palvelunantajien ulkoimaiset yhteistyötahot vaihtelevat. Pelastakaa Lapset ry:llä on kontaktimaina tällä hetkellä Bulgaria, Filippiinit, Kiina ja Thaimaa. Interpedia ry:llä puolestaan Bulgaria, Etelä-Afrikka, Intia, Kiina, Kolumbia, Taiwan ja Thaimaa. Helsingin kaupungin kontaktimaat ovat Bulgaria, Etelä-Afrikka ja Thaimaa. (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2020, 17–19.) Viime vuosikymmeninä Suomeen on saapunut paljon kansainvälisesti adoptoituja lapsia Venäjältä ja Kiinasta. Lisäksi lapsia on tullut muun muassa Kolumbiasta, Thaimaasta, Filippiineiltä, Etelä-

Afrikasta, Intiasta, Keniasta ja Etiopiasta. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 42.) Venäjä ei kuitenkaan enää luovuta adoptiolapsia Suomeen, vaan lopetti sen vuonna 2015 Suomen eduskunnan äänestettyä tasa-arvoisen avioliittolain puolesta (Pietarila 2021, 28).

Adoptiolupa ja lapsen saaminen

Kun halutaan ryhtyä adoptiovanhemmiksi, on aina haettava adoptiolupaa adoptiolautakunnalta, ellei kyseessä ole kotimainen perheen sisäinen adoptio, jossa hakija adoptoi puolisonsa lapsen. Adoptioluvan voi saada korkeintaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Tarvittaessa siihen voi hakea jatkolupaa, eli pidentää luvan voimassaoloaikaa. Jos hakijoiden olosuhteissa tapahtuu olennainen muutos adoptioluvan voimassaoloaikana, on siitä ilmoitettava viipymättä adoptiolautakunnalle. (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2020, 15.)

Adoptiolupia sekä jatkolupia käsitellään adoptiolautakunnan adoptiolupajaostossa Valvirassa. Adoptiolautakunnan lupajaosto myönsi vuonna 2020 yhteensä 60 uutta lupaa palvelunantajan välityksellä tapahtuvaan kansainväliseen adoptioon sekä pidensi 60 kansainväliseen adoptioon myönnetyn luvan voimassaoloaikaa. Lupajaosto teki yhdestä kansainvälisestä lupahakemuksesta kielteisen päätöksen sekä hylkäsi yhden hakemuksen, joka koski voimassaoloajan pidentämistä. Edelliseen vuoteen verrattuna lupien määrät pysyivät melko samoina. Kotimaiseen adoptioon myönnettiin vuonna 2020 yhteensä 30 uutta lupaa. Lisäksi kymmenen luvan voimassaoloaikaa pidennettiin. Vuoteen 2019 verrattuna kotimaisten adoptioiden lupien määrät laskivat hieman, sillä vuonna 2019 uusia lupia myönnettiin 39 ja 15 luvan voimassaoloaikaa pidennettiin. (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2020, 15–16.)

Kun adoptionhakijat saavat tietää heille tulevasta lapsesta, kutsutaan sitä lapsiesitykseksi. Kotimaisissa adoptioissa lapsiesityksen antaa adoptioneuvonnan antaja. Lapsiesityksen tekee kansainvälisissä adoptioissa joko kohdemaan adoptioviranomainen tai palvelunantaja. Kansainvälisissä adoptioissa lapsiesitys sisältää lapsen taustatietoja, siltä osin kuin niitä on tiedossa. Lisäksi siinä on tietoja lapsen terveydentilasta ja kehityksestä. Adoptionhakijat voivat joko hyväksyä tai hylätä lapsiesityksen ennen hakumatkalle lähtöä. Lopullinen adoptiopäätös tehdään aina vasta, kun lapseen on tutustuttu. (STM 2013, 24–25.)

Adoption vahvistaminen tarkoittaa adoptioperheen kotipaikkakunnan käräjäoikeuden tekemää vahvistusta, jota haetaan kirjallisesti. Kansainvälisesti adoptoitaessa adoptio vahvistetaan usein jo lapsen syntymämaassa, lapsen hakumatalla, eli ennen kuin vanhemmat saapuvat lapsensa kanssa Suomeen. Kansainväliseen adoptioon luovuttavista maista Thaimaalla on käytäntö, jossa adoptio vahvistetaan vasta adoptiolapsen vietettyä uudessa perheessään useamman kuukauden. (STM 2013, 59–60.)

Eriksson (2009) on tutkinut adoptoijien kokemuksia kansainvälisestä adoptioprosessista. Hänen tutkimuksensa tavoitteena on tuoda asiakkaiden näkökulma adoptioprosessiin liittyen esiin, sillä useimmiten enemmän huomiota saa asiantuntijakeskeinen näkökulma (mt., 5, 9). Tutkimuksensa perusteella Eriksson (2009, 71) kuvaa adoptioprosessia henkilökohtaiseksi ja ainutlaatuiseksi kokemukseksi. Se on yleensä myös vuosia kestävä prosessi, johon liittyy epävarmuutta. Epävarmuutta voi aiheuttaa esimerkiksi siirtyminen prosessin vaiheesta toiseen. Tällöin myös palvelunantaja voi vaihtua, kuten tapahtuu siirryttäessä adoptioneuvontavaiheesta odotusvaiheeseen ja kansainväliseen adoptiopalveluun. On ymmärrettävää, että epävarmuutta aiheuttaa myös adoptioprosessin pitkä kesto. Lakisääteinen adoptioprosessi tuntuu etenevän loogisesti ja selkeästi: Adoptioneuvonnasta odotusaikaan sekä lapsiesitykseen ja lopulta lapsen saamiseen. Todellisuudessa prosessi sisältää monta odottelua vaativaa siirtymää: Ensin voi joutua odottamaan adoptioneuvonnan alkamista. Itse neuvonta vie yleensä noin vuoden. Tämän jälkeen adoptiolupaa voi joutua odottamaan useita kuukausia. Kansainvälisessä adoptiossa voi tämän jälkeen mennä vielä useampikin vuosi, kun mukaan tulee lapsen syntymämaan byrokraattisuudet, ennen kuin voi alkaa toivoa ja odottaa lapsiesityksen saamista. (Mt., 31–32, 71–72.)

Erikssonin (2009, 33) tutkimukseen osallistuneet adoptoijat kokivat adoptioneuvonnan positiivisena kokemuksena tuen saamisen näkökulmasta. Sosiaalityöntekijän kanssa käymien keskusteluiden myötä adoptoijat olivat havahtuneet pohtimaan adoptiota uusista näkökulmista. Lisäksi pariskuntien kesken keskusteluyhteys oli syventynyt. Parhaimmillaan adoptoijat olivat saaneet adoptioneuvonnan myötä vahvistusta itselleen toimia adoptiovanhempina. Ne, joiden kokemukset adoptioneuvonnasta eivät olleet niin positiivisia, kokivat, etteivät saaneet sosiaalityöntekijältä riittävää tukea adoptiovanhemmuuteen kasvamisessa. (Mt., 33–35.)

2.2 Murrosikäisen adoptiolapsen identiteetin rakentuminen

Kun adoptiolapsi kasvaa ja tulee murrosikään, alkaa hän yleensä enenevässä määrin pohtimaan, kuka hän on ja minne hän kuuluu. Kiinnostus omiin juuriin ja syntyperään lisääntyy adoptiolapsilla yleensä juuri nuoruudessa (Mäenpää 2021). Adoptiolapsen nuoruuden ajan mietteet ja pohdinnat liittyvät vahvasti hänen identiteettiinsä, jonka vuoksi olen valinnut Eriksonin (1968) teorian identiteetin rakentumisesta yhdeksi tutkielmani teoreettisista viitekehyksistä. Myös Grotevant kollegoineen (2000, 385) pitää Eriksonin (1968) teoriaa merkityksellisenä juuri adoptoitujen identiteetin ymmärtämisessä.

Geenit ovat merkityksellisessä roolissa murrosiän käynnistymisessä. Muuten ei vielä täysin ole pystytty osoittamaan, mitkä kaikki tekijät saavat tarkalleen ottaen murrosiän alkamaan. Selvää on kuitenkin se, että vie vuosia kypsyä ja kasvaa lapsesta aikuiseksi. Murrosikään kuuluvat niin fyysiset muutokset kuin keskushermoston kypsyminen. On tärkeää muistaa aikuisten merkityksellinen rooli murrosikäisen rinnalla: Aikuisen velvollisuutena on antaa nuorelle mahdollisuus, aikaa ja tilaa kaikkien näiden murrosiän mukana tuomien uusien taitojen ja valmiuksien oppimiselle. (Sinkkonen 2010, 23.)

Sinkkonen (2010, 14–15) selittää murrosikäiselle tyypillisiä mielialan vaihteluita, voimakkaita tunteenpurkauksia sekä kontrollin menetyksiä monien vaativien kehitystehtävien ajoittumisella nuoruudessa samaan ajankohtaan. Murrosiän tunteenpurkaukset perustuvat sille, kun murrosikäinen kaipaa toisaalta turvallisuutta ja vanhempien lähellä oloa. Toisaalta taas tämä haluaa päästä vanhempien holhouksesta ja olla heistä täysin riippumaton. Nuori on tottunut kotoisaan olotilaan itsessään ja omassa kehossaan, kunnes murrosiän myllerrykset ottavat vallan. Tällöin nuoren mieltä voi hämmentää muutokset omassa kehossa sekä useat ja nopeat kehitystehtävät monella tasolla. Tänä aikana hän on altis epäsopiville kokemuksille. Aikuisilla onkin tällöin tärkeä tehtävä varjella nuoria heiltä itseltään. (Mt., 15, 23.)

Teilmannin ym. (2006, 391) tutkimuksen mukaan varhainen murrosikä alkaa kansainvälisesti adoptoiduilla lapsilla 10-20 kertaa todennäköisemmin kuin kantaväestöön kuuluvilla saman ikäisillä lapsilla. Ilmeisimmin murrosikä alkaa ennenaikaisesti lapsilla, jotka adoptoitaessa ovat yli kaksivuotiaita. Adoptiolasten ennenaikaisesta murrosiästä on tehty havaintoja aiemminkin. Aiheeseen liittyen tehty tanskalainen väestötutkimus on ensimmäinen laaja tutkimus, jossa

arvioitiin vaikutuksen suuruutta. Tutkimuksessa käytettiin yli miljoonan tanskalaisperäisen lapsen tietoja, 11 000 adoptoidun, 72 000 vanhempiansa kanssa maahan muuttaneen sekä yli 128 000 Tanskassa syntyneen maahanmuuttajan lasten. Näistä kaikista 655 lapsen murrosikä alkoi epätavallisen varhain. Tarkkaa perustelua asiasta ei ole löydetty. Todennäköisesti adoptiolasten murrosiän aikainen alkamisajankohta selittyy ympäristötekijöillä ja adoption jälkeen tapahtuvalla nopealla kasvulla, mikä on tyypillistä erityisesti puutteellisista oloista adoptoiduilla lapsilla. (Mt., 391–397.)

Erikson (1968, 96) nimittää lapsuuden ja nuoruuden kehitysvaiheita kriiseiksi. Nuoruuden kehitysvaihetta hän kuvaa identiteetikriisiksi (mt., 91). Usein nuoruutta kuvataan kuin toiseksi mahdollisuudeksi tai jopa ”uudeksi syntymiseksi”. Erikson (1982, 249) kuvaa lapsuuden loppumista ja nuoruuden alkamista seksuaalisen kypsyyden saavuttamisella. Hänen mukaansa fysiologisten muutosten myötä nuoret alkavat olla yhä kiinnostuneempia siitä, mitä muut heistä ajattelevat ja miltä he näyttävät muiden silmissä. Tämä niin sanottu uudesti syntyminen tulee Eriksonin (mt., 249) mukaan siitä, kun murrosikäinen joutuu etsiessään omaa identiteettiään kyseenalaistamaan uudelleen kaiken jatkuvuuden, johon hän on aiemmin luottanut: Pidetäänkö ja välitetäänkö hänestä juuri sellaisena kuin hän on? Kun nuori saa vahvistusta, että näin yhä tapahtuu, hän on rakastettu ja pidetty myös murrosikäisenä nuorena, omana itsenään, hänen minäidentiteettinsä eheytyy. Näin nuoruuden kehitysvaiheen, kriisin, myötä syntynyt identiteetti määrittää jatkossa nuoren tulevaisuutta. (Erikson 1968, 91.)

Identiteetin eheytyminen vastapuoleksi Erikson (1982, 249–250, 294) määrittelee roolidiffuusion eli roolien hajaantumisen. Tällöin nuoren haasteena on kyvyttömyys saada otetta ja esimerkiksi vakiintua mihinkään ammatti-identiteettiin. Pysyäkseen koossa ylisamaistumista voi tapahtua muun muassa jengien sankareihin. Lisäksi riskinä on rikollisiin piireihin ajautuminen. Tällöin on erityisen merkityksellistä ymmärtää nuoruusikään kuuluva kehitysvaihe ja tukea nuorta siinä, eikä nähdä pelkästään hänet pahojen tapojensa kautta. (Mt., 249–250, 294.)

Pohdiskelu omasta identiteetistä on adoptoiduilla nuorilla erityisen haastavaa, koska heillä on kokemus varhaisesta eroon joutumisesta biologisesta perheestään. Adoptoidut nuoret muodostavat yksilöitymisensä ja irrottautumisensa vanhemmistaan toisenlaisista lähtökohdista kuin biologisista vanhemmista irtautuva nuori. (Sinkkonen 2009, 127.) Adoptiovanhempia kannustetaan keskustelemaan alusta alkaen adoptiosta ja lapsen taustasta avoimesti, jotta siitä pystyttäisiin

keskustelemaan perheessä mahdollisimman luontevasti myös adoptoidun nuoruusiässä (Tervonen-Arnkil 2015, 65). Perheen avoimella keskustelukulttuurilla pyritään lisäämään adoptiolapsen kuuluvuutta adoptioperheeseen sekä vähentämään kaikkea sitä epävarmuutta ja hämmennystä identiteettiin liittyen, jota tietoisuus adoptiotaustasta väistämättä tuo (Kirk 1964, 162). Nuori voi kiinnostua miettimään alkuperäänsä, kun tietoisuus itsestä ylipäättään kehittyy. Toisten adoptoitujen tapaamisista voi tulla adoptoiduille nuorille tärkeä mahdollisuus käsitellä mietityttäviä asioita yhdessä. (Tervonen-Arnkil 2015, 65–66.)

Adoptoidun identiteetin rakentumista voi tukea synnyinmaahan matkustaminen, jota kutsutaan juurimatkaksi. Juurimatkan voi toteuttaa monella tapaa, eikä sen välttämättä tarvitse sisältää käyntiä esimerkiksi tutussa lastenkodissa. Toisille adoptoiduille voi riittää ylipäättään matkustaminen omaan synnyinmaahan. Juurimatka itsessään ei välttämättä tuo uutta tietoa tai anna adoptoidulle vastauksia. Se voi kuitenkin herätellä pohdintoja omaan identiteettiin liittyen. Onnistuessaan juurimatka voi edistää adoptoidun varhaisten kokemusten sanoittamisessa. Matkustaminen adoptoidun synnyinmaahan voi mahdollistaa myös vanhemmille keinojen saamisen, miten rakentaa lapsen elämäntarinaa ja vahvistaa tämän itsetuntoa. Juurimatka auttaa työstämään nuoren pohdintoja siitä, kuka hän on ja mistä hän tulee. Matkaa suunniteltaessa on tärkeää muistaa, että jokainen nuori käsittelee taustaansa omalla tavallaan ja omassa aikataulussaan. (Ventelä 2013.)

Koskinen (2021) on tutkimuksessaan keskittynyt tarkastelemaan synnyinperhettä, adoptioperhettä sekä normatiivista suomalaisuuskäsitystä kansainvälisesti adoptoitujen identiteetin neuvotteluissa. Vaikka hänen tutkimuksensa perustuu aikuisten adoptoitujen kokemuksiin, sivuaa hän myös identiteetin neuvottelua nuoruudessa. Hän puhuu tutkimuksessaan adoptioidentiteetistä, joka kehittyy, kuten yleinen identiteetti, prosessimaisesti saaden vaihtelevia merkityksiä eri kehitysvaiheissa. (Mt., 18.) Intensiivisimmillään adoptioidentiteettityö onkin yleensä juuri nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa (Mäenpää 2021).

Adoptioidentiteetin ajatellaan muodostuvan kolmen tason välisessä dialogissa (Grotevant ym. 2000, 381). Grotevantin ym. (mt., 381) mukaan tasot koostuvat intrapsyykkisestä osasta, eli reflektoinnista ja itsen ymmärryksestä; perhetasosta, eli synnyin- ja adoptioperheestä sekä perhettä ympäröivästä ulkopuolisesta sosiaalisesta maailmasta. Kun ajatellaan adoptioidentiteettityötä kattavammin esimerkiksi sosiaalisesta näkökulmasta, voidaan pohtia, miten adoptoitu sopii ihonvärinsä vuoksi juuri siihen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, johon hänet on adoptoitu (mt., 384).

Adoptoiduille identiteettiin liittyviä haasteita tuottaa yleensä perhesuhteisiin ja kansainvälisesti adoptoiduilla erityisesti ihonväriin liittyvät kysymykset, sillä ne poikkeavat yleisistä perhekäsityksistä (Koskinen 2021, 20).

Tutkimuksellaan Koskinen (2021, 20) pyrkii lisäämään käsityksiä niistä identiteettiin liittyvistä haasteista, joita adoptoidut ovat kohdanneet sekä niistä keinoista, joiden kautta he neuvottelevat identiteettiään tavoitteenaan luoda eheä ja mielekäs kokemus itsestä adoptoituna. Hänen tuloksensa osoittavat, kuinka nuoruus ja varhaisaikuisuus ovat niitä elämänvaiheita, jolloin adoptoidut tavallisimmin kiinnostuvat pohtimaan adoptioon johtaneita syitä sekä synnyinperheeseen liittyviä seikkoja, kuten ulkonäköä ja synnyinperheen kohtaloa. Pohtimalla synnyinvanhempiansa ulkonäköä adoptoidut mahdollisesti samalla käsittelevät kuulumistaan niin synnyin- kuin adoptioerheisiinsä ja käyvät läpi mahdollisia menetyksen tunteita, joita biologisen siteen puuttuminen on saattanut aiheuttaa. Erityisesti adoptoidut, joilla oli muistikuvia ajoilta synnyinperheessä, toivat ilmi synnyinperheeseen liittyviä huolia ja syyllisyyden tunteita. (Mt., 51, 56.) Koskinen (mt., 56–57) selittää em. tunteiden johtuvan mahdollisesti siitä, että adoptoidut kokivat edelleen sidosta synnyinperheisiinsä ja tämän myötä myös lojaliteettiristiriitaa.

2.3 Adoptiovanhemmuus

Adoptio on yhdenlainen tapa perustaa perhe. Usein kuvaillaan, että adoptiossa perhe muuttuu, sitä luodaan ja perhesuhteita rakennetaan. Lapsen ja vanhemman biologinen yhteys vetäytyy juridisen perheen muodostamisen tieltä. Julkisella vallalla muodostetun perheen, eli adoptioerheen, ehtona on oletus, että juridisen päätöksen myötä myös sosiaaliset ja psykologiset siteet syntyvät. (Pösö 2003, 141–143; Mäkipää 2006, 187; Pietarila 2021, 31.) Ylipäätään suhteen muodostaminen vieraaseen, toisen synnyttämään lapseen ei ole yksiselitteistä. Puhumattakaan hyvästä ja lapsen kehitystä tukevasta, merkityksellisestä lapsi-vanhempi suhteesta, jollaisesta adoptiossa on adoptiovanhemman ja -lapsen välillä kyse. (Pietarila 2021, 31.)

Adoptiovanhemmat ovat tunnetusti vaativia omalle vanhemmuudelleen (Pietarila 2021, 33). Adoptioäitien on todettu ottavan äitiytensä keskimääräistä vakavammin (Mäkipää 2014, 152). Joillekin adoptiovanhemmille lämpäpaineita selviytymiseen tuo heidän oma tietoinen valinta halusta adoptoida. Tämän vuoksi he kokevat, että vanhemmuudessa on selvittävä epäroimättä, uupumatta tai epäonnistumatta. (Pietarila 2021, 33.) Mäkipää (2014, 150–151) suosittelee, että jo

adoptioeuvonnassa olisi tarpeen ottaa esille se kuormittavuus, joka adoptiovanhemmuuteen liittyy poikkeavalla tavalla vanhemmaksi tulon myötä.

Pietarilan (2021) väitöstutkimus tuo esiin erityistarpeisen lapsen adoptiovanhempien omia kokemuksia ja lapsen erityistarpeiden merkityksen perhe-elämälle. Hänen tutkimuksessaan adoptiovanhemmuus kuvastuu myönteisten, kuormittavien, selviämisen ja pärjäämisen kokemusten kautta. Adoptiovanhempien onnellisuuden tunteet liittyivät mahdollisuuteen olla vanhempi ja osana perheellisten elämää. Kuormittavuutta vanhemmille aiheutti muun muassa itse itselleen asetetut paineet hyvästä vanhemmuudesta. Selviämisen keinoina vanhemmat puolestaan kokivat, ulkopuolelta saadun avun ja tuen lisäksi, oman toiminnan mukanaan tuomat edesottamukset. Tällaisia olivat esimerkiksi vanhempien sinnikkyys aktiivisena toimijana avun saamiseksi, sopeutuminen muuttuviin tilanteisiin sekä joustavuus niin elämänasenteena kuin -tilanteissakin. Adoptiovanhempien pärjäämisen kokemukset liittyivät tulevaisuuteen, aikaan, jolloin adoptiolapsi on itsenäinen ja pärjäävä. Tähän liittyen heillä oli huolia ja epävarmuutta, miten lapsi tulee pärjäämään fyysisten ja psyykkisten erityistarpeidensa kanssa, ilman vanhempien välitöntä tukea. (Mt., 107–136.)

Mäkipää (2006, 187–188) on tutkinut adoptiovanhemmuuden kuvausta sekä sitä, miten adoptioerheen rakentaminen kytkeytyy sosiaalityön ammatilliseen osaamiseen adoptioeuvontaa ohjeistavassa tekstissä. Aineistona hänellä on ollut Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vuonna 1998 julkaisema opaskirja ”Ottolapsineuvonta. Opas ottolapsineuvonnan antajille”. Adoptioeuvonnan sosiaalityöntekijöiden tarkoituksena on ohjata tulevia vanhempia ymmärtämään kattavasti lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä adoptiotaustaan liittyviä asioita. Koska kyse on adoptiolapsesta, tulevien vanhempien on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää kehityspsykologian ja kiintymyssuhdeteorian lisäksi lapsen aiemmat kokemukset ennen adoptioerheeseen tuloa sekä se, mikä näiden kokemusten merkitys on ollut lapselle itselleen. Adoptiovanhempien on merkityksellistä oivaltaa heidän oma roolinsa lapsen kehityksen tukena. Heidän tarpeellisiin ominaisuuksiin kuuluu myös avoin keskustelutapa ja taito käsitellä yhdessä lapsen kanssa tämän taustaan liittyviä asioita. (Mt., 197–199.)

Adoptiovanhempien, kuten kaikkien vanhempien, tulee selviytyä muun muassa lapsen perushoidosta ja rajojen asettamisesta lapselle. Lisäksi adoptiovanhemmilta edellytetään monia muita taitoja, kuten ymmärtämistä traumatisoituneen lapsen ominaisuuksista ja tarpeista. Näihin

kuuluu esimerkiksi lapsen erillisyyden, identiteetin ja taustan ymmärtäminen sekä mahdolliset taantumaan ja kiintymyssuhteeseen liittyvät pulmat. (Mäkipää 2006, 200.) Mäkipää (mt., 202) toteaa opaskirjan tekstien perusteella, kuinka adoptioeuvonnan sosiaalityöntekijöiden keskeinen tehtävä on osaamisen siirtäminen adoptiovanhemmiksi haluaville. Adoptioeuvontaprosessin aikana tulevia vanhempia ikään kuin koulutetaan tulevaan, uuteen rooliin ja näin myös rakennetaan adoptioperhettä. Tässä prosessissa myös tiedon merkitys korostuu, sillä se auttaa vanhempia ymmärtämään lasta ja tämän tarpeita sekä välittämään tätä ymmärrystä eteenpäin perheen lähipiirille. (Mt., 202.) Mäkipää (2006, 202–203) tekee kiinnostavan havainnon opaskirjan teksteistä adoptiovanhemmuuteen liittyen. Hänen mukaansa adoptiovanhempien tunteille ei anneta niissä juurikaan tilaa, vaan vanhemmuutta kuvaillaan melko ammattimaiseksi, määrittäen taitojen ja ominaisuuksien kautta. Adoptioperheeksi kasvaminen näyttäytyy teksteissä tieto- ja taitoperustaiseksi, eikä niinkään tunnetyöskentelyn avulla tapahtuvaksi (mt., 203).

Högbacka (2009, 164) on perehtynyt selvittämään adoptiovanhempien kokemaa yhteenkuuluvuuden tunnetta adoptiolapsiinsa. Tätä varten hän on haastatellut adoptioperheitä. Adoptioperheen rakentumisprosessiin kuuluu niin valintaa kuin sattumanvaraisuutta. Adoptiovanhemmiksi haluavat valitsevat mistä maasta haluaisivat lapsen ja minkä ikäisen. Heillä on myös mahdollisuus vaikuttaa siihen, onko lapsella vaikkapa joitain fyysisiä erityistarpeita. Sattumanvaraista puolestaan on se, mikä lapsi päätyy mihinkin perheeseen. Osaltaan tämän luonteenomaisen tavan, joka adoptioperheen rakentumisprosessiin kuuluu, voidaan ajatella aiheuttavan sen, että adoptiolapsen saadessaan adoptiovanhemmat alkavat etsimään lapsesta yhteenkuuluvuutta heidän perheeseensä. Tämän kautta he saavat vahvistettua tunnetta siitä, että juuri kyseinen lapsi on heidän omansa ja heidän perheeseen tarkoitettu. (Mt., 166.) Högbackan (mt., 166) tekemien haastatteluiden perusteella adoptiovanhemmat hakivat perusteluita yhteenkuuluvuuden tunteelle esimerkiksi sillä, kun adoptiolapsi oli syntynyt juuri silloin, kun hänen tuleva adoptiovanhempi oli kysellyt heidän tilanteestaan adoptiojonossa. Yhteenkuuluvuutta haettiin myös esimerkiksi nimistä ja samannäköisyydestä, riippumatta siitä, mistä maasta lapsi oli kotoisin. Yhteenkuuluvuutta hakemalla ja samankaltaistamalla adoptioperheet tavoittelevat niin sanotusti luonnollista yhteyttä lapsen ja itsensä välille sekä ennen kaikkea varmistaa tämän lapsen kuulumisen juuri heidän perheeseen. (Mt., 166–169.) Kirk (1964, 63) tarkastelee adoptioperheen yhteenkuuluvuutta kohtalon kautta. Hänen mukaansa adoptiovanhemmat lisäävät perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta ajattelemalla, kuinka heidän adoptiolapsensa on tarkoitettu juuri heidän perheeseensä.

Adoptiovanhemmuuteen liitetään usein erilaisia eettisiä mietintöjä. Adoptiotoiminta lähtee siitä, että taataan lapsille perheitä, eikä perheille lapsia. Kansainvälisessä adoptiossa adoptioon luovutettavien lasten tarpeita ei ole voitu riittävän hyvin turvata heidän synnyinmaassaan. Nämä lapset eivät ole saaneet synnyinmaassaan tarvitsemaansa hoivaa ja huolenpitoa, eikä suojelua. (Pietarila 2021, 34–35.) Adoptioeuvonnan ohjeistusten perusteella ei kuitenkaan katsota hyväksi, jos adoptiovanhemmaksi haluaa ryhtyä motiivinaan auttaminen tai hyväntekeminen. Tällöin koetaan vaaraksi, että lapseen ei välttämättä sitoudutakaan riittävästi tai ei tarpeeksi vastata hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa. (STM 2013, 45.) On siten oleellista, kenen näkökulmasta adoptio tehdään. Ajatellaan, että niin yksilöllä kuin pariskunnallakin on oikeus vapaaseen tahtoon, perustaa perhe haluamallaan tavalla tai olla perustamatta sitä. Adoptoimisen halun taustalla ei aina ole lapsettomuutta. Yksinhakijalle adoptoiminen voi olla yksi vähäisistä tavoista perustaa perhe. Yhtä hyvin adoptio voi olla niin yksinhakijalle kuin pariskunnallekin oma valinta. Sen sijaan, että toivoisi biologista lasta, haluaakin adoptoida. Ottaen huomioon adoptoitavan lapsen hyvinvoinnin, oleellisinta on vanhempien tarjoama hoiva ja huolenpito sekä pysyvät ja turvalliset kiintymyssuhteet. Adoption on todettu lasten suojelun näkökulmasta olevan onnistunut menettely, sillä adoptiolasten hyvinvoinnin on todettu parantuneen adoption myötä. Näin ollen se on myös eettisesti perusteltua toimintaa. (Pietarila 2021, 34–36.)

3 ADOPTIOPERHEIDEN TUKEMINEN

Sukula (2009, 7, 134) tuo yksin kansainvälisesti adoptoineiden naisten kokemuksia selvittävässä tutkimuksessaan esiin adoptioiperheiden kokeman tuen tarpeen muuttumisen lapsen kasvaessa, kun eri ikävaiheisiin liittyvät haasteet tulevat ajankohtaiseksi. Ruohio (2016, 13) keskittyy tutkimuksessaan kansainvälisesti adoptoitujen identiteetin ja kuulumisen sekä arjen tarkasteluun. Myös hänen mukaan adoptoiduille tarkoitettujen tukipalvelujen tulee muotoutua ja muuttua adoptoitujen tarpeiden mukaan. Tällä hän tarkoittaa sitä, kuinka toinen adoptoitu voi kaivata tukea vasta aikuisiällä, kun taas joku toinen voi tarvita sitä jo paljon aiemmin. (Mt., 25.) Näiden syiden vuoksi tukipalvelujen pitäisi pystyä vastaamaan hyvin monenlaisiin adoptioiperheiden kohtaamiin haasteisiin. Adoptiolapsille eheämpi elämä -projektissa ajateltiin adoption jälkeinen tuki seuraavasti: vanhempien oikeus tukeen, adoptoidun lapsen oikeus itseään koskevaan tietoon sekä adoptiolapsen ja tämän perheen oikeus konsultaatioon ja terapiaan (Saartio 2009, 5). Tässä luvussa keskityn käsittelemään tarkemmin niitä avun ja tuen muotoja, joita adoptiolapselle, -vanhemmille sekä koko perheelle on tarjolla.

3.1 Adoptioeuvonnan antajan tuki

Adoptioeuvonta jatkuu adoptiolapsen saavuttua adoptioiperheeseen ja siihen kuuluu myös adoptiolapsen sijoituksen onnistumisen tukeminen (Pelastakaa Lapset ry). Adoptiolapsen ja hänen perheensä tukeminen nähdään tutkimustiedon sekä käytännön kokemuksen perusteella tärkeänä erityisesti adoption alkuvaiheessa (Saartio 2009, 6). Adoptiolain (22/2012) perusteella adoptioeuvonnan antajan antama tuki ja seuranta näyttävät olevan ainut laissa vaadittu adoptioiperheille tarkoitettu tuki adoption jälkeen. Tosin sekin määritellään tarvittaessa annettavaksi. (STM 2013, 56.) Adoptiolain (22/2012) 24 § mukaan adoptioeuvonnan antajan on mahdollisimman pian adoptiolapsen saavuttua adoptioiperheeseen huolehdittava riittävästä tuesta ja seurannasta, jotta sijoitus onnistuu lapsen etu huomioiden. Edellä mainittu tuki ja seuranta keskittyvät adoptiolapsen saapumisen jälkeiseen aikaan, ennen adoption virallista vahvistamista käräjäoikeudessa.

Adoptiolain (22/2012) 25 § keskittyy tarkemmin määrittelemään, millaista apua ja tukea adoptioiperheelle on tarjottava adoption käräjäoikeudessa vahvistamisen jälkeen. Sen perusteella

adoptioeuvonnan antajan on tarjottava adoptiovanhemmille mahdollisuus adoptioperheen erityisen avun ja tuen tarpeen kartoittamiselle tarvittavassa laajuudessa. Adoptioeuvonnan antajaa vastuutetaan tilanteen vaatiessa neuvomaan adoptiolapsi ja -perhe sekä lapsen biologiset vanhemmat riittävän aikaisin sosiaali-, terveys- tai muiden palveluiden piiriin. (Adoptiolaki 22/2012, 25 §.) Adoptioeuvonnan antajan käyminen adoptioperheen luona adoption vahvistamisen jälkeen nähdään merkityksellisenä tukena adoptioperheelle heidän uudessa elämäntilanteessaan (STM 2013, 56). Tapaamisen ajankohdan on tarpeen ajoittua siten, että adoptioperhe on ehtinyt viettää yhteistä perheaikaa jo jonkin aikaa, kuitenkin enintään noin vuoden ajan adoption vahvistamisesta (STM 2013, 56).

Adoptioeuvonnan antajan antamaan tukeen liittyy hyvin vahvasti sen luonne tarvittaessa annettavana neuvontana, tukena ja apuna adoptioon liittyvissä asioissa. Sitä on adoptioperheelle tarjottava yksilöllisesti heidän perheensä ja adoptiolapsen tarpeiden mukaan, tarvittavassa laajuudessa. On tärkeää ymmärtää, että adoptioeuvonnan antajan antama tuki ja apu ei rajoitu pelkästään ensimmäiseen vuoteen, jolloin adoptiolapsi on saapunut adoptioperheeseen, vaan adoptioeuvonnan antaja on adoptioperheen käytettävissä, milloin tahansa perheen kaivatessa tukea adoptioalan ammattilaiselta. Adoptioeuvonnan antajan tehtäviin kuuluu adoptiolapsen ja -perheen ohjaaminen tarvittaessa, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden, kuten perheneuvolan, avun ja tuen piiriin. (STM 2013, 56.)

Eriksson (2007, 8) on tutkinut adoptiota erityisesti sosiaalityön kannalta, keskittyen adoption parissa työskenteleviin ammattilaisiin, kohderyhmänä sosiaalityöntekijät, jotka antavat adoptioeuvontaa. Hänen käytäntötutkimuksensa tavoitteena oli tehdä näkyväksi hyviä työskentelymalleja ja työkäytäntöjä, joita sosiaalityöntekijät adoptioeuvonnassa käyttävät. Adoptiosta puhuttaessa on käytetty havainnollistajana perinteisesti adoptiokolmiomallia, joka muodostuu adoptoidusta, hänen biologisesta perheestään sekä adoptioperheestään. (Mt., 30.) Eriksson (mt., 30) viittaa Palacios'n (2009) ajatuksiin, kuinka on havaittu, että myös ammattilaisilla on merkittävä rooli adoptioprosessissa. Ammattilaiset valmistelevat adoptioon niin adoptiolasta kuin adoptiovanhemmiksi haluaviakin, tekevät sijoituksen sekä ovat apuna ja tukena adoption jälkeen. Tämän vuoksi adoptiokolmiota onkin alettu ajattelemaan adoptioneliönä, jossa yhtenä kulmana olisivat viranomaiset. Näin ollen saataisiin yhä paremmin näkyväksi myös ammattilaisten rooli ja merkitys adoptiossa. (Palacios 2009, 82.)

Englannissa ja Walesissa adoptiolaki velvoittaa adoptiotoimistoja laatimaan jokaiselle adoptiolapselle suunnitelman adoption jälkeisestä tuesta sekä antamaan niin adoptiolapselle, adoptiovanhemmille kuin biologisillekin sukulaisille oikeuden pyytää palvelutarpeen arviointia. Siellä adoptioneuvonnan antajat ovat kokeneet adoption jälkeisen tuen tärkeäksi tilaisuudeksi, joka avaa mahdollisuuksia keskustella adoptiolapsen, adoptiovanhempien sekä biologisten sukulaisten välillä. Tämän keskusteluyhteyden on havaittu auttavan kaikkia adoption osapuolia ymmärtämään ja käsittelemään adoptioon liittyviä tuntemuksiaan. Adoption avoimuuden näkökulmasta yhteydenpitoa lapsen ja hänen biologisten sukulaistensa välillä pidetään hyvänä asiana, edes kirjeitse tapahtuen, sillä samalla se antaa mahdollisuuden adoptiovanhemmille keskustella lapsen kanssa tämän taustaan ja varhaisiin vuosiin liittyen. (Neil 2007, 16–17.)

Kansainvälisesti adoptoitujen lasten syntymämaat, eli luovuttavat maat, ovat asettaneet erilaisia vaatimuksia adoption jälkeiselle seurannalle. Adoptioneuvonnan sosiaalityöntekijän tulee laatia kansainvälisesti adoptoidusta lapsesta seurantaraportti, jonka palvelunantaja toimittaa syntymämaahan. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 44.) Sosiaalityöntekijän tulee kirjata seurantaraporttiin tietoja muun muassa lapsen terveydentilasta, kehityksestä, kiintymyssuhteen muodostumisesta adoptiolapsen ja vanhempien välillä sekä lapsen ja perheen hyvinvoinnista (Tervonen-Arnkil 2009,100). Luovuttavilla mailla on hyvin erilaisia käytänteitä siinä, kuinka tiheää ja pitkäkestoista seurantaa he vaativat. Esimerkiksi Kiinasta ja Etelä-Afrikasta adoptoiduista lapsista pitää lähettää seurantaraportit vuoden välein, viiden vuoden ajan. Venäjä puolestaan edellyttää seurantaa siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Pietarila 2021, 28.)

Adoptiolain (22/2012) 92 § mukaan adoptioon liittyvät asiakirjat tulee säilyttää adoptioneuvonnan antajalla sekä palvelunantajalla vähintään sata vuotta niiden laatimisesta. Adoptiolapsella ja hänen huoltajallaan sekä adoptiolapsen kuoltua hänen jälkeläisillään ja tämän huoltajalla on maksutta oikeus saada adoptiolasta koskevia tietoja edellä mainituista asiakirjoista, salassapitosäännösten estämättä. On huomioitava, että edellä mainittuja tietoja annettaessa, on tarjottava tarpeellinen tuki ja ohjaus. Tietojen antamisesta voi perustellusti kieltäytyä, jos siitä aiheutuu vaaraa tai se muutoin uhkaa adoptiolapsen tai muun tietoja pyytävän henkilön etua. (Adoptiolaki 22/2012, 93 §.)

Adoptoidun oikeutta omien tietojen saamiseen liittyvää työskentelyä kutsutaan jälkipalveluksi. Vaikka jälkipalvelutyö onkin laissa määritelty kapea-alaisesti, on se sisällöllisesti monipuolisesti sosiaalityön ja erityisesti adoptio-osaamisen hyödyntävää palvelua adoptoiduille ja heidän

lähipiirilleen. Jälkipalvelussa adoptoidulla on mahdollisuus käydä omia asiakirjojaan läpi sosiaalityöntekijän tuella sekä saada ylipäätään työstään taustaan liittyviä kysymyksiä yhdessä ammattilaisen kanssa. Lisäksi jälkipalvelusta voi pyytää apua juurimatkan järjestelyyn tai tapaamisen suunnitteluun, jos aikeissa on ottaa yhteyttä adoption eri osapuoliin. Alun perin jälkipalvelun asiakkaina oli adoptoituja aikuisia. Vähitellen myös adoptoidut nuoret ovat alkaneet löytää jälkipalvelun asiakkaiksi. (Pärssinen-Hentula 2009, 27; Mäenpää 2021.)

Nykyään adoptioiden parissa työskennellessä painotetaan avoimuutta ja lapsen oikeutta tietää ja tuntea alkuperänsä. On tarpeen kertoa lapselle rehellisesti hänen adoptiostaan, ikätaso huomioiden. (STM 2013, 57.) Brodzinsky (2005, 149) käsittelee adoption avoimuutta sekä rakenteellisesta että vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta. Rakenteellisesti avoimella adoptiolla hän tarkoittaa niitä käytänteitä, miten avoimesti adoptiolapsi pitää adoptioperheensä kanssa yhteyttä biologiseen perheeseensä. Vaikka adoptio ei olisi rakenteellisesti avoin, eli adoptiolapsella ja -perheellä ei olisi kontaktia lapsen biologiseen perheeseen tai sukuun, voi adoptio silti olla vuorovaikutuksellisesti avoin. (Mt., 149.) Vuorovaikutuksellisesti avoimella adoptiolla Brodzinsky (mt., 149) tarkoittaa sitä tapaa, jolla adoptiovanhemmat käsittelevät adoptioasiaa lapsensa kanssa sekä ylipäätään asennetta, jolla he suhtautuvat adoptioon liittyviin asioihin ja tunteisiin. Vaikka adoptioperheessä ei olisi mahdollista toteuttaa avointa adoptiota rakenteellisesti, jos lapsen biologisesta perheestä ei esimerkiksi ole mitään tietoja, voi perhe silti toteuttaa adoption avoimuutta vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta pitämällä perheessä yllä avointa keskustelukulttuuria lapsen adoptiotaustaan liittyen. (Mt., 149.) Brodzinsky (mt., 149) pitääkin vuorovaikutuksellista avoimuutta merkityksellisempänä kuin rakenteellista avoimuutta.

3.2 Perus- ja erityispalveluiden tarjoama tuki

Palveluiden adoptioperheille tarjoaman tuen ja avun haasteena on se, ettei sosiaali- ja terveyspalveluita tuottavilla tahoilla ole riittävästi tietoa adoptioon liittyvistä erityispiirteistä (STM 2013, 56). Adoptioasiantuntijuuden kehittyminen on jäänyt sattumanvaraisesti tapahtuvaksi, tai eriytetty siihen erikoistuneille (Pösö 2003, 140). Adoptiovanhemmat kokevat turhautumista joutuessaan selventämään perusasioita adoptiosta ja adoptiolapsen taustan vaikutuksista tämän kehitykseen ja oireiluun erilaisten perhepalveluiden piirissä (Pärssinen-Hentula 2009, 25; Partanen 2014, 100; Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 42; Pietarila 2021, 154–155).

Myös Eriksson (2007, 93) tunnistaa erityisosaamisen, jota adoptioperheille tukea antavat ammattilaiset tarvitsevat. Hänen mukaansa olisi hyödyllistä, jos adoptioperheille olisi tarjolla keskitettyjä palveluita esimerkiksi maakuntien tasolla. Näin saataisiin varmistettua, että työntekijällä on tarvittavaa adoptio-osaamista. Erikssonin (mt., 93–94) mukaan tällaista osaamista pitäisi löytyä muun muassa lastensuojelusta, perheneuvolasta sekä mielenterveyspalveluista, joissa työskentely adoptioperheiden kanssa voi olla pitkäaikaista. Hän peräänkuuluttaa päättäjien ymmärrystä siitä, kuinka adoptiot ovat lastensuojelutyötä ja kuinka adoptioperheet ovat yhtäläillä oikeutettuja apuun ja tukeen. Adoption erityisyyden vuoksi tukipalveluita tulisi kehittää paremmin tarpeita vastaaviksi. (Mt., 93–94.)

Adoption jälkeisen tuen saamisen ovat kokeneet erityisen haastavaksi erityistarpeisten lasten adoptiovanhemmat tai kriisissä olevien lasten vanhemmat (Pärssinen-Hentula 2009, 21). Toisaalta Pietarilan (2021, 162) tutkimukseen osallistuvien vanhempien kokemuksista ilmeni, että adoptiolapsen fyysisiin erityistarpeisiin oli löydettävissä palveluiden piiristä selkeät hoitopolut, toisin kuin adoptiotaustasta johtuneisiin erityistarpeisiin. Suomessa niin kunnallisten peruspalveluiden kuin erityispalveluidenkin, kuten erikoissairaanhoidon, vammais- ja terapiapalveluiden, haasteena adoptioperheiden kohdalla on riittävän osaamisen puute. Adoptioperheet hakeutuvatkin yleensä oma-aloitteisesti joko kolmannen sektorin tai yksityisten toimijoiden vastaanotoille. (VAHKE-hanke 2009, 83.) Adoptioon liittyvien erityispiirteiden tunteminen nähdään kuitenkin hyvin tärkeänä myös erityispalveluiden puolella (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 42). Adoptiolasten ja -nuorten sekä heidän perheidensä tulisi päästä helpommin terapeuttisen avun piiriin. Perheiden ei tulisi joutua jäämään yksin ahdistuneiden ja huolestuneiden ajatustensa kanssa. Usein varsinaista terapiaa ei edes tarvita, vaan varhainen tuki, ohjaus ja neuvonta jo auttavat adoptioperhettä eteenpäin. (Tervonen-Arnkil 2009, 102.)

Murrosikäisillä adoptiolapsilla on havaittu olevan vaikeaa ahdistuneisuutta merkittävästi yleisemmin kuin ei-adoptoiduilla murrosikäisillä (Ikonen & Hedman 2020, 4). Yleisesti ottaen adoptiolapset ovat yliedustettuina lääketieteellistä arviointia ja apua tarvitsevien joukossa. Tämän on havaittu johtuvan osaltaan adoptiolasten kehityksellisistä ongelmista ja osaltaan siitä, että adoptiovanhemmat ovat biologisia vanhempia rohkeampia hakemaan lapselleen apua. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 42.) Adoptiovanhemmilla on tuen vastaanottamiselle hyviä edellytyksiä, sillä heitä on valmennettu jo adoptio- ja neuvonnassa avoimuuteen tuen tarpeesta. He rohkenevat kertoa avoimesti adoptiolapsen voinnista ja mahdollisesta oireilusta, koska heillä on valmiuksia

ammattilaisten kanssa tehtävälle yhteistyölle. Lisäksi on havaittu, että adoptiovanhemmat puhuvat adoptiovanhemmuuteen liittyvistä tuntemuksista entistä avoimemmin aiempiin vuosiin verrattuna, jos vaan saavat siihen mahdollisuuden. (Pärssinen-Hentula 2009, 20.)

Tervonen-Arnkilin (2009, 103) mukaan adoptiovanhempien kynnys hakea apua on matala, kuten edellä on kuvattu. Toisaalta hän tunnistaa myös heidän haasteensa avun hakemiselle. Hänen mukaansa adoptiovanhemmat voivat kokea tuen hakemiselle olevan korkea kynnys, koska heidän tulisi olla päteviä ja osaavia vanhempia sekä pitkän adoptio-odotuksen jälkeen kiitollisia ja elämän tulisi olla ihanaa. Tällöin voi olla haastavaa uskaltaa myöntää, että kaikki ei olekaan mennyt suunnitellusti ja tarvittaisiin ulkopuolista apua. (Mt., 103.)

Partanen (2014, 100) pitää tärkeänä, että adoptiovanhemmille on tukea tarjolla adoptiolapsen täysi-ikäisyyteen saakka, koska jokainen lapsen kehityskausi tuo mukanaan adoption käsittelyyn uudenlaisia asioita, joihin adoptiovanhemmat voivat kaivata ammattilaisen tukea. Hän myös kiinnittää huomion matalan kynnyksen tukeen. Perheille on tärkeää, että apu ja tuki olisi helposti saavutettavissa. On valitettavaa, että adoptioperheet joutuvat hyvin usein maksamaan itse tuestaan tai vaihtoehtoisesti saavat sitä vasta viimekädessä, lastensuojelun kautta. (Mt., 100.)

Adoption moninaiset tavat järjestellä perhe- ja vanhemmuussuhteita perustavanlaatuisesti tekee siitä kiinnostavan. Koska adoptio on niin yhteisöllinen tapa muodostaa perhe, liittyy siihen yhteiskuntapoliittiset kannanotot, juridiset määräykset sekä sosiaaliset prosessit ihmisten välisten uusien suhteiden myötä. (Pösö 2003, 142–143.) Adoptio-osaamisen hyvien käytäntöjen kehittämiseen ja levittämiseen vastattiin valtakunnallisesti VAHKE-hankkeella vuosien 2008 ja 2009 aikana. Myös VAHKE-hankkeen loppuraportissa (2009, 80) tuodaan esiin adoptioon liittyvä yhteiskunnallinen näkökulma. Alkuvaiheen tuki, jota adoptioperheille tarjotaan adoptiolapsen saavuttua kotiin, tulisi järjestää yhteiskunnan varoin. Adoptioperheiden myöhempi tuen tarve tulisi puolestaan huomioitavaksi lainsäädännön avulla, joka tukipalveluihin liittyen tulisi säätää. Näin mahdollistettaisiin tarpeellinen tuki niin adoptiolapselle kuin koko hänen perheellensäkin adoptoidun elämän ajan. Sillä että adoptio-osaamista saataisiin lisättyä peruspalveluissa, koettaisiin olevan positiivisia vaikutuksia adoptioperheiden tuen tarpeiden varhaisessa havainnoinnissa. Adoptiolainsäädäntöä koetaan myös tarpeelliseksi kehittää. Siinä tulisi huomioida entistä paremmin adoptiolasten lastensuojelullinen tausta. (Mt., 80.)

VAHKE-hankkeessa vastattiin kunnissa vallitsevaan adoptio-osaamisen tiedonpuutteeseen järjestämällä muun muassa seminaareja neuvolan, päivähoiton ja koulun työntekijöille. Hankkeen myötä laadittiin myös suositus adoptio-osaamisen turvaamisesta ja adoptioperheille suunnatusta tuesta. Siinä tuotiin esille, kuinka adoptoiduille ja heidän perheilleen tulisi taata eri elämänvaiheissa tarvittava tuki perus- ja erityispalveluiden parissa. Haasteena palveluiden tarjoamassa tuessa adoptioperheille nähdään se, ettei sosiaali- ja terveysalojen peruskoulutuksissa ole tarjolla tietämystä adoptioon liittyen, minkä takia ammattilaisten osaaminen on puutteellista. Toisaalta ammattilaisten osaamiseen liittyvänä haasteena on myös se, että vaikka heillä olisi osaamista esimerkiksi kiintymyssuhteen muodostumiseen liittyen, ei heillä välttämättä ole tietotaitoa yhdistää tavallisesti vastasyntyneisiin liittyviä asioita jo hieman vanhempiin adoptiolapsiin. Näin ollen ammattilaisilla jo oleva osaaminen ei välttämättä siltikään yhdisty siihen erityisyyteen, jota adoptio aiheuttaa. (VAHKE-hanke 2009, 72, 78–79.) Kaikkien perheiden Suomi-hankkeen (2014, 1–2) selvityksen mukaan lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä kanssa työskentelevistä 73 % on tavannut adoptioperheitä ja ainoastaan 26 % on saanut koulutuksensa kautta tietoa adoptioon liittyen.

Muiden lapsiperheiden tapaan, adoptioperheet asioivat neuvolassa, päivähoitossa ja koulussa. Adoption mukanaan tuomat erityispiirteet aiheuttavat kuitenkin adoptioperheissä erilaisia tuen tarpeita kuin muissa lapsiperheissä. Tällaisia ovat esimerkiksi adoptiolapsen menneisyydestä johtuvat haasteet niin lapselle itselleen kuin adoptiovanhemmillekin, vanhempien mahdollisesti kokema biologinen lapsettomuus, adoptiolapsen biologisen ja kehityksellisen iän välinen ero sekä adoptioperheen tuen tarve perheeksi kasvamisessa. Neuvolassa adoptioperheitä kohdatessa korostuu apu ja tuki kiintymyssuhteen muodostumiseen ja vanhemmuuden tukemiseen liittyen. Myös päivähoitossa ymmärrys adoptiolasten kiintymyssuhteen muodostumisen haasteista on tärkeää. Lisäksi päivähoitossa korostuu tietämys, miten lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen saattaa vaikuttaa hänen varhaislapsuudessaan kokemat puutteet. On myös olennaista, että häiriökäyttäytymiseen puututaan ajoissa. Koulussa edellä mainittujen lisäksi haasteena on adoptiolapsen identiteetin kehityksen tukeminen esimerkiksi rasismin kokemuksiin liittyen. Oppimisen kannalta on tärkeää tietää, miten adoptiolapsen kielenkehitys etenee ja miten se vaikuttaa oppimiseen. Näihin tuen tarpeisiin pitäisi kaikilla adoptoiduilla ja heidän perheillään olla oikeus lapsen synnyinmaasta ja perheen asuinpaikasta huolimatta. (VAHKE-hanke 2009, 8, 79–80, 83.) Adoptioperheet ry on koonnut sosiaali-, terveys-, kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten työn tueksi oppaita adoptoidun lapsen ja tämän perheen erityispiirteiden kohtaamiseen. Oppaita on muun

muassa seuraavista aihepiireistä: Adoptiolapsi neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa, adoptoitu koulussa, adoptiolapsi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa sekä adoptioperhe lastensuojelun asiakkaana. (Oppaat, Adoptioerheet ry.)

3.3 Järjestöjen tuki, kokemusasiantuntijuus ja vertaistuki

Särkikankaan (2020, 18) mukaan pelkästään perus- ja erityispalveluiden tarjoamat palvelut eivät riitä, vaan muun muassa järjestöillä on merkittävä rooli palvelujärjestelmän täydentämisessä. Järjestöjen ja yksityisten toimijoiden tarjoamien palveluiden tuki näyttäytyy adoptiopiireissä korvaamattomalta avulta ja tuelta perus- ja erityispalveluiden piirissä työskentelevien ammattilaisten heikon adoptio-osaamisen vuoksi. Muun muassa Adoptioerheet ry, Pelastakaa Lapset ry, Yhteiset Lapsemme ry ja Interpedia ry ovat adoptioerheille suunnattua toimintaa ja palveluja tarjoavia järjestöjä. (VAHKE-hanke 2009, 83–84.) Järjestöjen tarjoama tuki on vahvasti vertaistuellista, yleensä tarjoten vertaistukitoimintaa eri kohderyhmille. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry on järjestänyt vertaisryhmiä kouluikäisille lapsille ja Nuorten treffit-toimintaa, Interpedia ry on järjestänyt kesäleirejä kouluikäisille lapsille ja nuorille. Yhteiset Lapsemme ry on pitänyt viikonloppuleirejä nuorille sekä lasten ja isovanhempien leiritoimintaa. Lisäksi adoptiovanhemmille on tarjolla monenlaisia vertaistuen muotoja tapaamisista terapeutisiin ryhmiin. (Pärssinen-Hentula 2009, 31; Tervonen-Arnkil 2015, 62–63.) Yleisesti adoptioasioissa aktiivisesti toimiva ja vertaistukea tarjoava järjestö Suomessa on Adoptioerheet ry. Heillä on ollut mentoritoimintaa, joka perustuu kokemusasiantuntijuudelle. Siinä eri-ikäinen adoptoitu, adoptio-odottaja, adoptiota harkitseva tai jo adoptiovanhempi saa samaa kokeneen mentorin, jonka kanssa muodostaa luottamuksellisen vertaistukisuhteen. (Mentoritoiminta, Adoptioerheet ry.)

Kokemusasiantuntijuudella tarkoitetaan omakohtaiseen kokemukseen pohjautuvaa tietoa, joka muotoutuu kohdatessa vertaisia sekä jaettaessa ajatuksia ja kokemuksia heidän kanssaan. Siinä on merkityksellisimpänä tahto auttaa toisia samaa kokeneita, sillä toiminta perustuu vertaissuhteeseen kokemusasiantuntijan ja kohdattavan henkilön välillä. Kokemusasiantuntijan tarkoituksena on jakaa omia kokemuksiaan yhdistävästä aiheesta ja tällä tavoin tukea toista samassa tilanteessa olevaa. Kokemusasiantuntijana toimiminen vaatii, että omassa asiassa on edennyt tarpeeksi pitkälle kyetäkseen refleктоimaan omia kokemuksiaan ja tekemään yhteistyötä ammattilaisten kanssa. Huomion arvoista on, että kaikki vertaiset eivät voi tai kiinnostu kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kokemus yksistään ei riitä kokemusasiantuntijana toimimiseen, vaan se edellyttää kouluttautumista.

Kokemusasiantuntijuus liittyy usein sekä järjestö- että vertaistoimintaan. (Toikko 2011, 113; Hietala & Rissanen 2015, 14; Hyväri 2017, 187.) Kun toimitaan järjestökentällä, kokemusasiantuntijuudessa painottuu sen vuorovaikutteinen ja yhteisöllinen luonne. Vertaistuen sanotaankin olevan perustana järjestölliselle kokemusasiantuntijuudelle sekä mahdollistamassa kokemuksen jalostumisen asiantuntemukseksi. Sekä kokemusasiantuntijuus että vertaistuki mielletään asioiksi, jotka ovat kokijoilleen hyvin tärkeitä. (Hokkanen ym. 2017, 265, 269.)

Vertaistuen merkityksellisyyden adoptioperheille on tunnistanut jo Kirk (1964, 67). Vertaistuellä ja vertaisryhmätapaamisilla on havaittu olevan monenlaista hyötyä niin adoptoiduille itselleen eri ikävaiheissa kuin adoptiovanhemmillekin. Tapaamisilla adoptiovanhemmilla on mahdollisuus jakaa tunteuksiaan muiden samaa kokeneiden kanssa. Samalla lapset voivat tutustua toisiinsa. Lapsilla vertaistuen merkitys lisääntyy tultaessa murrosikään ja aikuistuttua. (Partanen 2014, 100–101.) Nuoruudessa, voi toisten adoptoitujen tapaamisista tulla adoptiolapsille tärkeä mahdollisuus käsitellä mietittyttäviä asioita yhdessä (Tervonen-Arnkil 2015, 66). Myös Grotevant ym. (2007, 449) korostavat vertaistuen merkitystä identiteetin pohtimisen kannalta erityisesti nuoruudessa. Heidän mukaansa vertaistuen pitäisi olla yksi normaaleista tukimuodoista, jotta omien pohdintojen käyminen yhdessä vertaisten kanssa mahdollistuu. Adoptiovanhemmat ovat kokeneet vertaistuen merkityksellisyyden toteamalla, kuinka ainoastaan toiset adoptiovanhemmat voivat ymmärtää adoptioprosessin haastavuuden sekä millaista on kasvattaa adoptiolasta (Eriksson 2014, 45; Pietarila 2021, 134). Pelastakaa Lapset ry:n Adoptiolapsille eheämpi elämä -projektissa toteutetusta kouluikäisten lasten vertaisryhmästä saatiin merkittävää näyttöä siitä, kuinka lapsetkin hyötyvät vertaistuesta omassa ryhmässään (Pasanen 2009, 92).

Adoptiovanhemmat ovat yleensä adoption pitkien odotusaikojen vuoksi iältään vanhempia kuin muiden samanikäisten lasten vanhemmat. He saattavat tuntea itsensä erilaisiksi tavallisissa vauva- ja lapsikerhoissa muun muassa sen vuoksi, kun heillä ei ole kokemuksia raskauteen, synnytykseen tai vauvan varhaisiin vaiheisiin liittyen. (Partanen 2014, 101.) Toisaalta taas heillä on kokemusta sellaisista asioista, joita biologiset vanhemmat eivät ole yleensä kokeneet, kuten traumaattisten varhaiskokemusten heijastumista lapsen kehitykseen, lapsen vieraassa kulttuurissa olevia juuria tai rasmin kohtaamista, johon adoptiovanhemmat toivovat vertaisiltaan tukea (Hällback 2009, 85). Vertaisryhmätapaamiset ovat adoptiovanhemmille hyödyllisiä paikkoja jakaa ajatuksiaan adoptiolapsen kasvattamiseen liittyvissä erityiskysymyksissä. Vanhempien on esimerkiksi ymmärrettävä, kuinka adoptiolapselta ei voi vaatia mitään, mihin hän ei ole kykeneväinen

menneisyydestään johtuvien tapahtumien vuoksi. Lisäksi hänelle tulee antaa riittävästi aikaa sopeutua, missä voivat auttaa esimerkiksi adoptiolapsille suunnatut toiminnalliset vertaisryhmät. Vertaisryhmätapaamisia järjestetään myös eri maista adoptoitujen lasten perheille. Maatapaamisia järjestetään esimerkiksi Kiinasta, Venäjältä ja Etelä-Afrikasta adoptoineille. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 48.) Vertaisryhmätapaamisista onkin havaittu olevan tukea ja apua adoptiovanhemmille aina adoptiolapsen saapumisesta perheeseen tämän itsenäistymiseen asti. Vertaisryhmätapaamisten on koettu edistävän monella tapaa adoption avoimuutta, mikä on todettu tapaamisten yhdeksi hyväksi puoleksi. Esimerkiksi tapaamisiin osallistumisen on jo havaittu lisäävän perheessä adoptiosta puhumista. (Partanen 2014, 100.)

Sukulan (2009, 88) tutkimuksessa vertaistuen merkityksen havaittiin korostuvan entisestään, sillä yksin adoptoineelle äidille toiset yksin adoptoineet äidit olivat hyvin merkittäviä vertaistukijoita. Äidit kokivat saavansa toisilta adoptioäideiltä erityisesti henkistä tukea (mt., 118). Myös Mäkipää (2014) on keskittynyt tarkasteluissaan adoptioäiteihin. Hän käsittelee sitä, kuinka adoptiovanhemmat yleensä, kuten myös adoptioäidit, ottavat vanhemmuuden ja siihen liittyvän vastuun usein keskimääräistä vakavammin. Tästä johtuen hän pitää tärkeänä, että äidit saavat olla myös muussakin kuin vain äidin roolissa. Lisäksi hän korostaa keskustelutuen merkityksellisyyttä, niin vertaisten kuin ammattilaisten kanssa, kaikille äideille. Erityisen tärkeinä hän pitää näitä keskustelumahdollisuuksia adoptioäideille, heidän tunnollisen vanhemmuuden vuoksi. (Mt., 152.)

Ruohion (2016, 184) tutkimuksen keskeinen huomio liittyy vertaistuen merkitykseen. Joillekin adoptoiduille kontaktien muodostaminen adoptioyhteisöön mahdollistaa paikan vertaistuelle ja yhteenkuuluvuudelle. Adoptioyhteisöjen jäsenillä on jaettu kokemus adoptoitujen ja adoptioperheiden kokemuksista, mikä tekee ryhmään kuulumisesta merkittävän. Kaikki eivät kuitenkaan koe hyötyvänsä muiden adoptoitujen kasvokkaisista tapaamisista, vaan hakevat vertaistukea mieluummin esimerkiksi kirjallisuuden kautta. (Mt., 156–157, 184.)

Adoptiokuraattori on sekä adoptioalan ammattilainen, että adoptiovanhempi. Hänen palvelunsa ovat tarkoitettu kaikille, joita adoptioasia koskettaa, kuten adoptiota harkitseville, adoptiovanhemmille ja heidän läheisilleen sekä adoptoiduille itselleen. Adoptiokuraattorin palvelut ovat tarkoitettu myös ammattilaisille, jotka kohtaavat työssään adoptoituja tai heidän vanhempiaan. Adoptiokuraattoriin voi olla luottamuksellisesti yhteydessä puhelimitse, sähköpostitse tai hänen kanssaan voi sopia tapaamisen. Halutessaan häneen voi olla yhteydessä myös nimettömänä. Adoptiokuraattoriin voi

olla yhteydessä kaikissa adoptioon liittyvissä mietityttävissä asioissa. Hänen palveluidensa vahvuutena on vahva kokemukseen perustuva osaaminen. (Yhteiset Lapsemme ry.)

Adoptiokuraattori on toiminut Suomessa vuodesta 1998 lähtien ja niukoista resursseistaan huolimatta hän on merkittävä osa adoption jälkeistä tukea ja apua (Eriksson 2007, 95). Toiminnan perustivat suomalaiset kansainvälisen adoption palvelunantajat. Se siirtyi osaksi Yhteiset Lapsemme ry:n toimintaa vuonna 2008. Pääosin rahoitus toiminnalle tulee STEA:lta. Adoptiokuraattoritoiminta on palvelunantajista riippumatonta, matalan kynnyksen ammatillista neuvontaa, ohjausta ja keskusteluapua vertaistuen ja terapiapalveluiden välimaastossa. Adoptiokuraattorina toimii valtakunnallisesti yksi työntekijä. (Rauma & Wikstedt 2009, 146.) Adoptiokuraattorille tulleiden yhteydenottojen avulla saadaan myös kuvaa siitä, millaisia tuen tarpeita adoptiolapsilla ja heidän perheillään ilmenee (Pärssinen-Hentula 2009, 31).

4 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen ensin tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Sen jälkeen kuvaan aineiston. Luku jatkuu fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan käsittelyllä ja aineiston analyysin läpikäymisellä. Päätän luvun eettisiin pohdintoihin. Valitsin aineiston analyysitavaksi laadullisen sisällönanalyysin, jonka toteutin aineistolähtöisesti. Tarkastelen analyysitapaa ensin yleisesti ja lopuksi erittelen tekemääni aineiston analysointia. Lopusta löytyy taulukko esimerkkinä, miten olen luokittelua toteuttanut.

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoitteena on lisätä tietoa adoptioperheiden kokemuksista avun ja tuen saamiseen silloin, kun adoptiolapsi on murrosiässä. Tavoitteena on selvittää, millaisia kokemuksia avun ja tuen saamisesta adoptioperheillä on, kun adoptiolapsi on ollut murrosiässä sekä millaisia toiveita ja ehdotuksia heillä on avun ja tuen saamiseksi. Rajaan tutkielmani koskemaan murrosikäisiä adoptiolapsia ja heidän vanhempiaan, sillä Suomeen tuli vuosina 2003–2005 suuret määrät adoptiolapsia, jotka ovat nyt teini-iässä ja sitä ohittamassa. Adoptioperheiden kokemusten jakaminen ja sitä kautta tiedon lisääminen adoptioperheiden tuen tarpeista on tärkeää, jotta adoptioperheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset osaavat kehittää palveluitaan yhä paremmin vastaamaan myös murrosikäisten adoptiolasten perheitä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia kokemuksia adoptioperheellä on avun ja tuen saamisesta adoptiolapsen murrosiän ajalta?
2. Millaisia toiveita ja ehdotuksia adoptioperheillä on avun ja tuen saamiseksi adoptiolapsen ollessa murrosiässä?

4.2 Aineiston kuvaus

Tutkimusaineistoni koostuu viidestä adoptiovanhemman haastattelusta. Tavoitin haastateltavat haastattelupyyntöni avulla. Haastattelupyyntöni oli sisällöltään lähes täysin samanlainen kuin

tiedote haastattelusta (Liite 1). Olin ensin yhteydessä Adoptioperheet ry:hyn, joka on keskeinen vaikuttaja adoptioperheiden keskuudessa. He julkaisivat haastattelupyyntöni avoimilla Facebook-sivuillaan marraskuussa 2021 ja uudelleen joulukuussa 2021. Tämän myötä sain useamman yhteydenoton ja pidettyä neljä haastattelua marras-joulukuussa 2021. Tavoitteenani oli kuitenkin pitää vähintään viisi haastattelua, joten tammikuussa 2022 lähestyin vielä muita adoptiotoimijoita. Silloin haastattelupyyntöni avoimilla Facebook-sivuillaan julkaisi Yhteiset Lapsemme ry. Lisäksi haastattelupyyntöäni välittivät Pelastakaa Lapset ry:n sekä Helsingin kaupungin adoptiotyöryhmän jälkipalvelutyöntekijät. Näiden tiimoilta sain vielä muutaman yhteydenoton ja toteutin yhden haastattelun tammikuussa 2022. Haastattelupyynnössäni pyysin kiinnostuneita olemaan suoraan minuun yhteydessä, joten pyynnön välittäneille tahoille ei jäänyt muuta roolia kuin tiedon välittäminen.

Päädyin hankkimaan tutkimukseni aineiston haastattelemalla adoptiovanhempia, sillä mielenkiintoni kohteena on heidän kokemuksensa avun ja tuen saamisesta silloin, kun heidän adoptiolapsi on ollut murrosiässä. Lisäksi kiinnostukseni kohdistuu adoptiovanhempien toiveisiin ja ehdotuksiin, millaista apua ja tukea he ovat kaivanneet lisää tuona ajankohtana. Adoptiovanhempien kokemusten selvittämiseksi haastattelu osoittautui hyödyllisimmäksi käytettäväksi menetelmäksi. Haastatteluista neljä toteutin Zoom-etäyhteydellä ja yksi oli tapaaminen kasvotusten. Oli kiinnostavaa saada pitää edes yksi tapaaminen kasvotusten. Koin kuitenkin, että etäyhteydelläkin tehdyt haastattelut onnistuivat kiitettävästi, eikä teknisiä ongelmia ilmennyt. Koska tutkimukseni kohdistui haastateltavien kertomiin kokemuksiin, eikä vuorovaikutuksen analysointiin, oli kanssakäyminen etäyhteydellä riittävä tutkimustani ajatellen. Etäyhteydellä toteutetut haastattelut mahdollistivat osallistumisen kätevästi ympäri Suomea. Ennen haastattelutilannetta olin lähettänyt etäyhteydellä pidettävissä haastatteluissa tiedotteen haastattelusta sähköpostitse haastateltaville. Kasvotusten pidetyssä haastattelussa annoin sen haastateltavalle tapaamisemme aluksi, jolloin hän myös allekirjoitti suostumuslomakkeen (Liite 2). Etäyhteydellä pidetyissä haastatteluissa lähetin suostumuslomakkeen haastateltaville postitse palautuskuoren kera.

Kaikki viisi haastattelua kestivät jokainen hyvin tarkalleen 1,5 tuntia ja olivat luonteeltaan hyvin lämminhenkisiä ja antoisia. Kaikkia haastatteluista voisi mielestäni kuvata lähes syvähaastatteluiksi, sillä jokainen vanhempi tuntui antautuvan keskustelussa teeman vietäväksi hyvin kunnioitettavasti. Jokaisen haastateltavan kanssa kävimme sekä haastattelutilanteen aluksi että lopuksi pientä teemaan

liittyvää keskustelua virittäytyäksemme tunnelmaan sekä lopuksi laskeutuaksemme siitä. Koin, että tällaisen teemaan virittäytymisen myötä mahdollistui myös luottamuksellisen suhteen rakentaminen täysin vieraiden haastateltavien ja tutkijan välille. Oli hyvin positiivista havaita, miten kaikkien vanhempien kanssa haastattelu lähti heti käyntiin antoisasti. Tämä osoittaa mielestäni sen, että onnistuin luottamuksellisen suhteen luomisessa haastateltavien kanssa. Haastatteluja tehdessä jouduin muutamaan kertaan muistuttamaan itseäni tutkijan roolissa pysymisestä. Kun haastateltavat kertoivat heidän perheen hyvin haastavista tilanteista, koin luonnollisesti tarpeelliseksi osoittaa empatiaa vanhemmalle ja meinasin herkästi lähteä ottamaan sosiaalityöntekijän roolia, ikään kuin kyseessä olisi sosiaalityöntekijä-asiakas -suhde.

Laineen (2018, 39) mukaan strukturoitu haastattelu ei ole suositeltavin tapa kokemusten tutkimiseen. Koin puolistrukturoidun haastattelun (Liite 3), jota Hirsjärvi ja Hurme (2015, 47–48) kutsuvat teemahaastatteluksi, kuitenkin perustelluksi valinnaksi tutkimukselleni. Tämä tuntui minusta luonteenomaiselta, kun tarkoitukseni oli saada tietoa adoptioerheiden tuen tarpeiden kokemuksista, jolloin minulla oli tietyt teemat, joista halusin kuulla kokemuksia. Halusin vuorovaikutustilanteiden olevan rentoja ja toivoin keskustelujen etenevän mahdollisimman hyvin omalla painollaan. Halusin kuitenkin tarpeen vaatiessa ohjailla keskustelua pysymään aiheessa, kuten teemahaastattelulle on tyypillistä. Tarkkojen kysymysten sijaan pyysin haastateltavia kertomaan tietyistä teemoista. Pysin tutkijana esittämään avoimia kysymyksiä. Mielestäni onnistuin tässä hyvin, mitä puoltaa se, että haastattelut olivat antoisia ja vanhemmat kertoivat tuen tarpeiden kokemuksistaan hyvin laajasti. Tarpeen vaatiessa esitin haastateltaville tarkentavia kysymyksiä, kun halusin varmistaa joitain yksityiskohtia. Tutkittavien äänen esiintuomista edesauttaa, kun tutkijan näkökulma ei ole liian vahvasti esillä ja tutkittavat saavat avoimesti kertoa tietyistä teemoista. Itseäni miellyttää teemahaastattelussa, kun sille on tyypillistä arvostaa ihmisten omia tulkintoja ja asioille antamia merkityksiä sekä sitä, kuinka nämä merkitykset muodostuvat vuorovaikutuksessa. (Mt., 48.)

Jokaiseen viidestä haastattelusta osallistui yksi vanhempi, perheen äiti. Kaksi haastatteluun osallistuneista perheistä olivat yksinhuoltajaäidin perheitä, kahdessa perheessä oli kummatkin vanhemmat ja yhdessä perheessä vanhemmat olivat eronneet. Yhdessä haastatteluun osallistuneista perheistä oli yksi adoptiolapsi, kahdessa perheessä oli kaksi adoptiolasta ja kahdessa perheessä adoptiolapsen lisäksi oli biologinen lapsi. Yhteensä haastatteluihin osallistuneiden vanhempien kertomukset koskevat seitsemää adoptiolasta. Useampi vanhempi kertoi keskustelleensa

adoptiolapsensa kanssa tutkimukseen osallistumisesta. Yhdessä haastattelussa adoptiolapsi kävi näyttämässä ja tervehtimässä. Muuten adoptiolapset eivät itse haastatteluihin osallistuneet.

Kaikki adoptiolapset oli adoptoitu kansainvälisesti. He olivat saapuneet Suomeen vuosina 2002–2007. Muutama lapsista oli adoptoitaessa alle vuoden ikäisiä. Vanhin oli adoptoitaessa ja Suomeen saapuessa neljän vuoden ikäinen. Alun perin suunnitelmissani oli rajata tutkimukseen mukaan vain vuosina 2003–2005 adoptiolapsen saaneet adoptioperheet. Haastatteluja tehdessäni havaitsin kuitenkin, että merkityksellisintä oli, että adoptiolapsi on murrosiässä tai sen ohittanut, jotta vanhemmilla on tutkimusaiheestani kokemusta. En pitänyt niinkään merkityksellisenä sitä, minä vuonna tarkalleen adoptiolapsi oli Suomeen saapunut. Luvun 5 alussa taustoitan tutkimuksen aihetta avaamalla vanhempien kertomuksia kokemuksista ylipäättään adoptiolasten murrosikään liittyen.

4.3 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jonka lähestymistapana on fenomenologis-hermeneuttinen suuntaus. Tarkastelun kohteena on adoptiovanhempien kokemukset avun ja tuen saamisesta adoptiolapsen murrosiän aikaan adoptiovanhempien kuvaamana. Fenomenologis-hermeneuttiselle suuntaukselle on tavanomaista korostaa juuri ihmisen kokemuksiin perustuvaa tiedon tuottamista. Yksinkertaistettuna siinä ajatellaan tiedon välittyvän vain sen aistimisen ja kokemisen kautta. Kokemusten oletetaan rakentuvan merkityksistä. Esimerkiksi adoptiovanhemmuus on kokemus, josta voidaan tehdä merkitysanalyysi. Näin ollen kokemus adoptiovanhemmuudesta voi sisältää useita erilaisia merkityksiä, joita adoptiovanhemmat sille antavat omien kokemustensa perusteella. (Puusa & Juuti 2020, 71; Laine 2018, 29–31.) Tässä tutkielmassa keskityn selvittämään niitä kokemusten merkitysisältöjä, joita adoptiovanhemmat antavat avun ja tuen saamiseen liittyen.

Kokemuksen ja merkityksen lisäksi oleellinen fenomenologis-hermeneuttisen suuntauksen käsite on yhteisöllisyys, sillä ihmisen ajatellaan rakentuvan suhteessa maailmaan ja olevan perimmältään yhteisöllinen. Yhteisöllisyyden käsite sopii adoptiovanhempien hyvin luontevasti, sillä usein adoptiovanhempiä kuvaillaan kuin yhdeksi suureksi perheeksi. Yhteisöllisyyden vuoksi fenomenologis-hermeneuttisessa suuntauksessa korostuu kokemukselliset suhteet. Merkitysten ajatellaan syntyvän yhteisöissä, johon ihmiset kasvavat sekä kasvatetaan. Näiden merkitysten myötä koetaan todellisuus. Merkitykset voivat olla jaettuja, yhteisöllisiä, jos ne ymmärretään toisten kokemuksista. Esimerkiksi kulttuurierot voivat aiheuttaa kokemuksille yksilöllisiä eroja, jolloin eri kulttuurista

tulevien ihmisten voi olla haastavampaa ymmärtää toisten kokemuksia, koska he antavat asioille erilaisia merkityksiä. (Laine 2018, 31–32.)

Hermeneuttinen näkökulma tuo fenomenologiseen tutkimukseen tulkinnan ja ymmärtämisen teorian. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusaineisto muodostuu usein haastatteluista, joissa haastateltava sanoittaa kokemuksiaan ja tutkija yrittää muodostaa näistä haastateltavan ilmaisuista mahdollisimman totuudenmukaisen tulkinnan. Ilmaisut ovatkin hermeneuttisen tutkimuksen keskipisteenä. Ne sisältävät merkityksiä, jotka puolestaan vaativat tutkijan ymmärrystä ja tulkitsemista. Ilmaisujen ja merkitysten tulkinnallisuuden vuoksi niitä ei voida pitää yhtäläillä faktisina kuin materiaalisia asioita. Yhteisöllisen elämän perustan ajatellaan koostuvan ilmaisuista ja niiden ymmärtämisestä. (Laine 2018, 33–34; Tuomi & Sarajärvi 2018, 40–42.)

Hermeneutiikkaan kuuluvat oleellisesti myös käsitteet esiymmärrys ja hermeneuttinen kehä. Esiymmärryksellä tarkoitetaan luontaista ymmärrystä, sitä kaikkea ymmärrystä, jota tutkijalla on aiheeseen liittyen jo ennen tutkimusta. Omalla kohdallani ajattelen esiymmärryksen muodostuvan niistä tiedoista, joita olen adoptiosta oppinut adoptioneuvonnassa tekemäni harjoittelun myötä sekä kandityötäni tehdessä. Hermeneuttisella kehällä viitataan dialogiin, jota tutkijan tulee käydä tutkimusaineiston kanssa. Tutkijan tulisi saada syvennettyä ymmärrystään tutkivassa dialogissa, kehämäisessä liikkeessä oman tulkinnan ja aineiston välissä. Tämän seurauksena tutkija pyrkii pois subjektiivisuudesta kohti mahdollisimman avointa suhtautumista. Itse tutkijan rooliin valmistautuessani keskityin avoimuuteen, joka on fenomenologian yksi tärkeimmistä teemoista. Ennakko-oletuksia ja määritelmiä ei pitäisi luoda, vaan oleellista on antaa haastateltavien tuottaa tietoa ja edetä sen mukaan, mitä aineisto tuottaa. (Laine 2018, 34–38; Tuomi & Sarajärvi 2018, 40–41; Puusa & Juuti 2020, 73–74.) Tökkäri (2018, 65) ohjeistaa, ettei tutkijan omista kokemuksista ja ennako-oletuksista tarvitse kokonaan päästää irti, vaan ne on osattava ottaa tietoisiksi ja näin hyödynnettäviksi myös tutkimuksessa. Tämä oli itselleni tutkijana merkityksellinen oppi; tehdä omat ennako-oletukset tietoisiksi, eikä niinkään siirtää niitä suoranaisesti syrjään.

Laine (2018, 34) kuvaa sekä fenomenologisen että hermeneuttisen tutkimuksen rakennetta kaksitasoiseksi. Perustaso muodostuu haastateltavan aiemmista kokemuksista ja siitä, miten hän ilmaisee ne tutkijalle (mt., 34). Tökkäri (2018, 67) luonnehtii tätä eläväksi kokemukseksi, sillä se liittyy haastateltavan elämäntilanteeseen. Toisella tasolla toteutuu varsinainen tutkimus, joka linkittyy ensimmäiseen tasoon, sillä tällöin niin sanotusta elävästä kokemuksesta tulee kuvattu kokemus. Tällaisten kuvattujen kokemusten keinoin voidaan muodostaa mielipiteitä, käsityksiä ja asenteita.

Tutkittavan asian, kokemuksen merkityksen, käsitteellistämisen sanotaan olevan fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen päämäärä. Tarkoituksena on tehdä jo ennestään tuttu tiedetyksi. (Laine 2018, 34; Tuomi & Sarajärvi 2018, 41; Tökkäri 2018, 67.)

Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu enemmän tietyn joukon hetkisen merkitysmaailman ymmärtämiseen kuin kattavien yleistysten tekemiseen. Vaikka yleistyksiin ei pyritä, voidaan tuloksista kuitenkin tehdä kokoavia johtopäätöksiä. Kun tutkimukseen osallistuvien elämäntilanteet tai kokemuksen aiheet ovat keskenään riittävän yhdenmukaiset, mahdollistuu johtopäätösten tekeminen. On kuitenkin tarpeellista huomioida, että yksilöiden kokemukset harvoin vastaavat täysin toisiaan. Tämän vuoksi hyvin kattavaa tietoa kokemuksista on haastavaa muodostaa. (Laine 2018, 32; Tökkäri 2018, 66.)

4.4 Aineiston analyysi

Tutkimukseni analyysimenetelmänä käytän laadullista sisällönanalyysiä, sillä viitekehitykseni on vahvasti kokemuskäytännössä, tutkimuskohteena subjektiiviset merkitykset. Lisäksi tutkielmani fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa soveltuu hyvin yhdessä käytettäväksi laadullisen sisällönanalyysin kanssa. Laadullista sisällönanalyysiä voidaan tehdä teoriasidonnaisesti, teorialähtöisesti tai aineistolähtöisesti. Kokemuskäytännölläisen tutkimuksen analysointiin kuuluu aineistolähtöisyys, joten valitsin sen menetelmän aineistoni analysointiin. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda aineistosta teoreettinen kokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 107–113.) Tuomi ja Sarajärvi (mt., 108) käyttävät termiä analyysiyksikkö, jollaisia valikoidaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten mukaan. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin nimen mukaisesti analyysiyksiköt eivät ole ennalta määrättyjä. Tutkittavan aiheen aiemmilla huomioilla ja oletuksilla ei pitäisi olla mitään vaikutusta analyysin toteutuksen tai lopputuleman kanssa, koska analyysi pohjautuu juuri kyseiseen tiettyyn aineistoon. Tämän aineiston analyysin perusteella muotoutuu teoria, joka syntyy analysoinnin ja analyysin lopputuleman mukaisesti. (Mt., 108.)

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 108–109) käsittelevät aineistolähtöisen tutkimuksen haastavaa toteutusta. Heidän mukaansa on melko mahdotonta toteuttaa analyysia täysin aineistolähtöisesti siten, ettei esimerkiksi tutkijan ennakkoluulot vaikuta siihen mitenkään. Lisäksi käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma sekä menetelmät ovat tutkijan valitsema ja niiden katsotaan vaikuttavan aina

tavalla tai toisella tuloksiin. Käytännössä täysin objektiiviset ja niin sanotusti puhtaat havainnot ovat mahdottomia. Koska nämä haasteet on tunnistettu, koetetaan niitä ratkaista sillä, että tutkija kirjoittaa ja tuo näkyväksi omat ennakkokäsityksensä ilmiöön liittyen ja analysoinnin aikana ottaa ne tietoisesti huomioon. (Mt., 108–109.)

Koska adoptioperheiden tuen tarpeista ei ole juuri mitään aiempaa tutkimustietoa, eikä etenkin omasta spesifistä tutkimusaiheestani liittyen adoptoituihin murrosikäisiin, en ajattele omien ennakkoluulojen vaikuttavan omaan analysointivaiheeseeni kovinkaan paljon. Toki itselläni on joitakin ennako-oletuksia aiheeseen liittyen, kuten se, että adoptioperheiden on haastavaa saada tukea ja ymmärrystä juuri adoptioasiaan liittyen. Tiedostettuani ennako-oletukseni, keskityin analyysin teossa jättämään ne taka-alalle ja olemaan täysin avoimin mielin vastaanottavainen, mitä aineisto aiheesta tuottaa.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee yksinkertaistettuna kolmivaiheisen prosessin kautta. Analyysiprosessiin kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistämävaiheessa siitä karsitaan tutkimuksen kannalta epäolennaiset tiedot pois. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi etsimällä aineistosta tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja ja merkitsemällä näitä värikoodein. Seuraavassa vaiheessa aineisto ryhmitellään. Etsitään esimerkiksi yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Ryhmitellyt käsitteet yhdistellään alaluokiksi. Alaluokkia yhdistelemällä luokittelu jatkuu yläluokkien muodostamiseen ja yhä eteenpäin pää- ja yhdistäviin luokkiin saakka. Analyysiprosessin viimeisessä vaiheessa muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.)

Aloitin tutkimusaineistoni analysointiprosessin litteroimalla haastattelut, eli purkamalla ne tekstiksi. Litteroin haastattelut sanatarkasti. En kuitenkaan huomionnut taukoja tai äänenpainoja, sillä en kokenut niitä tarpeelliseksi analyysitapani huomioiden. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 64 sivua; fontti Times New Roman, fonttikoko 12 ja riviväli 1. Seuraavaksi ryhdyin aineiston pelkistämiseen. Kävin sitä läpi värikoodaamalla tekstiä tutkimuskysymysteni perusteella oleellisia ilmauksia etsimällä. Jaoin värikoodatut ilmaukset niihin kokemuksiin, joita adoptioperheellä oli avun ja tuen saamisesta sekä toiveisiin ja ehdotuksiin, joita vanhemmilla oli avun ja tuen saamiselle. Lisäksi etsin tekstistä ilmauksia, mitä vanhemmat kertoivat perustietoina heidän perheeseensä liittyen sekä yleisesti ottaen adoptiolapsensa murrosiästä. Näille kaikille neljälle temalle tein omat Word-

tiedostot, joihin taulukoin ilmaukset. Tutkimukseni analyysiyksiköiksi muotoutui haastateltavien kokemuksiin perustuvat toteamukset, jotka vaihtelivat muutamasta sanasta useamman sanan mittaisiin ilmauksiin. Alkuperäisilmauksien pelkistämisen jälkeen jatkoin analyysia luokitteluvaiheeseen. Ensin yhdistin pelkistetyt ilmaukset aihepiireittäin ja muodostin niistä alaluokkia. Jatkoin analysointia yhdistelemällä alaluokkia yläluokiksi ja yhä edelleen pääluokiksi. Alla olevassa taulukossa havainnollistan ammattilainen-pääluokan muodostumista alaluokkien ja yläluokkien kautta. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Esimerkki aineiston ryhmittelystä.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Ammatillisuus Ruotsinkielen taito Ammattilaisen jakama tieto Ammattilaisen adoptiotietämys Adoptioymmärrystä Adoptioerityisyyden ymmärtäminen	Ammattilaisen tietotaito	Ammattilainen
Ammattilaisen persoona Ammattilaisten kiinnostus adoptioon	Ammattilaisen persoona	
Työntekijöiden vaihtuminen	Rakenteelliset tekijät	

Aineiston ryhmittely ei ollut kovin yksiselitteistä, vaan päädyin useamman kerran pohtimaan, mikä käsite tulee olemaan yläluokkana ja mikä pääluokkana. Useampi ilmaus olisi käynyt mielestäni kumpaankin. Analyysiprosessin edetessä sisällönanalyysin myötä aineistostani muodostui kaksi yhdistävää luokkaa kumpaankin tutkimuskysymykseeni. Vanhempien kokemuksiin avun ja tuen saamisesta muodostuivat yhdistävät luokat: *adoptiolapsi palveluiden piirissä* sekä *murrosikäisen adoptiolapsen vaativa vanhemmuus*. Vanhempien toiveisiin ja ehdotuksiin avun ja tuen saamiseksi puolestaan muodostuivat yhdistävät luokat: *osaavat ammattilaiset ja toimivat palvelurakenteet* sekä *adoptioperheen toimiva arki*.

4.5 Tutkimusetiikka

Tutkielman teossa tutkijan tulee osoittaa hyvää tieteellistä käytäntöä läpi koko tutkimusprosessin. Näin ollen tutkimusetiikka kulkee mukana jokaisessa tutkielman vaiheessa. (Vilkka 2021, 41–42.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on laatinut hyvää tieteellistä käytäntöä käsittelevät ohjeet, jotka ohjaavat tutkijaa kaikilla tieteenaloilla. Tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta on tutkijan kunnioitettava. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota, ettei tutkimuksesta aiheudu haittaa tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteina oleville. (TENK 2019, 7.)

Pohtiessani tutkielmani tutkimuseettisiä kysymyksiä minulle tulee mieleen kaksi pääteemaa: tutkimukseen osallistuvien vapaaehtoisuus sekä heidän tuottaman aineiston käsittely eettisesti, heidän yksityisyyttään ehdottomasti kunnioittaen (TENK 2019, 12). Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus toteutui mielestäni kiitettävästi, sillä haastateltavat saivat itse päättää, halusivatko osallistua, ja jos näin oli, olivat he minuun yhteydessä. Anonymiteettiin liittyen Ruohio (2016, 60) mainitsee oman adoptiotutkimuksensa eettisissä pohdintoissa, kuinka se korostuu silloin, kun kyseessä on pieni kohderyhmä. Ajattelen tämän koskettavan myös omaa tutkimustani, sillä pohdittuani asiaa kohderyhmäni, adoptioerheiden, kautta tiedän, että Suomessa adoptiopiirit ovat melko pienet. Haastateltavien ja heidän perheidensä anonymiteetin takaamiseksi tein valinnan, että en mainitse mistä maista adoptiolapset on adoptoitu tai missä päin Suomea perheet asuvat. Mielestäni nämä eivät myöskään olleet olennaisia tietoja tutkimukseni kannalta.

Kuula (2011, 214–219) antaa laadullisen aineiston anonymisointiin hyödyllisiä vinkkejä. Hänen mukaansa erisnimien muuttaminen peitenimiksi on yksi hyödyllisimmistä anonymisoinnin tavoista. Lisäksi hän opastaa luokittelemaan taustatietoja mieluummin kuin poistamaan ne kokonaan. (Mt., 214–219.) Jo haastatteluissani osa vanhemmista teki valinnan, että eivät puhuneet lapsestaan nimellä. Niissä tapauksissa, joissa vanhempi käytti haastattelussa lapsensa nimeä, anonymisoin nimen pois jo litterointivaiheessa. Käytin litteroidessa termejä lapsi tai veli ja sisko, jos perheessä oli useampia lapsia, jotta pystyin erottamaan, kuka lapsista on kyseessä. Anonymiteetin turvaamiseksi en ole eritellyt tulososion sitaateissa, kenen vanhemman kokemuksista on kyse. Tällä pyrin myös siihen, ettei perheen kokemuksia pysty yhdistelemään toisiinsa, mikä voisi lisätä tunnistettavuutta.

Siivola (2020, 84) pohtii kotimaiseen adoptioon liittyvässä tutkimuksessaan muun muassa rooliaan tutkijana ja siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Hän käsittelee esimerkiksi sitä, millä oikeudella hän voi pyytää tutkittavia kertomaan adoptiolapseudestaan. Mielestäni Siivola (mt., 84) on ottanut kiinnostavan näkökulman eettisiin pohdintoihin, sillä aina kun ollaan kiinnostuneita ihmisten

henkilökohtaisista kokemuksista, eettisiin kysymyksiin on tarpeen keskittyä erityisen huolellisesti. Ajattelen kuitenkin, että ihmisten halutessa osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti, antavat he samalla myös luvan omien mielipiteidensä käytölle ja julkaisulle. Tästä heitä on toki tarpeellista tiedottaa asianmukaisesti (TENK 2013, 6).

Tutkijana minun on tarpeellista ymmärtää, että tutkimustilanteet ja -aiheet saattavat herättää ihmisissä erilaisia reaktioita, minkä vuoksi luottamus tutkittavien ja tutkijan välillä on ensiarvoisen tärkeää (TENK 2019, 8). Olin etukäteen pohtinut, että omaan tutkimusaiheeseen liittyen haastateltavilta voi tulla erilaisia tunteenilmauksia, kun he muistelevat ja eläytyvät niihin hetkiin, jolloin adoptiovanhempina olisivat tukea kaivanneet. Olin ajatellut, että vahvempia tunnelatauksia saattaa olla sellaisilla vanhemmilla, jotka ovat kokeneet adoptiovanhemmuudessa erityisiä haasteita. Toisaalta olin myös pohtinut, että oletukseni ei välttämättä pidä paikkansa, sillä tutkijana minun tulee osata ymmärtää, että ihmiset reagoivat erilaisiin tilanteisiin monin eri tavoin. TENK (mt., 8) ohjeistaa perehtymään tutkittavaan yhteisöön ja ilmiöön ennakolta, jotta tutkija olisi jo mahdollisimman perillä aiheessa, eikä tietämättömyyden vuoksi aiheutettaisi tutkittaville tarpeetonta haittaa. Tämä on mielestäni hyvin ymmärrettävää. Tutkimuksessani se tulee mielestäni luontevasti, koska perehdyn aiheeseen joka tapauksessa huolellisesti jo etukäteen, ja olen tehnyt sitä osaltaan jo kandidityössäni sekä kandidivaiheen harjoittelussani. Kaikki haastateltavat olivat myös ennen varsinaisen haastattelun alkua kiinnostuneita tietämään, mikä oli saanut minut valitsemaan juuri adoption tutkielmani aiheeksi.

Henkilötietojen keräämiseen liittyen minulle oli hyvin selvää, että tarvitsen tietoja vain haastatteluiden sopimista varten. Huolehdin opinnäytetyön tietosuojailmoituksen asianmukaisesta täyttämisestä ja ko. tietojen välittämisestä haastateltaville. On ensiarvoisen tärkeää ymmärtää tutkijana, että tutkittavilta tarvitaan kaksi erillistä suostumusta: Suostumus tutkimukseen osallistumisesta sekä suostumus henkilötietojen käsittelyyn. Tietoon perustuvan suostumuksen osallistua tutkimukseen sanotaankin olevan ihmistieteiden tutkimuksen keskeinen eettinen periaate. (TENK 2019, 8.) Tärkeää on myös kiinnittää huomiota tutkimusaineiston tietoturvalliseen tallentamiseen ja säilyttämiseen (TENK 2013, 6). Tätä varten minulla on salasanojen takana oleva yliopiston OneDrive tietokoneessani. Tutkielmani valmistumisen jälkeen tuhoan asianmukaisesti kaiken aineiston keräämiseen liittyvän, kuten haastattelutallenteet ja litteroidut tekstit.

5 VANHEMPIEN KOKEMUKSET AVUSTA JA TUESTA SEKÄ NIIDEN SAAMISESTA

Aloitan tämän luvun taustoittamalla tutkielman aihetta ja tuomalla esiin kokemuksia, joita tutkimukseen osallistuneilla perheillä oli yleisesti ottaen adoptiolapsen murrosikään liittyen. Sen jälkeen esittelen tulokset ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, millaisia kokemuksia avun ja tuen saamisesta adoptioperheillä on, kun adoptiolapsi on ollut murrosiässä. Olen jaotellut tulosten käsittelyn kahteen alalukuun: 5.1 Adoptiolapsi palveluiden piirissä ja 5.2 Murrosikäisen adoptiolapsen vaativa vanhemmuus. Kaikki käyttämäni sitaatit ovat otteita vanhempien laajemmista puheenvuoroista.

Adoptiolasten murrosiän kuvailua

Tutkimukseen osallistuneiden perheiden adoptiolapsilla murrosikä oli alkanut hyvin vaihtelevasti 8–15 vuoden iässä. Muutaman lapsen kohdalla vanhemmat olivat selvittäneet tarvetta hormonihoidolle murrosiän alkamista hidastamaan. Useimmalla lapsella murrosikä alkoi hieman 10 ikävuoden jälkeen. Lähes kaikki vanhemmat kertoivat tuohon ajanjaksoon liittyneistä lapsen mielialamuutoksista. Muutamalla murrosikä oli alkanut vähitellen, mistä vanhemmat olivat hyvillään, sillä tällöin he ehtivät itse valmistautua siihen. Yhdellä lapsella murrosikä alkoi vanhemman kuvailun perusteella kuin yhdessä yössä. Vanhempi kuvasi lapsensa murrosiän alkamista radikaaliksi muutokseksi, jonka myötä lapsi päätti lopettaa harrastukset, vaihtoi kaveripiirin ja puheyhteys vanhempiin katkesi. Seuraavassa sitaatissa vanhempi kuvaa tätä yhdessä yössä tapahtunutta muutosta.

”hän oli 14 ja se oli niin kun yön yli radikaali muutos, niin kuin yhdessä yössä, nukkumaan meni meidän oma lapsi ja aamulla siellä heräsi joku toinen ihminen”

Vanhempien kertomusten perusteella kaverit ja kaveripiirit kuuluivat oleellisesti heidän murrosikäisten lastensa arkeen. Vanhempien kertomissa kokemuksissa oli kiinnostavia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia lasten kaveripiireistä; kuuluiko niihin muita adoptoituja, muita ulkomaalaistaustaisia vai koostuivatko ne täysin kantasuomalaisista lapsista. Vanhempien kuvausten perusteella monet lapset tuntuivat olevan näistä hyvin tarkkoja. Suurimmalla osalla

lapsista kaveripiiri muodostui muista adoptiolapsista tai ulkomaalaistaustaisista. Eräs vanhempi kuvaili lapsellansa olevan selkeästi kaksi eri kaveripiiriä: vaaleaihoinen kaveripiiri sekä adoptiolapsipiiri, jossa lapset pitävät toisiaan kuin siskoinaan ja veljinään, koska ovat melko samaan aikaan, samasta maasta adoptoituja. Seuraavassa sitaatissa vanhempi kuvaa adoptiolapsipiirin merkityksellisyyttä lapselleen.

”ne saa sieltä sen tuen siihen omaan värisyyteen ja omaan [maanosa] ja ne, niillä on se oma tausta ja adoptio ja kaikki, se on niitten se juttu, et tällainen kehikko, missä ne saa sitten tehdä ja pohtia niitä ja vähä sanookin aina just tällösi läppää siitä, et sun kaan taustoista ei aina tiedä ja kaikkee tällasii”

Muutamalla perheellä oli kokemus lapsen kaveripiirin vaihtumisesta juuri murrosiän aikaan. Yksi vanhempi kuvasi, kuinka ennen murrosikää lapsi oli läheinen vanhemman perheen ja omien serkkujen kanssa. Murrosiän alkamisen myötä lapsi alkoi kulkea porukassa, jossa oli samalta mantereelta olevia lapsia kuin mistä hänet oli adoptoitu ja osa heistä oli adoptiotuttuja jo varhaislapsuudesta. Toinen vanhempi kertoi lapsensa vaihtaneen selkeästi kaveripiirin murrosiän myötä ja liittyneen kansainväliseen jengiin, johon koki samaistuvansa. Koskisen (2021, 51, 56) tutkimustulokset vahvistavat, kuinka kansainvälisesti adoptoiduilla omat ulkonäköpohdinnat liittyvät juuri nuoruuden kehitysvaiheeseen. Muutamassa tutkimukseen osallistuneessa perheessä lapsella oli myös selkeä mielipide siitä, halusiko hän tyttö- tai poikaystävänsä olevan juuri saman vai eri ihonvärisen kuin mitä itse on, tai tämän olevan ulkomaalaistaustainen vai kantasuomalainen. Seuraava sitaatti kuvaa vanhemman kertoman perusteella hänen ja hänen lapsensa käymää keskustelua aiheeseen liittyen.

”hän sanokin mulle, että mitäs mieltä sä oot siitä, jos hänellä on mustaihonen poikakaveri, no mä sanoin et joo ... saa sulla olla ihan minkä värinen sä haluat, ni hän on päättänyt, että hän ei seurustele valkoihosten kanssa”

Omaan adoptiotaustaan tai ylipäättään adoptioon liittyen lapsilla oli hyvin erilaisia suhtautumistapoja heidän vanhempiensa kertoman perusteella. Perheitä yhdisti se, että kaikissa lapsen adoptiotaustasta oli puhuttu aina hyvin avoimesti ja kunnioitettu sitä tapaa, jolla lapsi kulloinkin siihen itse osoitti mielenkiintoa. Kaikissa perheissä lapsella oli myös saatavilla erilaisia muistoesineitä varhaislapsuudestaan ja synnyinmaahansa liittyen. Osa perheistä osallistui yhä

edelleen aktiivisesti esimerkiksi maatapaamisiin, joissa samasta maasta adoptoineet kokoontuivat yhteen. Useammassa perheessä juurimatka oli ollut mietinnässä. Varsinaisesti sen oli toteuttanut yksi perhe. Seuraavassa sitaatissa vanhempi kertoo merkityksellisen keskustelun, jonka hän oli käynyt lapsensa kanssa juurimatalla.

”mä muistan, kun me istuttiin [kaupunki synnyinmaassa] siinä maailmanpyörässä ja hän yhtäkkiä sano, että nyt mä sanon siellä koulussa, että täällä ei ole köyhää, hänelle oli sanottu kato, että hän on sieltä köyhästä tullu ja jostain kato savimajasta ja tällöistä näin ja hänelle oli tullu semmonen olo, että hän on huonompi ku muut”

Useammalle lapselle oli tehty murrosiän aikaan dna-testi, joka ei ollut vanhempien mukaan osoittautunut kovinkaan merkitykselliseksi kenellekään lapsista. Vanhempien kertomuksista välittyi heidän lapsiensa saama täysi tuki, mitä halusivatkaan tietää tai selvittää adoptioasiaansa liittyen. Tästä huolimatta osaa lapsista oma adoptioasia ei heidän vanhempiansa kertoman mukaan kiinnostanut ollenkaan. Erään vanhemman mukaan hänen lapsensa suhtautui suorastaan kieltävästi koko adoptioasiaansa ja haluaa unohtaa kaiken siihen liittyvän. Seuraava sitaatti osoittaa, mitä lapsella on ollut tapana vastata, jos häneltä on kysytty hänen taustaansa liittyen.

”hän sanoo, et häntä luullaan automaattisesti ulkomaalaiseks, sit mä [vanhempi] oon kysynyt, et miten sä reagoit siihen tilanteeseen, hän sanoo, et hän kertoo vaan, et hän on synnyinmaastaan ja hän on nyt suomalainen, et hän ei siis halua tuoda sitä ilmi, että hänet on adoptoitu”

Toinen lapsi oli lapsena osoittanut kiinnostusta adoptiotaustaansa pohtimalla ja keskustelemalla siitä. Murrosiän myötä hän oli lakannut puhumasta asiasta kokonaan. Eräässä perheessä kokemus oli puolestaan päinvastainen. Murrosiän myötä lapsen kiinnostus omaan adoptiotaustaan lisääntyi. Suhtautuminen omaan adoptiotaustaan saattoi vaihdella sisarustenkin kesken. Yhdessä perheessä toista lasta selkeästi kiinnosti oma tausta, toista ei taas ollenkaan. Eräs vanhempi kertoi, kuinka nimi oli osoittautunut hänen lapselleen merkittäväksi osaksi identiteettiä. Vaikka lapsi ei halunnut millään tavalla puhua mistään adoptiotaustaansa liittyen, halusi hän silti ehdottomasti pitää synnyinmaassa saadun nimensä. Toinen lapsi puolestaan oli mielellään vaihtanut suomalaisen nimen kutsumanimekseen välttääkseen esimerkiksi leimaantumista nimen perusteella. Alkuperäinen

nimi voi muodostua adoptoidulle hyvin merkitykselliseksi esimerkiksi sen vuoksi, koska se saattaa olla hänellä ainut asia, jonka on biologisilta vanhemmiltaan saanut (STM 2013, 19).

Vanhemmat toivat haastatteluissa esiin useita erilaisia tapoja, joilla olivat yrittäneet herättää lapsensa mielenkiintoa taustaansa tai synnyinmaan kulttuuriansa kohtaan. Perheet olivat esimerkiksi pyrkineet matkailemaan lapsen synnyinmaassa tai sellaisissa maissa, joissa puhutaan lapsen synnyinmaan kieltä. Lisäksi perheissä oli huomioitu lapsen synnyinmaan kulttuuria monin eri tavoin, kuten musiikkia kuuntelemalla. Muutamille lapsille oma tausta ja adoptio ylipäätään on aina ollut tärkeä asia. Yksi vanhempi kuvaili, kuinka hänen lapsessaan adoptiotausta ja kaikki siihen liittyvä on elänyt koko ajan. Kaikki se tietoisuus, ymmärrys, halu ja kiinnostus, mitä siihen liittyy. Vanhempi oli tästä hyvillään, sillä hänen mielestään kiinnostus omaa taustaa kohtaan osoittaa mielen tasapainoa, kun pystyy käsittelemään ja kohtaamaan siihen liittyvät tiedot ja tunteet, eikä vaan sulje ja torju niitä pois. Vaikka oman adoptiotaustan ymmärtäminen ja siihen liittyvien asioiden käsitteleminen oli osalle lapsista tärkeää, ei sen vanhempien kertoman mukaan tarvitse näkyä päivittäisessä arjessa, kuten seuraava sitaatti ilmentää.

”se ei hirveesti oikeestaan oo silleen merkinnyt, tietysti tavallaan et on eri ihonväri tai joku muu, mut se ei niin kun arjessa näy, eikä kuulu, eikä tunnu”

Melko lailla kaikilla tutkimukseen osallistuneilla perheillä oli kokemusta siitä, kuinka adoptiolapsella oli jotakin oireilua riippuen joko yksinomaan murrosiästä johtuen tai yhdistettynä adoptiotaustaan ja sen mukanaan tuomiin kokemuksiin. Ei toki ole yksiselitteistä erotella syy-seuraussuhteita, minkä vanhemmatkin totesivat kokemuksiaan kertoessaan. Selkeästi adoptiotaustaan viittaavia tekijöitä oli vanhempien kertomuksissa esimerkiksi lapsen erilainen temperamentti verrattuna vanhempaan. Tämä oli vaatinut perheissä opettelua esimerkiksi tavassa kommunikoida.

Vaikka sekä murrosikä että adoptiotausta oli tuonut haasteita perheen arkeen esimerkiksi lapsen päihdekokeilujen, impulsiivisen käytöksen, rajaamistilanteissa tapahtuneen aggressiivisuuden tai tunteiden käsittelypulmien vuoksi, kuvasi muutama vanhempi myös positiivista kasvua ja kehitystä tapahtuneen lapsellansa murrosiän myötä. Yksi vanhempi kertoi lapsensa oppineen vähitellen korjaamaan käyttäytymistään ja tekojaan. Toinen vanhempi kuvaili lapsuusajan käytöshaasteiden muuttaneen muotoaan lapsen murrosiässä. Lapsi olikin saanut yhtäkkiä valtavasti rohkeutta, jota

hänellä ei ollut aiemmin ollut. Hän oli esimerkiksi alkanut haluta olla yksin kotona, mitä ei ollut aiemmin uskaltanut tehdä. Yhdellä lapsella oli ollut lapsuudessa taantumaa, joka oli muuttanut muotoaan murrosiän myötä. Seuraavassa sitaatissa vanhempi kuvailee tätä lapsen käyttäytymistä.

”siinä on kyse siitä, samasta asiasta [taantumasta], mutta kehittyneemmässä muodossa, menee silleen omaan maailmaansa ja saattaa niin kun tuhota asioita, leikellä asioita pieneksi ja olla niin, että ei pysty ottaa vastaan mitään, jos yrittää mennä puhumaan, niin ei pysty ottamaan vastaan, huutaa vaan, että mee pois, hyvin semmosta niin kun teinimäistäkin käytöstä, mutta sit se tavallaan, että ehkä näkee sen, että siinä on jotain isompaa siellä alla”

Muun muassa edellä mainitun kaltaisiin haasteisiin vanhemmat olivat hakeneet lapselleen apua. Seuraavaksi siirryn käsittelemään tarkemmin niitä kokemuksia, joita vanhemmat kuvasivat saadakseen lapselleen tukea ja apua, palveluiden piirissä ollessaan sekä siitä, miten tarjolla olevat palvelut vastasivat tuen tarpeisiin.

5.1 Adoptiolapsi palveluiden piirissä

Adoptiovanhempien kokemukset avun ja tuen saamisesta adoptiolapsen ollessa murrosiässä olivat hyvin moninaisia. Apua oli haettu lapselle monipuolisesti erilaisia palveluja hyödyntäen, ja saatu, ainakin jonkun palvelun piiristä. Yleisesti ottaen avun ja tuen saamista lapselle tuntui haastatteluiden perusteella edesauttavan vanhempien oma aktiivisuus, sillä kaikki vanhemmat kertoivat, kuinka olivat joutuneet vaatimaan, kyselemään, soittelemaan tai kirjoittelemaan palveluiden piirissä työskenteleville ammattilaisille tarvittavan tuen järjestymiseksi. Vastaavanlainen sinnikkyys ja määrätietoisuus omalle lapselle avun saamisesta, oman toiminnan tuloksena, tuotti tyytyväisyyttä Pietarilan (2021, 128) haastatteleuille vanhemmille. Toisaalta jo adoptioeuvonnan aikana tulevia vanhempia ohjataan siihen, että tarpeen tullen heidän tulee osata hakea lapselleen tarvittavaa tukea ja apua (STM 2013, 47).

Seuraavaksi käsittelen tarkemmin niitä palveluita, joiden piiristä adoptiolapselle oli järjestynyt tukea ja apua. Varhaisin tuki oli saatu koulusta. Jos se osoittautui riittämättömäksi, hakeutuivat perheet lastensuojelupalveluiden piiriin. Osa lapsista oli ollut myös lasten- tai nuorisopsykiatrian poliklinikan asiakkaina. Vanhemmat olivat hakeneet lapsilleen apua myös muiden palveluiden

piiristä, kuten järjestöistä. Tämä näyttäytyi erityisesti adoptioasiaan liittyvissä tuen tarpeissa. Vanhempien kuvauksissa ilmenee niin positiivisia kokemuksia palveluiden vastaanemisesta lapsen tuen tarpeisiin kuin haasteitakin. Loppuun olen koonnut vanhempien kokemuksia haasteista, jotka liittyvät palveluiden rakenteisiin.

Varhaisin tuki koulusta

Kaikkia tutkimukseen osallistuneita perheitä yhdisti se, että vanhemmat olivat olleet aktiivisesti kouluun yhteydessä saadakseen lapselleen tarvittavan tuen ja avun. Lasten haasteet koulussa liittyivät joko oppimiseen tai käyttäytymiseen, yhden lapsen kohdalla kiusaamiseen. Vanhemmat pitivät tärkeänä, että lapsen kouluhaasteet selvitettiin. Mistä on kyse ja mitä tukea siihen on saatavilla. Merkityksellisenä pidettiin nopeaa reagointia. Jos alkoi tulla huonoja arvosanoja kokeista, vanhempi oli heti kouluun yhteydessä ja vaati tukiovetusta. Yksi vanhempi kuvasi kiitollisena, kuinka käänteentekevää koulun järjestämä tuki oli lapsen oppimiseen ollut. Suurimmalla osalla haasteiden ilmeneminen koulussa ajoittui viidennen ja kuudennen luokan aikoihin.

”erityisopettaja taas sanoi, että selkeesti on jotain, mä sanoin, et nyt pitää selvittää mitä se on, et mulle ei riitä se, että hänellä varmasti sit on ongelmia yläasteellakin, selvitetään nyt, et nyt pitää selvittää ja sit onneksi siihen sit suhtauduttiin ja haettiin siihen se polku, jos ei siihen ois koulu nää kuraattorit ja terapeutit pystynyt testaamaan ni ehkä mä olisin yrittänyt hakea jonkun yksityisen tahon joka olisi sitten, kuitenkin se on niin tärkeä saada selvyys, et mikä siellä on taustalla”

”probleema oli heti siellä koulussa ja se tota, siinä niin kun tavallaan tuli selkeeks ne hänen haasteet siellä koulumaailmassa, ne ei tullu kotona, toki nyt jotain, mutta ei ollut mitään, kaikes pärjättiin kotona”

Kiinnostava havainto oli se, että vanhemman mukaan kotona arki sujui lapsen kanssa, vaikka haasteita koulussa ilmenikin. Vanhempi kertoi heidän havainneen kotona, että lapsi tarvitsee tarkan struktuurin ja sitä noudattamalla arki sujui lapsen kanssa kotona. He esimerkiksi noudattivat tarkkaa nukkumaanmenoaikaa. Vanhemman mukaan koulumaailma ei ole niin strukturoitu, eikä siellä kohdella kaikkia niin tasavertaisesti kuin voisi olettaa. Tämä aiheutti heidän lapselleen haasteita.

Myös toinen vanhempi puhui tasa-arvoisesta kohtelusta ja oli peräänkuuluttanut sitä lapselleen. Hän oli käsitellyt asiaa lapsensa kanssa hyvin lapsilähtöisesti ja selventänyt, kuinka koulussa on järjestettävä opetusta lapselle sopivalla oppimistyyllillä ja lapsella on tähän oikeus.

”mä oon aina lapselle sanonut, että ei sussa oo mitään vikaa, vaan siinä opetuksessa, että sun oppimistyyli on erilainen kuin mitä siinä ryhmässä opetetaan ja sun oppimistyyllille tarvitaan tällöinen opetus, sul on oikeus siihen, et sä saat saman opetuksen ja oppimisen, kun ne muut ja sen puolesta me niin kun taistellaan”

Yläkouluun siirryttäessä suurimmaksi haasteeksi kouluun liittyen tuli koulupoissaolot, joita alkoi olla puolella tutkimukseen osallistuneiden perheiden lapsista. Koulupoissaolot olivat aiheuttaneet vanhemmille paljon huolta. Ne usein tulivat vanhemmille myös yllätyksenä, sillä lapsi oli saattanut pystyä peitellä niitä jo jonkin aikaa.

”7 lk kevätlukukausi ei mennyt enää kouluun, kesti pitkään ennen kuin me huomattiin, koska ne yläasteen opettajat ei oo kauheen niin ku ilmottamaan Wilmassa mut yhtäkkiä oli sit hirveesti punasta Wilmassa, et poissaolo, sit ruvettiin kattoo, koska lapsi heräsi joka aamu ja söi aamiaisen ja oli ihan kiltti ja lähti ajoissa bussille, mut sitten ei mennytkään kouluun vaan meni ostoskeskukseen tapaamaan jengiä, niin siitä ne kouluongelmat alkoi”

Koulupoissaolojen taustalla oli erilaisia syitä. Yhdellä uuden kaveripiirin seura houkutteli enemmän kuin koulunkäynti. Toisella lapsella koulussa tehdyt luokkajärjestelyt ja läheisen ystäväpiirin hajauttaminen eri luokille aloitti hänen poissaolonsa. Vanhempi kuvaili tämän tapahtuman olleen lapselle hirveä paikka, eikä poissaoloihin auttanut, vaikka asiasta keskusteltiin sekä kotona että koulussa.

Vanhempien kärsivällisistä yrityksistä huolimatta aina yhteistyö koulun ammattilaisten kanssa ei sujunut. Esimerkiksi yhdessä perheessä lapsi joutui vaihtamaan koulua, kun vanhempi ei saanut hyvää yhteyttä kaikkien opettajien kanssa ja hänestä tuntui, että sen vuoksi tarvittava tuki ja apu jäi saamatta. Toisessa perheessä oli kokemus hyvin ison joukon koulupalaverista, jossa kukaan ammattilaisista ei tuntunut tarttuvan lapsen tilanteeseen. Vanhemmalta vaadittiin jälleen

sinnikkyyttä löytää vielä joku eri ammattilainen, jonka kautta yrittää tuen ja avun pyyntöä. Viimein heitä onnistui.

”siellä [koulussa] on kans ollu ihmisestä kiinni, mä muistan yhden kokouksen, jossa oli sosiaalityöntekijä ja minä, lapsi, koulun henkilökuntaa, meitä oli 11 ihmistä jotka yritti selvittää, miksi lapsi ei käy koulua ja sitten se kokous oli, niin ku veny ja veny ja kukaan ei tarttunu mihinkään, kunnes mä soitin uudelle kuraattorille ja itkin puhelimessa että nyt on pakko tehdä jotain, et hän lapsi ei käy koulua ni se kuraattori tarttu niin ku välittömästi asiaan, järjesti kokouksen heti seuraavana päivänä ja oli tosi asiallinen ja niin ku auttavainen ja tuntu, että välitti oikeesti”

Yksi lapsi oli joutunut kohtaamaan hyvin ammattitaidotonta suhtautumista opettajalta hänen adoptiotaustaansa liittyen. Onneksi vanhempi oli heti asiasta kuultuaan tiedottanut rehtoria tapahtuneesta.

”hän oli pyytänyt heitä ne nousemaan ylös ja kysynyt heiltä siinä koko luokan niin ku kuullen, että haluaisitteko te tietää että kuka on teidän oikea äiti ja isä, lapsi oli ihan järkyttynyt, se kerto, yleensä ei kertonu juuri mitään koulusta, mutta tämän hän kerto, että se opettaja kysy heiltä tämmöstä, mä sanoin että ei millään oikeudella ja mä soitin sitten rehtorille ja sanoin, että hei haloo, voitteko jutella sen opettajan kanssa, että tämmöstä ei kysytä lapsilta”

Peruskoulun suorittamiseksi oli tutkimukseen osallistuneiden perheiden lapset saaneet monenlaista tukea koulun puolelta. Lähes kaikki vanhemmat kertoivat olleensa yhteydessä kuraattorin kanssa ja saaneensa tältä pääasiassa hyvin ymmärtäväistä tukea. Myös lapset itse olivat hakeutuneet kuraattorin tapaamisille. Lisäksi perheitä oli auttanut ja tukenut koko oppilashuoltoryhmä. Lapsille oli järjestynyt esimerkiksi pienluokkapaikka, tukiopetus tai erityisopettajan tuki jo alakoulussa. Jollain avun ja tuen järjestäminen vaati koulun vaihdoksen. Joustavien opetusjärjestelyin, sovelletuin opetussuunnitelmien sekä erilaisten mahdollisuuksien avulla tukea tarvitsevat lapset olivat saaneet sinniteltyä peruskoulun loppuun.

Toiselle asteelle siirryttäessä muutamaa lasta kiinnosti ammattiopinnot. Yksi oli löytänyt itselleen mieluisen alan, valmistunut jo ammattiin ja saanut koulutusta vastaavan työpaikan. Toinenkin oli

löytänyt itselleen sopivan linjan, jossa pääsee hyödyntämään omia vahvuuksiaan. Joku oli yrittänyt ammattiopintoja, mutta opiskelusta ei ollut tullut mitään, kuten ei peruskoulussakaan. Hänen tilanteessaan oli tultu siihen tulokseen, että opiskelu ei vaan sovi hänelle. Hän oli alkanut suuntaamaan ajatuksia työelämään siirtymiseen. Yhdellä taas poissaolot jatkuivat toisella asteellakin.

Lastensuojelun tuki

Koulusta haetun avun ja tuen jälkeen toiseksi eniten vanhemmat olivat kääntyneet lastensuojelusta saatavan avun puoleen. Useimmat vanhemmat olivat päätyneet hakemaan apua lastensuojelusta, kun koulusta saatu tuki osoittautui riittämättömäksi. Vanhempien kertomuksista kuvastui, kuinka koulusta saadun tuen turvin oli yritetty pärjätä ja selviytyä mahdollisimman pitkään. Lastensuojelun puoleen oli käännytty vasta niin sanotusti viimeisimmässä hädässä. Niille tutkimukseen osallistuneille perheille, joiden lapsista oli tehty lastensuojeluilmoitus, luonteenomaista oli, että vanhempi itse oli lastensuojeluilmoituksen takana. Vanhemmat olivat itse olleet yhteydessä lastensuojeluun ja pyytäneet sieltä apua. Tämä kuvastaa jälleen adoptiovanhempien omaa aktiivisuutta kaiken tarvittavan avun ja tuen hakemiseksi lapselleen.

”Mehän yritettiin niin ku aika pitkään ensin ite ja koulun avustuksella, sehän ei sit onnistunut, että sitten tehtiin kyllä itekin joku lastensuojeluilmoitus ja saatiin sitten sosiaalipuoli mukaan.”

”on tietyllä tavalla kornia, et me saadaan se isoin apu lastensuojelusta, eikä sieltä psykiatriselta”

Vanhempien kertomuksia heidän perheensä kokemuksista lastensuojelun palveluihin liittyen ilmensi se, että aina he eivät itse olisi mieltäneet lapsen avuntarvetta kuuluvaksi lastensuojeluun. Lapsen tilanteessa päädyttiin lastensuojeluun, koska apua ei yksinkertaisesti saatu muualta. Muutama vanhempi kertoi heille myönnetyistä perhetyöistä, joka ei tuntunut oikealta palvelulta. On ymmärrettävää, että jos ylipäätään jo koko lastensuojelun asiakkuuteen on ohjaututtu sen vuoksi, ettei apua ja tukea ole järjestynyt sieltä, josta sitä olisi oikeammin kaivattu, niin ei myönnetyt palvelutkaan tunnu kohtaavan tuen tarpeen kanssa.

Muutama perhe, jolle perhetyötä oli myönnetty, oli kohdannut saman haasteen: Lapsi ei ollut halukas osallistumaan työskentelyyn perhetyöntekijöiden kanssa, kun kuuli palvelun vapaaehtoisuudesta, joten se jäi pelkästään vanhempien kanssa käytäväksi keskusteluksi. Vaikka vanhemmasta tuntui keskustelut perhetyöntekijän kanssa lohdullisilta, kun on joku, joka yrittää auttaa ja välittää, ei niistä kuitenkaan ollut paljon hyötyä lapsen tilanne huomioon ottaen. Vastaavanlainen kokemus oli toisessakin perheessä, jonne lastensuojelusta olisi tullut työntekijä lapsen kanssa keskustelemaan. Tässäkään tapauksessa lapsi ei lähtenyt työskentelyyn mukaan. Kuten sitaatista ilmenee, vanhempi koki työskentelyn olevan työntekijöiden ajan tuhlausta.

”juteltiin sitten lastensuojelun kanssa, yritettiin sitäkin, että olis sieltä lastensuojelusta käyneet kotona ja lapsen kanssa juttelemassa, mutta lapsi alkanut heidän kanssaan yhtään mihinkään ni ei siitä, se oli niin kun heidän aikansa tuhlausta”

Eri lastensuojelupalveluista puhuttaessa vanhempien kokemukset kohdistuivat perhetyöhön ja sosiaalityöntekijän tapaamisiin. Muutaman lapsen kohdalla tilanne oli vaatinut sijoitusta. Yhden lapsen sijoitus kesti hyvin lyhyen aikaa ja sen tarkoituksena oli saada lapsi jälleen käymään koulua. Kahden muun kohdalla lastensuojelun asiakkuus jatkui sijaishuollon puolelle. Heillä sijoituksia ehti olla muutama, sillä prosessi käynnistyi aina kiireellisellä sijoituksella, jonka jälkeen siirryttiin tarpeen vaatimaan sijaishuoltopaikkaan. Toisen lapsen kohdalla sijaishuoltopaikkaa täytyi vielä vaihtaa muutamaan kertaan niin lapsesta itsestä kuin sijaishuoltopaikoistakin johtuvien syiden vuoksi.

Yksi vanhempi ilmaisi pettymyksensä byrokraatiaan liittyen lapsensa sijoitukseen. Vanhempi oli toivonut lapsen edun mukaista sijaishuoltopaikkaa, ja jota ei tarvitsisi enää vaihtaa. Lapsi oli pian täyttämässä 18 vuotta, joten aikaa oli enää vähän käytettävissä. Vanhempi oli itse toiminut tilanteessa hyvin aktiivisesti ja jopa etsinyt sopivaa sijaishuoltopaikkaa sekä ollut sinne yhteydessä. Sosiaalitoimessa päätöksen teko kuitenkin kesti. Vanhempi kertoi pettyneenä, kuinka sijaishuoltopaikassa työskentely jäi hyvin niukaksi, sillä lapsi oli pian täyttämässä 18 vuotta.

”siel ois ollu paikka vapautumassa ja yritin näin, ei se menny, sehän ei menny ollenkaan niin, vaan sitten se kesti ja vanu ja päätöstä ei meinattu tehdä, vaikka tilanne oli hyvin kaoottinen”

Kahden sijoitetun lapsen kohdalla tilanne oli edennyt monella tapaa äärimmäisen haastavaksi. Ainakin toisella lapsella mukana kuvioissa olivat myös päihteet. Vaikka kummankin lapsen vanhemmat tiesivät sijoituksen olevan lapselle ainoa oikea apu, ottivat he sen siitä huolimatta hyvin raskaasti, kuten seuraavat sitaatit ilmentävät.

”seuraavana päivänä tuli sitten sosiaalityöntekijät, kaksi kappaletta ja hänet sijoitettiin kiireellisesti, se oli aika rankka päätös, mut oikeesti lapsi itse on sanonut jälkeenpäin, et se oli ihan oikea päätös, että hän ei varmaan olisi elossa”

”todella vaikeeta juttuja, todella todella vaikeita, ja semmosia mihin adoptiovanhempana ei niin kun kuuna päivänä haluisi lähteä, eikä niin kun aatellu, et sitä ei tule ikinä tapahtumaan”

On ymmärrettävää, että oman lapsen sijoitus tuntuu kenestä tahansa vanhemmasta kipeältä ja raskaalta. Kun puhutaan adoptiolapsen sijoituksesta, tuntui se adoptiovanhempien kokemusten perusteella erityisen kipeältä ja raskaalta. Mikä on selvää, kun tiedetään adoptiovanhempien käyneen jo pitkän prosessin läpi. Ensin heitä on valmennettu vanhemmiksi ja sen jälkeen vielä tarkkojen tietojen selvittämisen jälkeen valittu vanhemmiksi juuri tietylle lapselle. Kaikkien näiden vuosia kestäneiden prosessien lopputulemana ei ole adoptiovanhemmalle yksinkertaista päätyä lapsensa asioissa lastensuojelupalveluiden piiriin, puhumattakaan lapsen sijoituksesta. Seuraavassa sitaatissa vanhempi sanoittaa kokemustaan.

”kun kuitenkin tavallaan niin kun meidän probleema ei ollut niissä kotioloissa tai niissä, niissä niin kun säännönmukaisuuksissa, johdonmukaisuuksissa, niissä rajoissa tai missään tämmösissä asioissa”

Tuki lasten- ja nuorisopsykiatriasta

Koulun ja lastensuojelupalveluiden lisäksi vanhempien kertomuksissa esille nousi kokemukset lasten- ja nuorisopsykiatriaan liittyen. Ne toistuivat useimpien vanhempien kertomuksissa. Yleisesti ottaen vanhempien kokemukset avun ja tuen saamisesta psykiatrian palveluista, niin lasten- kuin nuorisopsykiatrian poliklinikalta, olivat kaksijakoiset. Osa koki sen hyödyttömänä laajemman avun

ja tuen saamisen kannalta, sillä palvelu tuntui pääasiassa kahdesti vuodessa tapahtuvalta jutustelulta, jonka tarkoitus liittyi lähinnä ADHD-lääkereseptin uusimiseen. Yhtä perhettä ei huolittu lastenpsykiatrian puolelle, koska pian lapsen olisi siirryttävä nuorisopsykiatrian puolelle. Tällöin vanhempi oli joutunut pitämään tiukasti heidän puoliaan ja todennut, kuinka tietää vaihdoksessa menevän aikaa ainakin vuoden ja näin oli todellisuudessa myös tapahtunut. Toinen pettynyt kokemus liittyi siihen, kun perhe ei ollut saanut sitä apua, mitä olisi kokenut tarvitsevansa. Vanhemman mielestä he olisivat tarvinneet apua koko perheelle, kuten Theraplay'ta, jossa vahvistetaan perheen suhdetta ja sitä kautta luodaan lapselle turvallisuuden tunnetta. Sen sijaan lapselle myönnettiin intensiivinen psykoterapiajakso.

”se ei ollu se mitä mä pyysin, se mitä mä kipeiten tarvitsin”

Yhden perheen huono kokemus liittyi siihen, kun heihin ei oltu yhteydessä, vaikka vanhempi oli viestittänyt perheen kriisitilanteesta nuorisopsykiatrian poliklinikalle. Koska avun saaminen oli kestänyt pitkään, aiheutti se sen, ettei lapsi enää ollut kiinnostunut tapaamisilla käymään. Vanhempi kuvasi tilanteen tuntuneen lapsesta mahdollisesti kuin hylkäämiseltä, kun tapaamiset eivät jatkuneetkaan, vaan he joutuivat odottamaan hyvin pitkään.

”ne unohti meivät, sitten ku mä olin pistänyt sinne, oliko se seuraavan kesäloman jälkeen, että nyt on kriisitilanne, monta viestiä laitoin, ni ei mitään kuulunut, lokakuussa ne sitten otti yhteyttä *naurua* siinä vaiheessa oli jo, että lapsi ei enää halunnut itekään jatkaa siellä niitä käyntejä, hän koki varmaan senkin niin kun hylkäämisenä, kun ne eivät jatkuneet vaan ne niin kun unohdettiin”

Osalla perheistä oli hyvin positiivisia kokemuksia psykiatrian saralta saatuun apuun ja tukeen liittyen. Eräs lapsi oli päätenyt nuorisopsykiatrian poliklinikalle masennuksensa vuoksi. Hänelle tarjottiin psykiatrisen sairaanhoitajan tapaamisia. He saivat luotua luottamuksellisen suhteen ja lapsi pystyi keskustelemaan tämän kanssa asioistaan. Tämän myötä hän alkoi vähitellen toipumaan ja pärjäsi ilman lääkitystä.

”hän kävi sitten psykiatrisen sairaanhoitajan luona, joka oli tosi ihana tyyppi ja hänestä lapsi on jälkeenpäin sanonu, että tämä oli niin kun ainoa, joka jollain tapaa, johon hän luotti ja jonka kanssa hän niin kun pysty jutteleen asioita, että niin hän siitä

pikku hiljaa toipu, että ei ollu mitään lääkitystä, eikä mitään semmosta mutta se kesti kauan aikaa”

Muiden palveluiden tuki

Koulun, lastensuojelun ja psykiatrisen avun ja tuen lisäksi vanhemmat olivat hakeneet murrosikäiselle lapselleen apua monien eri palveluiden piiristä. Vanhemmat kertoivat olleensa yhteydessä moniin matalan kynnyksen palveluihin ja järjestöihin, kuten Mannerheimin Lastensuojeluliiton päivystävään puhelimeen. Adoptiokuraattorin tietotaitoa kertoi hyödyntäneensä yksi vanhempi. Muutama lapsi oli saanut riittävän avun perheneuvolasta tai Folkhälsanin nuorisovastaanotolta. Toinen nuori oli peruskoulun jälkeen miettinyt elämänsä suuntaa etsivä nuorisotyön ammattilaisten kanssa. Muutaman lapsen kohdalla asioita oli jouduttu selvittämään poliisin kanssa. Yhdessä perheessä lapsi oli juuri ilmaissut avun tarpeensa, joten perheessä parhaillaan pohdittiin, lähtevätkö hakemaan terapiajaksoa vai jotain muuta tukea tunteiden hallintaan ja muihin käsiteltäviin asioihin. Eräs vanhempi oli järjestänyt lapselleen epävirallisen tukihenkilön nuoresta, itsekin adoptoidusta aikuisesta. Tämä oli pystynyt antamaan lapselle hyvin konkreettista apua.

”me tunnetaan yks tämmönen aikuinen, joka on...nyt jotain 25 ehkä ja myös [samasta maasta] adoptoitu vauvana niin määhän kerran soitin hänelle, voit sä viedä meidän lapsen meikkiostoksille, minä en osaa, minä en meikkaa juurikaan ja sit tummaiho, mä en löydä tuotteita ja sit ne oli kahestaan koko päivä kaupungilla, niin ku tukihenkilö, mut ei millään virallisella tasolla, et semmosiiki pieniä juttuja, tosi tärkeitä”

Tuki adoptioasiassa

Adoptiopalvelunantajien tarjoaman avun ja tuen mainitsi vain yksi vanhempi. Heidän perheestä oli oltu yhteydessä Interpedian jälkipalveluun lapsen adoptiotaustaan liittyvien pohdintojen tiimoilta. Valitettavasti he eivät olleet onnistuneet saamaan sieltä vastausta lähes vuoteen. Kukaan vanhempi ei maininnut haastatteluissa hyödyntäneensä adoptioneuvonnan tarjoamaa tukea, vaikka tämä on osoitettu laissakin (Adoptiolaki 22/2012, 25 §). Muutama vanhempi viittasi kertomuksissaan seurantaraportteihin, joita toimitetaan lapsen synnyinmaahan säännöllisesti. Saman suuntaisia havaintoja siitä, kuinka adoptioneuvonnan tuki ei kohdannut vanhempien tarpeiden kanssa on

tehnyt myös Pietarila (2021, 141, 145) omassa tutkimuksessaan. Hänen tuloksissaan sen jälkeen, kun adoptiolapsi oli kotiutunut adoptioperheeseen, ei adoptioeuvonnan sosiaalityöntekijällä ollut perheeseen juuri muuta kontaktia kuin synnyinmaan asettamat raportointien laatimiset (mt., 142, 145). Adoption jälkeisen tuen vähäiseen käyttöön ovat perehtyneet Dhmi ym. (2007). Heidän mukaansa kyse ei ole niinkään siitä, etteivätkö vanhemmat tarvitsisi tukea, vaan esimerkiksi siitä, että palveluita ei ole tarjottu oikea-aikaisesti. Lisäksi he ovat tunnistanee haasteina muun muassa vanhempien tietämättömyyden palveluiden saatavuudesta. (Dhmi ym. 2007, 173–174.)

Vanhemmat kuulostivat pettyneiltä ammattilaisten adoptiotietämykseen ja lapsen adoptiotaustan ymmärtämiseen liittyen, minkä myös aiemmat tutkimukset vahvistavat (VAHKE-hanke 2009; Sukula 2009; Pietarila 2021). Yhdet vanhemmat kertoivat aina kysyneen ja toivoneen työntekijää, jolla on kokemusta adoptiolapsista. Yleensä he olivat saaneet vastaukseksi, että kyllä meillä on adoptiolapsi ennenkin asiakkaana ollut. Tästä huolimatta ymmärrystä adoptiotaustaan liittyen ei ollut kuitenkaan ollut, vaan adoptiotietämyksen jakaminen jäi vanhempien vastuulle. Sukula (2009, 112) kuvailee adoptiovanhempien korvaamatonta roolia lapsensa puolien pitämisessä ja adoptiotietouden jakamisessa kuin asianajajiksi. Pietarila (2021, 152) puolestaan puhuu heistä kuin tulkkeina, adoptioymmärryksen jakajina palveluiden tarjoajille. Monet haastattelemistani vanhemmista kertoivatkin, kuinka ovat itse joutuneet lähettämään työntekijöille esimerkiksi artikkeleita tai linkkejä adoptiotietouteen liittyen. Tähän liittyen vanhemmat kokivat hyödyllisinä Adoptioerheet ry:n tekemät infopaketit.

”mä tiedän, että sijoituspaikoissa, kun mä kävin kertoo siellä tästä adoptiotaustasta ja muutenkin, niin ymmärrystä siitä lapsestani, niin ei se kovin korkealla ainakaan ollut se tietämys sitä ennen”

”sosiaalityöntekijät ovat olleet sitä mieltä, että pitää löytyä ammattilainen, joka tietää, mitä adoptionuorten päässä liikkuu, mutta eipä vaan löytynyt”

”päästiin niin kun suoraan, et saatiin ne perhetyöntekijät sieltä niin kun lastensuojelun puolelta eli ettei tullut sitä, et taas vaihtuisi, kun eka ollaan sieltä sosiaalihuoltolain alta ja sitten mentäs lastensuojelulain alle, et se oli niin ku semmonen, minkä mä voin sanoa, et oli niin ku hyvä ja järkevä päätös, joka niin kun tuki tätä adoptiotaustaa”

Vanhemmat mainitsivat muutamista positiivisista kokemuksista, jotka heidän mielestään tukivat lapsen adoptiotaustaa ja sen huomioimista. Kuten edellä olevassa sitaatissa, jossa perhetyö oli järjestynyt perheelle suoraan lastensuojelun kautta. Vanhempi oli hyvillään, kun oli ymmärretty huomioida heidän pidempiaikaisempi tuen tarve. Näin pystyttiin välttämään työntekijöiden vaihtuminen, eikä lapsen tarvinnut ensin mennä perhesosiaalityön asiakkaaksi ja sieltä siirtyä lastensuojelun puolelle.

Palveluiden haastavat rakenteet

Yleisesti ottaen vanhempien kokemuksista lapselle tuen saamisessa välittyi pettymys ylipäätään palvelurakennetta kohtaan. Haasteita avun ja tuen saamiselle tuotti heidän kertomansa perusteella esimerkiksi *palveluiden vapaaehtoisuus*. Käsittelen tämän alanluvun päätteeksi näitä haasteita tarkemmin. Yhdelle lapselle sijaishuoltopaikan psykiatri olisi ollut avainhenkilö diagnoosin tekemisen ja saamisen suhteen. Palvelun ollessa vapaaehtoista, ei lapsi kuitenkaan suostunut käymään psykiatrin luona, eikä psykiatri pystynyt täten tekemään lapselle diagnoosia. Eräs vanhempi kuvasi palveluiden vapaaehtoisuutta lapsen omaksi vallankäytöksi. Hänen mukaansa palveluvalikosta ei vapaaehtoisuuden vuoksi jää jäljelle mitään muuta vaihtoehtoa kuin pakkohoito ja pakottaminen. Kun ylipäätään adoptioperheet kokivat haasteita palveluiden saamiseksi jo suomenkielellä, sitä haastavammaksi sen kokivat adoptioperheet, joiden äidinkieli on ruotsi. Tällöin vanhemmat joutuivat olemaan itse vielä aktiivisempia ja siitä huolimatta kaikkia tarvittavia palveluita ei vaan ollut mahdollista saada. Vanhempi kuvasikin heitä ”vääränkielisiksi”.

Vanhempien palveluihin liittyvissä kokemuksissa haasteeksi ilmeni myös *palveluiden niukat resurssit*. Yksi vanhempi kuvasi diagnoosien saamista sekavaksi, mikä puolestaan aiheuttaa perheelle epävarmuutta, kun ei saa ammattilaisten taholta selkeyttä lapsen tilanteeseen. Vanhempi koki kuitenkin ymmärrystä ammattilaisia kohtaan. Hän ajatteli, ettei välttämättä ole helppoa saada kiinni lapsen todellisesta tilanteesta, kun tapaamisia on harvoin ja ne ovat lyhyitä. Yhdessä perheessä vanhemmat olivat itse joutuneet lähtemään katsomaan lapselle sopivaa sijaishuoltopaikkaa, koska sosiaalityöntekijällä itsellään ei ollut aikaa lähteä tutustumaan paikkaan. Toisen perheen kokemus liittyi sijaishuoltopaikkoihin oleviin jonoihin. Heidän lapselleen valikoitui sijaishuoltopaikka sen mukaan, mikä sattui olemaan vapaana.

”joka paikkaan on jonoja, ja sit pitää ottaa heti paikka jostain, et hyvä ku pääsee johonki”

Useampi vanhempi kertoi kohdanneensa *työntekijöiden vaihtuvuutta*. Asiakkaan näkökulmasta työntekijöiden vaihtuvuus ei näyttäydä kovin positiivisena, kuten seuraavat kokemukset ilmentävät: Yhdessä perheessä lapsen asioista oli vastannut yhteensä neljä eri sosiaalityöntekijää, mikä oli ymmärrettävästi ollut uuvuttavaa lapselle. Toinen vanhempi kertoi lapsensa todenneen, kuinka on kertonut tarinansa vähintään seitsemälle työntekijälle.

”on itse sanonut, että hän on varmasti 7 kertaa vähintään kertonu oman tarinansa jollekin ohjaajalle, lääkärille, terapeutille ja sano, et nyt riittää, et hän ei kerro kenellekään enää yhtään kertaa, et ku ihmiset vaihtuu”

Vuoden 2020 Nuorisobarometrissa selvitettiin yleisesti ottaen nuorten kokemuksia palveluiden käytöstä, tarpeesta ja riittävydestä. Sen perusteella ilmeni, että melko harva nuori koki joutuneensa selittämään asiaansa monia kertoja tai eri ammattilaisille. Psykiatrian palveluiden kohdalla nuorten vastaukset kuitenkin poikkesivat. Joka neljäs nuori oli todennut joutuneensa kertomaan omaa asiaansa useita kertoja psykiatrian palveluissa. (Berg & Myllyniemi (toim.) 2021, 205; Pirttijärvi ym. 2021,5).

Lähes kaikki vanhemmat toivat esiin heidän perheensä kokemuksia liittyen palveluiden piirissä työskenteleviin ammattilaisiin. Heillä kaikilla oli sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia ammattilaisiin liittyen. Kokemukset liittyivät sekä ammattilaisten ammattitaitoon että persoonaan. Kaikkien vanhempien kertomuksissa korostui merkityksellisyys siitä, että edes jossain vaiheessa oli löytynyt ammattilainen, johon lapsi itse luotti ja oli myöntäväinen tätä tapaamaan tai vanhempi koki, että ammattilainen oikeasti otti heidän tilanteensa vakavasti ja oli avuksi. Toisilla tämä oli vaatinut pidemmän odotuksen tai esimerkiksi työntekijän tai koulun vaihtamisen. Vanhempien kokemuksista huokui suurta helpotusta, kun viimein löytyi ammattilainen, joka oli heille avuksi, mitä seuraavat sitaatit ilmentävät.

”sosiaalityöntekijä oli luoja kiitos hän oli todella hyvä”

”hän on semmonen rokkiäijä, semmonen tatuoitu ja he sano, että kaikki nuoret tykkää käydä hänen luonaan, et hän on mikä se on, kongnitiivinenkäyttämisterapia, hän etenee hyvin hitaasti ja nuoren omilla ehdoilla, et ei painosta millään lailla ja siitä nuoret tykkää ja sit ku hän on se rokkiäijä”

Avun ja tuen tarpeet adoptiolapsilla alkoi tutkimusaineiston mukaan ilmetä yleisimmin alakoulun loppuvaiheessa, siirryttäessä yläkouluun. Sen jälkeen, kun tuen tarve oli havaittu, tuntui kestävän jopa vuosia ennen kuin oikea palvelu löytyi ja saatiin. Tämä oli saattanut vaatia kierroksen muutamankin eri palvelun piirissä. Kun perheet viimein jopa vuosien taisteluiden jälkeen saivat apua, on ymmärrettävää, että vanhemmat olivat toiveikkaita sen suhteen. Jos avuntarve oli suuri vielä lapsen lähestyessä täysi-ikää, toivoivat vanhemmat entistä kovemmin, että viime hetket käytettäisiin hyödyksi ja lasta yritettäisiin auttaa vielä kaikin mahdollisin keinoin ennen kuin kaikki olisi hänen omissa käsissään. Muutaman lapsen kohdalla vanhemmat kokivat tämän selkeästi haasteena, sillä lapsen täytettyä 18 vuotta, ei heillä ollut käytännössä enää mitään tehtävissä.

5.2 Murrosikäisen adoptiolapsen vaativa vanhemmuus

Kun vanhemmat kertoivat adoptoidun lapsen murrosikään liittyvistä avun ja tuen kokemuksista, ilmeni heidän puheistaan paljon omaan vanhemmuuteen liittyviä kuvauksia. Keskityn niiden tarkempaan käsittelyyn seuraavaksi. Vanhempien omat voimavarat näyttäytyivät merkityksellisessä roolissa oikeanlaisen avun ja tuen etsimisessä lapselle. Vanhemmat olivat selkeästi reflektoineet omaa vanhemmuuttaan ja pohtineet kasvatustapojaan ja -käytänteitään. Oman vanhemmuutensa tukemiseksi vanhemmat tarvitsivat psykiatrista ymmärrystä sekä läheisten ja vertaisten tukea, joita tarkastelen luvun loppupuolella.

Vanhemman voimavarat

Murrosikäisen adoptiolapsen vanhemman, kuten varmasti kenen tahansa vanhemman, peruspilarina tuntui olevan vanhemman omat henkiset voimavarat, minkä myös Pietarila (2021, 130) tuloksillaan vahvistaa. Kuten aiemmin on jo ilmennyt, vanhemmilta on vaadittu paljon aktiivisuutta ja sinnikkyyttä, jotta kaikki tarvittava apu ja tuki lapselle on järjestynyt. Tähän ei pysty, ellei vanhemmalla ole riittävästi voimia selvittää palveluita ja olla niihin yhteydessä kerta toisensa perään. Seuraava sitaatti ilmentää vanhemman jaksamisen merkityksellisyyttä.

”itekin miettinyt sitä monesti, että onneks on itellä ollu niin kun vielä sitä jaksamista ja vielä sitä semmosta niin kun otetta ja asennetta, että hitto vie, et sit kun ei voi aatella, et kaikilla on ja ihmiset voi olla tosi väsyneitä, se on jotenkin musta aivan kohtuutonta, et se on niin kun tämmöstä taistelua taistelun perään”

Yksi vanhempi kuvailikin kaikkein haastavimmaksi vaiheeksi sitä, kun omat voimat eivät enää tuntuneet riittävän. Lisähaasteen arkeen toi se, jos perheessä oli vain yksi vanhempi. Seuraava sitaatti ilmentää arjen haasteita silloin, kun ei ole toista aikuista jakamassa kasvatustehtävää. Vanhempi koki, ettei hänellä ole vaihtoehtoja lapsen tarvitessa häntä, vaikka hän tunsikin itsensä voimattomaksi.

”mul ei ollu enää niin kun yhtään voimia, kun mä menin sitten kotiin ja se lapsi ois tarvinu mua, et kylhän niin kun tämmösiä varsinkin yhen vanhemman perheissä, ku ei voi sanoa toiselle, että hoidatko sä, jos mä meen vaik vähän kävelemään tonne metsään”

Kasvatustavat

Vanhemmat olivat pohtineet omia kasvatuskäytänteitään ja -tapojaan. Yksi totesi olevansa kasvattajana kovin pehmoinen. Häntä myös harmitti, kun lapsen ollessa esimurrosiässä, hän oli itse väsynyt, minkä myötä hänelle tuli tunne itsestä negatiivisen palautteen automaattina. Heillä olikin lapsen kanssa paljon yhteenottoja. Myöhemmin vanhempi oli ymmärtänyt keskittyä paremmin lapsen havainnointiin. Hän tarkkaili ensin lastaan, mitä on kulloinkin meneillään, eikä enää reagoinut heti tämän tekemisiin tai sanomisiin. Näin he alkoivat vähitellen välttyä jatkuvilta yhteenotoilta.

”musta tuntuu, että mä oon tällasen negatiivisen palautteen automaatti, aina täältä tuli joku hölmö, et sä itteki huomaat siinä vaiheessa, kun oot puolen sanan sanonut, että ei taas, taas mennään, että niin kun ihan väärällä tavalla ja sitte ku itte oli väsyny”

Avoimen keskusteluyhteyden merkityksellisyyttä vanhemman ja lapsen välillä ei voi vanhempien kokemusten perusteella väheksyä. Jos perheessä oli useampia lapsia ja toisen lapsen kanssa vanhemmalla oli huomattavasti parempi keskusteluyhteys, oli tällä lapsella myös helpompi murrosikä. Muutamalla tutkimukseen osallistuneella vanhemmalla oli kaksi adoptiolasta ja kummallakin oli siten, että toisen lapsen kanssa keskusteluyhteys oli haastavampi ja myös murrosikä oli näillä lapsilla pulmallisempi sisarukseen verrattuna. Eräissä perheissä, vaikka luottamukseen ja avoimuuteen oli panostettu, ei keskusteluyhteys murrosiän aikaan enää vanhemman mukaan toiminut. Lapsi ei vaan tuntunut enää vanhemman mukaan puhuvan asioistaan. Adoptoiduilla murrosikäisillä on havaittu olevan muita murrosikäisiä yleisemmin haasteita keskusteluyhteydessä vanhempien kanssa (Ikonen & Hedman 2020, 7). Eräs haastattelemani vanhempi kertoi pyrkineensä arkipäiväistämään kaikki murrosikäisen elämään kuuluvat asiat ja tämän myötä luomaan avoimen keskusteluyhteyden lapsensa kanssa. Heillä keskusteluyhteys oli ollut hyvin toimiva. Vanhempi kuvasi sen olleen avoimempi, mitä hänellä oli ollut esimerkiksi oman äitinsä kanssa.

”mä oon jotenkin yrittänyt tehdä hyvin arkipäiväseks kaikki naiseuteen liittyvät ja seksuaalisuuteen liittyvät ja elämään liittyvät asiat, että hän on sitten pystynyt ja kaverisuhteista ja vaikeuksista ja kaikista tämmösisistä pystynyt aina kertomaan ja hän on ehkä itekin joskus sit sanonut, että äiti mistä sä voit tietää kaikki asiat, vaikken mä sulle kerro, mut sä kuitenkin tiedät ne, niin tää äitiyden oveluus siellä pitää olla”

Muutamaa vanhempaa yhdisti kokemus siitä, kun kyseessä on esikoinen. Heistä oli haastavaa pohtia, mikä on normaalia murrosikäisen käytöstä ja minkä voi vielä antaa mennä niin sanotusti läpi sormien, vaikka vanhempana onkin jo huolissaan lapsensa tekemisistä. Yhdessä perheessä oli pohdittu, missä määrin lapsen murrosiän oireilussa tuli ottaa huomioon tämän adoptiotausta ja mikä reagointi kuului ihan kenelle tahansa murrosikäiselle. Seuraava sitaatti kuvastaa vanhemman pohdintaa aiheesta.

”täytyykö ottaa huomioon, että on adoptoitu vai voiko elää vaan normaalia murrosikää, vai täytyykö se tuoda esille vai, tietenkin kun se syntyperä on ... niin se temperamentti on siellä takana, että siinä suhteessa se on ehkä pakko ottaa huomioon”

Tarve psykiatriselle ymmärrykselle

Muutamalla vanhemmalla oli ollut omia tukikäyntejä lapsen psykiatrian poliklinikan hoitosuhteen aikana. Valitettavasti vanhemmat eivät kokeneet hyötynensä niistä, sillä yhdellä vanhemmalla tapaamisilla ollut psykiatri oli vaihtunut jokaisella kerralla. Toisen vanhemman tukikäynnit olivat olleet sosiaalityöntekijän kanssa ja todellisuudessa tapaamiset olivat Kelan lomakkeiden täyttämistä. Vanhempi kertoi huvittuneena, kuinka tuli ainakin täytettyä lomakkeet parhaimmalla mahdollisella tavalla. Todellisuudessa hän koki tarvitsevansa tukea ja apua lapsensa psyykkisen voinnin ymmärtämiseksi ja toivoi saavansa tietotaitoa juuri psykiatrian ammattilaiselta. Näin ollen vanhempi oli pettynyt saamaansa tukeen, koska hänen mielestään sosiaalityöntekijä ei ollut siinä kohdassa oikea ammattilainen tukemaan häntä. Kaksi vanhempaa oli päätenyt hakemaan psykiatrista keskustelutukea itselleen omakustanteisesti sen jälkeen, kun lapsen haastavin murrosiän vaihe oli ohi. Kummallakin heistä oli samanlainen kokemus, että vaikka lapset olivat jo aikuisia tai aikuisuuden kynnyksellä, tarvitsivat he itse yhä apua ja tukea käsitelläkseen lapsen murrosiän tapahtumia.

Läheisten ja vertaisten tuki

Osa vanhemmista toi esiin läheisverkoston merkityksellisyyden. Yksi vanhempi kuvaili arjesta tehneen haastavamman, kun suvun turvaverkko oli satojen kilometrien päässä. Toinen vanhempi oli päätenyt hankkimaan heidän perheensä tueksi niin kutsutun adoptiomummin, koska hänen omat vanhemmat olivat jo menehtyneet ja hän tiedosti läheisverkoston tuen tarpeellisuuden. Tämä mummiystävä oli hyvin merkittävä tuki perheelle. Vanhemman kokemuksen mukaan tämä on ollut hänelle käytännöllinen apu arjessa sekä tärkeä tuki aikuissuhteiden kannalta. Hänen kanssaan vanhempi on pystynyt jakamaan vanhemmuuden kokemuksia ja haasteita sekä tarvittaessa pyytämään keskustelemaan lapsen kanssa vahvistaen vanhemman näkökulmia. Vanhempi kuvasikin heillä olevan selkeästi oma lapsi-mummi-suhde. Osa vanhemmista puhui puolison tai avopuolison tuen tärkeydestä. Sitä koettiin kahdella tapaa: sekä tukipilarina itselleen vanhemmuutta jakamassa että lapsen näkökulmasta vahvistamassa toisen vanhemman näkökulmaa ja mielipiteitä lapselle. Omaa tutkimustani vahvemmin puolison ja parisuhteen merkityksellinen tuki näyttäytyi Pietarilan (2021, 131–132) tutkimuksessa, jossa haastateltavien kokemuksissa painottui sitoutuneisuus adoptiovanhemmuuteen yhdessä.

Vertaistuen merkitystä ei voi liikaa korostaa, sillä kaikki vanhemmat pitivät sitä tärkeänä tuen ja avun muotona, minkä myös useat aiemmat adoptiotutkimukset vahvistavat (Sukula 2009, 88, 118; Ruohio 2016, 184; Pietarila 2021, 133). Esimerkiksi Pietarilan (2021, 133) haastatteleuille vanhemmille vertaistuki osoittautui keskeiseksi avuksi ja tueksi vanhempien omaa selviytymistä ajatellen. Erityisen merkityksellisenä vertaistuen muotona tutkimukseeni osallistuneille vanhemmille oli osoittautunut juuri lapsen murrosiän aikaan Facebookissa oleva vertaistukiryhmä murrosikäisten adoptiolasten vanhemmille. Yksi vanhempi kuvaili tämän ryhmän olleen hänelle kovin merkittävä, sillä siellä hän koki uskaltavansa kertoa totuuden, ilman että kukaan säikähtää. Hän myös sai ryhmästä oikeanlaista tukea ja paljon enemmän kuin mitä koki ammattilaisilta saavansa. Lisäksi vertaistukiryhmä koettiin hyödyllisenä tiedon saamisen kannalta, sillä vanhemmat kertoivat ryhmässä jaettavan paljon tietoa esimerkiksi tuoreista tieteellisistä tutkimuksista. Tärkein kokemus ryhmään liittyen tuntui vanhemmilla olevan se, että siellä kaikki varmasti ymmärtävät toisiaan. Seuraavat sitaatit ilmentävät vertaistukiryhmästä saatua hyvin merkityksellistä tukea ja apua.

”ilman vertaistukea mä en olis varmaan selvinnyt, mä luulen, et mä olisin sairaseläkkeellä”

”ihan hurjia juttuja siellä [vertaisryhmässä] kuulee, et niin ku semmosia, jos mä kerron normaalivanhemmalle, niin nehän tippuu tuoliltaan, et ei semmosia voi kertoa muille”

Tutkimustuloksissa tuli vahvasti esiin vanhempien kokemukset heidän omasta avun ja tuen tarpeesta. Yksi vanhempi kuvasi vanhemmuuden itsereflektiotaan. Hän oli koko ajan havainnoinut ja tarkkailut itseään, ilmeneekö jotain sellaista, mihin hän itse tarvitsee apua. On luonnollista, että oman lapsen ollessa uuden kehitystehtävän edessä, vanhempi kaipaa ajatusten vaihtoa toisen aikuisen kanssa. Tutkimukseen osallistuneista vanhemmista joku kaipasi vahvemmin keskustelutukea ammattilaiselta. Toiselle taas oli merkityksellisempää läheisverkostosta saatu ajatustenvaihto. Kaikkia vanhempia yhdisti tarve vertaistuelle, ja sitä myös arvostettiin hyvin paljon.

6 VANHEMPIEN TOIVEET JA EHDOTUKSET AVUN JA TUEN SAAMISEKSI

Tässä luvussa esittelen tulokset toiseen tutkimuskysymykseeni, millaisia toiveita ja ehdotuksia adoptioperheillä on avun ja tuen saamiseksi, kun adoptiolapsi on murrosiässä. Alaluvussa 6.1 käsittelen ammattilaisiin ja palvelurakenteisiin liittyviä toiveita ja ehdotuksia, joita vanhemmat toivat haastatteluissa esiin. Toisessa alaluvussa 6.2 keskityn adoptioperheeseen, perheen arjen toimivuuteen ja adoption mukanaan tuomiin erityisyyksiin liittyviin avun ja tuen toiveisiin ja ehdotuksiin.

6.1 Osaavat ammattilaiset ja toimivat palvelurakenteet

Vanhemmat toivat haastatteluissa esiin monipuolisesti ehdotuksia ja toiveita siihen liittyen, millaista apua ja tukea he ovat kokeneet tarvitsevansa lisää oman lapsen ollessa murrosiässä. Kehitysehdotusten ilmeneminen oli ymmärrettävää, koska kuten aiemmin on ilmennyt, avun ja tuen saaminen adoptioperheissä ei ole aina ollut yksinkertaista. Adoptiovanhemmat ovat tottuneet perehtymään saatavilla oleviin palvelujärjestelmiin huolellisesti. Lisäksi heidän vastuulleen on jäänyt hyvin pitkälti adoptiotietouden jakaminen ammattilaisille, mitä käsittelin tarkemmin edellisessä luvussa. Näiden perusteella adoptiovanhemmat suurelta osin ymmärretään joukkona, joka on ehkä tavallista vanhempaa valveutuneempi, mitä tulee palvelujärjestelmään ja tuensaantimahdollisuuksiin liittyen. Tämän vuoksi minua kiinnosti selvittää heidän ehdotuksiaan ja toiveitaan, miten tukea ja apua murrosikäisten adoptiolasten perheille olisi tarpeen kehittää. Seuraavaksi tarkastelen niitä toiveita ja ehdotuksia, joita vanhemmat esittivät ammattilaisiin ja palvelurakenteisiin liittyen.

Osaavat ammattilaiset

Vanhempien ehdotuksissa ja toiveissa korostuivat mielipiteet yleisesti ottaen palveluiden piirissä työskenteleviin ammattilaisiin sekä psykiatriseen osaamiseen tai psykiatrian kautta saatavaan apuun ja tukeen liittyen. Käsittelen ensin vanhempien toiveita ammattilaisiin liittyen. Eräs vanhempi totesi tyhjentävästi, kuinka toivoisi vaan kaikin puolin hyvää ihmistä työskentelemään oman lapsensa kanssa. Kyseisen vanhemman toive täydentyisi, jos ammattilaisella olisi adoptiotietämystä ja

äidinkielenä sama kieli kuin perheen äidinkieli. Toinen vanhempi toivoi ammattilaisten keskuuteen enemmän miespuolisia työntekijöitä, sillä heidän perheen kokemuksen mukaan lapsi tykkäsi tavata ja jutella mieluummin miehen kanssa.

Vanhempien ammattilaisiin liittyvät toiveet koskivat paljon ammattilaisten adoptiotietoutta. Vanhemmat toivoivat tukea sellaiselta ammattilaiselta, joka ymmärtää adoptiolasta sekä koko adoptioprosessia, mitä kaikkea se pitää sisällään. He myös toivoivat, että ammattilaiset olisivat oikeasti kiinnostuneita adoptiosta. Yksi vanhempi kuvaili osuvasti, kuinka adoptio ei ole, eikä tarvitsekaan olla, päivittäin esillä heidän arjessaan, silti se on osattava ottaa huomioon lapseen liittyvissä tilanteissa.

”vaikka ei se [adoptio] muuten ehdi siinä arjessa näkyä, eikä pidäkään ehkä näkyä, mut näissä tietyissä tilanteissa se voi niin kun liimata yhteen, kun ymmärtää, että nää kaikki lapset, jotka adoptoidaan, ovat erityistarpeisia”

Pietarila (2021, 39–40) käyttää tutkimuksessaan adoptioerityinen käsitettä, jolla hän tarkoittaa sitä kokonaisuutta, joka on peräisin adoptiota edeltäneistä olosuhteista ja varhaisen hoivan puutteista. Hänen mukaansa em. käsite ei kuitenkaan yksilöidy pelkästään lapseen, vaan ottaa huomioon kaikki ne seikat, osapuolet ja niiden merkitykset, jotka adoptioon vaikuttavat. Näin ollen adoptioerityisyys viittaakin enemmän niihin erityisiin olosuhteisiin, jotka ovat adoptiolasta ympäröineet, eivätkä siihen, että adoptiolapsi itsessään on erityinen. Ennen adoptiota lapset ovat eläneet erilaisissa sijoituspaikoissa, kuten sijaisperheessä, lastenkodissa tai sairaalassa, joissa heidän saama hoiva ja huolenpito on vaihtelevaa. (Mt., 40.) Tämän hoivan ja huolenpidon laatu sekä lapsen omat psyykkiset selviytymiskeinot sanelevat viime kädessä sen, miten lapsi lopulta selviytyy ja toipuu varhaisista vaurioittavista kokemuksistaan (Sinkkonen 2001, 501–504).

Ainoastaan yksi vanhempi otti esiin sen, kuinka mitätöntä on se apu ja tuki, jota adoptioerityisille tarjotaan myöhemmin, kuten adoptiolapsen murrosiän aikaan. Hän koki hyvin haastavaksi sen, että vanhempi lähtee yksin selvittämään, mistä kaikesta onkaan lapsen kohdalla kyse, mikä johtuu esimerkiksi adoptiosta ja sen myötä mahdollisesti tapahtuneesta traumatisoitumisesta. Pietarilan (2021, 154–155) haastateltavien kokemuksissa samankaltainen turhautuneisuus ja haaste adoptoidun tuen tarpeiden tunnistamisessa ja riittävän tuen löytymisessä tuli vahvemmin esille. Siinä vanhemmat kuvasivat haastavia kokemuksiaan tuen saamisesta jopa taisteluksi.

Samankaltaisia riittävän tuen löytymisen sekä ylipäättään palvelujärjestelmään liittyviä haasteita on havaittu tutkittaessa sosiaali- ja terveystalveluiden käyttöä erityislapsen perheen arjessa (Särkikangas 2020, 129–132). Kuten seuraava vanhemman kuvaus ilmentää, voimattomuuden tunne on ilmeinen, kun vanhempi pohtii, miten löytää palveluviidakosta ammattilainen, joka osaa ymmärtää adoption mukanaan tuomat haasteet.

”semmonen tuki, joka ymmärtää sen adoptiolapsen mielenmaiseman, ymmärtää sen prosessin, ymmärtää mitä se voi käydä läpi ja antaa meille sitä tukea ja ymmärrystä siihen, minkä kanssa me siinä arjessa kamppaillaan ... kun kamppaillaan tilanteessa, jossa lapsi on vaikka väkivaltainen tai taantuu johonkin semmoseen tiloihin, jossa sä et pääse kontaktiin hänen kanssaan, niin se on itselle hyvin raskasta henkisesti vastaanottaa ihan nyt ihmisenä vaan, että joku mua nyt tässä mäiskii ja puree tai sitten myös se, kun haluaa auttaa sitä ja haluaa ymmärtää sitä, mut eihän sitä näillä omilla tiedoilla ja taidoilla se ymmärtäminen on kuitenkin aina sitte, et siihen tarvis sen tuen”

”tietenkin näillä [adoptio]lapsilla, ku me ei tiedetä taustoja, voi myös olla tämmösii ihan fyysisii, että jos vanhemmat on käyttäny alkoholia tai huumeita tai että täst tulee jotain kehitysviivästymiä tai poikkeamia niin tämmösiähän voi olla näillä lapsilla, mistä me ei tiedetä ... on puhuttu jälkituen mitättömästä määrästä ja varsinkin sitten näissä niin kun kriittisissä vaiheissa ja tilanteissa, että lapsi selvästi on traumatisoituunu tai sairas ni näissä olis hoidettu yhteiskunnan toimesta tuki vanhemmille, koska se on aikamoista lähteä yksin hoitamaan ja yksin yrittää ymmärtää, mistä kaikista tämä johtuu ja miten mää voin tässä jotain tehdä, kun ne voi olla semmosii ne tilanteet, että vanhemmat uupuu ihan totaalisesti”

Kokemusasiantuntijuus tuli ilmi muutaman vanhemman toiveissa. Se, että ammattilaisella on itsellään kokemusta aiheesta, jonka parissa työskentelee, tuntui tehneen vaikutuksen erityisesti lapsiin. Eräs vanhempi kertoi, kuinka heidän lapsi oli monien haastavien vuosien jälkeen löytänyt viimein luottamuksellisen suhteen sellaisen ammattilaisen kanssa, jolla oli itselläänkin kokemusta päihdeongelmasta. Vanhempi ajatteli kyseisen ammattilaisen herättäneen kunnioitusta lapsensa mielestä tämän kokemusasiantuntijuuden vuoksi. Hyvin arvokkaina pidettiin myös adoptiokentällä työskenteleviä ammattilaisia, jotka on itse adoptoitu. Muutama vanhempi kannatti

mentoritoimintaa. Adoptioperheet ry:n mentoritoiminta, jossa kokemusasiantuntijuus on vahvasti läsnä, saikin vanhemmilta kiitosta.

Psykiatrisen ymmärryksen lisääminen

Lähes kaikki vanhemmat ilmaisivat kaivanneen psykiatrista ymmärrystä siitä, mitä nuoren mielessä liikkuu, mistä se kaikki kumpuaa ja miten vanhempana siihen voisi vastata. Tätä tietoa kaivattiin ensisijaisesti psykiatrian parissa työskenteleviltä ammattilaisilta, sillä vanhemmat tuntuivat arvostavan psykiatrian osaamista. Kuten seuraava sitaatti osoittaa, mikä tahansa apu ei ole relevanttia, vaan vanhemmat todella peräänkuuluttivat psykiatrian ammattitaitoa ja adoptiotaustan ymmärrystä.

”pitää sillä tavalla erottaa, että se ei oo vaan apu kun apu, vaan vaikka ois kuinka hyviä tyyppiä ja vaik ois kuinka kaikkee, ni se vaan, et kuitenkin siellä pitää olla se, nää on niin vaikeita ja monimutkaisia tämmönen mielen sopukoihin mennä jonnekin tonne varhaislapsuuden traumoihin, et aika harvalla on siitä semmosta ymmärrystä, että pystyy sitä toiselle vielä vinkkeinä heittelemään”

Eräs vanhempi kuvaili kaipaavansa hyvin vahvasti ammattilaista rinnalleen ikään kuin kasvatuskumppaniksi, jotta tämä ammattitaidollaan osaisi ohjata häntä. Tällöin vanhemman ei tarvitsisi selviytyä pelkällä omalla ”musta tuntuu”-tiedollaan. Vanhempien kokemusten perusteella psykiatrisen ymmärryksen omaavan ammattilaisen tuen saaminen oli osoittautunut hyvin haastavaksi, kuten seuraava sitaatti ilmentää.

”mä pyysin sitä apua, mä pyysin sitä terapiaa itselleni ja mä tiesin, et heil oli joskus ollut tällanen terapeutti, jolla sai käydä, mutta ei ollut enää ja sitten mulle sanottiin ’ei, ei, ei’ monta kertaa ja sit mä hain yksityiseltä puolelta itelleni tukea ja sit sanottiin ’et ku voitaiskin sit tarjota muutama käynti jollain’, mä sanoin, et mä oon jo alottanu muualla ja mä tiesin tietenkin, et ei mikään muutama käynti mua tuu auttamaan, et mä tarviin siihen pitkän jutun vierelle, mutta että tavallaan liian myöhään liian vähän sitä asiaa”

Vanhempien toivoma parempi adoptio-osaaminen ja -ymmärrys psykiatrian ammattilaisilta saa vahvistuksen Erikssonin (2007, 93–94) tutkimuksesta. Eriksson (mt., 93–94) peräänkuuluttaa laajempaa adoptiotietoutta myös lastensuojelu- sekä perheneuvolapalveluilta. Yhden haastattelemani perheen kokemuksen mukaan adoptioasioissa kokematon lääkäri antoi lapselle liian suoraviivaisesti ADHD-diagnoosin. Tämän johdosta lapsen hoito suuntautui useiden vuosien ajaksi väärentyyppiseksi. Myös toisen perheen kokemus korosti ammattilaista, joka osaa antaa oikean diagnoosin ja tämän myötä lapsi saa oikeanlaisen terapian, lääkityksen ja hoidon. Vanhemmat arvostivat oikeanlaisen diagnoosin saamista suuresti, sillä se määrittelee koko hoidon suunnan.

”varmasti olis ollut hyvä, jos siellä lastenpsykiatrisella jo olis ollut semmonen lääkäri, joka tietäis vähä enemmän adoptiolapsista, eikä olis antanut heti sen ADHD-diagnoosin, vaan ihan oikeesti olis pureutunut niihin asioihin, silloin lähtökohta olis hoidollisesti ollut ihan eri”

”onhan se hirveen tärkeää saada oikea diagnoosi, koska se sitten ratkasee sen hoidon”

Toimivat ja joustavat palvelurakenteet

Vanhemmat toivoivat lastensuojelupalveluilta joustoa palvelurakenteeseen. He peräänkuuluttivat lapsen edun huomioimista ja parempaa tilannekohtaisuuden tarkastelua, jotta tulisi havainnoitua yksityiskohtaisemmin, mikä toimii kenellekin lapselle. Jos on havaittu jokin lapselle toimiva tapa työskennellä, joka oikeasti häntä palvelee tai ammattilainen, jonka kanssa luottamuksellinen suhde on muodostunut, toivoisi vanhemmat joustoa päätöksentekoon, jotta tällaiset hyvin merkitykselliset asiat lapsen kannalta otettaisiin oikeasti huomioon. Kun puhutaan adoptiolapsista, joilla on taustalla useampia menetyksiä varhaislapsuuden kokemusten vuoksi, on vielä merkityksellisempää pohtia työntekijöiden vaihtuvuuden tarpeellisuutta. Vaihdokset saattavat nostaa pintaan tunteita omista varhaisista kokemuksista, jotka toisilla saattavat olla hyvinkin traumaattisia. Seuraava sitaatti kuvastaa yhden lapsen kokemusta tilanteessa, jossa palvelurakenteen myötä edessä oli työntekijöiden vaihtuminen.

”se oli kans yks, jossa niin kun lapseni oli ihan selkeesti pettynyt ja surullinen siitä et se niin kun yhteys katkesi, se oli aivan tarpeetonta, täysin tarpeetonta, et mä

ymmärrän, et sieltä tulee ohjaajat joojoo, mutta oisko se nyt ollut niin paha, että sitten kun hän olisi vaikka kotilomilla, niin hän ois voinut nähdä heitä tai sitten soittaa tai että he oisivat voineet soittaa hänelle jonkun kerran silloin tällöin, miksi pitää sanoa, että tää yhteys on nyt tässä ja tossa on sulla uudet [työntekijät], jos puhutaan siitä, mikä on hyväksi ja kannattelee näitä nuoria ja lapsia, niin kyl se ihan fakta on, et toi ei ainakaan ole se tapa, et ne vaihtuu”

Kouluun liittyen vanhemmilla ei ollut juurikaan kehitysehdotuksia. Toki myös koulussa työskenteleviltä ammattilaisilta vanhemmat toivoivat parempaa adoptiotietämystä. Yksi vanhempi korosti erilaisten lasten huomioimisen tärkeyttä koulussa. Hän ehdotti, että koulussa voitaisiin keskittyä enemmän tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamiseen. Hänen toiveenansa olisi, että tämän myötä kiusaamiseen pystyttäisiin puuttumaan yhä paremmin ja se saataisiin vähenemään. Vanhempi on pahoillaan siitä, kuinka paljon kiusaamista yhä edelleen on koulussa ja kuinka opettajien on haastavaa nähdä sitä.

Vanhemmat toivoivat lapsille omia tapaamisia. Heidän ehdotusten mukaan tapaamiset voisivat olla jossain sellaisessa paikassa, jossa lapsi pääsisi purkamaan tilannettaan ja saisi ymmärrystä. Paikan pitäisi vanhempien mielestä olla sellainen, johon lapsen olisi erittäin helppo mennä. Mieluiten se saisi olla siellä, missä lapset aikaansa viettävät. Helpon saatavuuden lisäksi vanhempien mielestä oleellista olisi, että ammattilaisella, joka keskustelua vetäisi olisi luottamustaherättävä ja lapset löytäisivät häneen tarttumapintaa, jotta luottamuksellisen suhteen muodostaminen onnistuisi. Eräs vanhempi toivoi lapsille kulttuuripajoja, joiden avulla lapsille mahdollistuisi oman synnyinmaan kulttuuriin perehtyminen.

Merkitykselliset järjestöt

Vanhemmat viittasivat toiveissaan ja kehitysehdotuksissaan adoptiopiireissä toimiviin järjestöihin. Erityisen kallisarvoisena he pitivät Adoptioperheet ry:n tekemää työtä adoptioperheiden parissa sekä adoptiotietouden ja -ymmärryksen lisäämisessä. Vanhemmat olivat kuitenkin harmissaan siitä, kuinka Adoptioperheet ry:lläkään ei ole loputtomia resursseja hoitaa kaikkea adoption saralla. Erästä vanhempaa mietitytti perheet, joissa lapsen murrosiän myötä joudutaan kokemaan hyvin haastavia tilanteita. Hän mietti, voisiko adoptiopiireissä toimivat, kuten Pelastakaa Lapset ry tai Yhteiset Lapsemme ry, tarjota kohdennettua tukea tällaisille perheille murrosiän kriisivaiheisiin.

Vanhempi ajatteli tällaisille olevan tarvetta, sillä raskaista kokemuksista ei ole yksinkertaista päästä yli. Lisäksi toiveissa oli valmennuskurssi teemalla lapseni kasvaa aikuiseksi. Vanhempi ideoi kurssia saman tyyppiseksi, jolla vanhempia valmennetaan adoptiovanhemmuuteen ja adoptiolapsen saapumiseen. Hän ajatteli, että samalla tavalla heitä voitaisiin valmentaa adoptiolapsen murrosikään ja aikuiseksi kasvamiseen.

”ku meil on adoptiovalmennuksii siihen adoptioon, niin se vois olla tämmönen ikään kuin valmennuskurssi nimellä lapseni kasvaa aikuiseksi valmennuskurssi, et vaik ei oo adoptiookaan, mut et jos siin on viel tää adoptio taustalla, et niis on omat erityispiirteet esimerkiks just tästä, et herääkö sille lapselle se tunne siitä, haluanko selvittää juuriani ja te ette ole minun oikeita äitejä ja isiä, et näitä keskustelujahan sitte varmaan nousee, et miten sä suhtaudut järkevästi vanhempana, et sä et mee mukaan”

Eräs vanhempi kuvaili pitkäaikaista unelmaansa, adoptioerheille perustettavaa säätiötä. Hänen suunnitelmissaan säätiöön kerättäisiin kaikki adoptioon liittyvä tietotaito ja kontaktit. Sieltä saisi tiedon, keillä ammattilaisilla, kuten terapeuteilla ja psykiatreilla, olisi adoptiotietämystä ja heitä voisi tämän perusteella suositella. Lisäksi vanhemman unelmassa säätiöstä saisi rahallista tukea, terapiaa, kaikkea hyödyllistä, mitä adoptioon liittyen voi tarvita. Tärkeintä hänen mukaansa olisi, että tiedossa olisi yksi paikka, johon olisi koottu kaikki adoptiotietous ja -ymmärrys. Samankaltaisen toiveen esittää Pietarila (2021, 170) tutkimuksensa loppupohdinnoissa. Hän suosittelee adoptio-osaamiskeskuksen perustamista. Perusteluina hän mainitsee muun muassa sen, että olisi hyvin tärkeää päästä pohtimaan adoptiolapsen ja -perheen tilannetta kokonaisvaltaisesti, minkä adoptioaiheinen osaamiskeskus mahdollistaisi (mt., 170).

Vanhempien kertomuksissa kuvastui toiveet kattavasta tukiverkostosta ja monipuolisista palveluista. Haasteeksi oli osoittautunut avun ja tuen sirpaleisuus ja hetkellisyys. Erityisesti haastavissa tilanteissa vanhemmat olisivat toivoneet tuen olevan pitkäaikaisempaa ja systemaattisempaa, jotta se olisi oikeasti kantanut haastavan ajanjakson yli. Vanhempien kertomuksissa korostui avun ja tuen oikea-aikaisuus. Yleisesti ottaen vanhemmat pitivät lastensuojelupalveluja joustavampina ja perhekeskeisempinä kuin psykiatrian palveluita.

6.2 Adoptioperheen toimiva arki

Toiveita ja ehdotuksia pohtiessaan vanhemmat toivat ilmi heidän perheeseen sekä adoption erityisyyteen liittyviä tekijöitä. Lisäksi perheen arki ja sen sujuvuus liittyivät kiinteästi vanhempien kertomuksiin, kun he puhuivat murrosikäiseen adoptiolapseensa liittyen. Muutama vanhempi toi esiin, kuinka olisi toivonut, että hänellä olisi ollut jo aiemmin kaikki myöhemmin hankittu tieto käytettävissään. Tämän olisi koettu tukeneen vanhemman omaa jaksamista ja sen myötä heijastuneen positiivisesti myös lapseen. Seuraavaksi keskityn tarkastelemaan vanhempien kehitysehdotuksia avun ja tuen näkökulmasta liittyen kaikkiin perheen jäseniin sekä adoption erityisyyteen.

Koko perheen huomioiminen

Kehitysehdotuksia pohtiessaan vanhemmat korostivat lapsen käyttäytymisen ymmärtämisen lisäksi koko perheen huomioimista. Vaikka avun ja tuen järjestäminen lapselle itselleen ymmärrettiin tärkeäksi, toivoivat vanhemmat silti myös koko perheen huomioimista apua ja tukea suunniteltaessa. Perheen kokonaistilanteen huomioiminen tukea tarjottaessa on tunnustettu jo aiemminkin (Ikonen & Hedman 2020, 11). Harvoin lapsen haastava käyttäytyminen voi olla vaikuttamatta muuhun perheeseen, kuten sisaruksiin, läheisiin, sukulaisiin, niihin ihmisiin, jotka läheisesti perheen mukana arkea elää. Seuraava sitaatti ilmentää vanhemman näkemystä tästä.

”mikä niin kun eniten palvelisi sitä perhettä, sitä lasta, niitä vanhempia, et kuitenkin näissä on mukana se lapsi tietenkin ja hänen kasvu ja kehitys, mut siel on sisaruksia, siel on avioliitto, siel on aikuiset ihmiset, siel on läheisiä, sukulaisia, jotka elää sitä arkea mukana, et ei voida vaan hoitaa sitä yhtä lasta tavallaan niin kun ulkoapäin jotenkin”

Yhdessä perheessä merkittävin apu ja tuki, jota vanhemmat olivat jääneet kaipaamaan, olisi ollut taito osata tukea sisarussuhteita. Jälkeenpäin vanhemmat olivat pohtineet, olivatko he osanneet huomioida sisaruksia tasavertaisesti. Sisarusten erilaisten taustoiden vuoksi vanhemmat olivat kuvailuidensa perusteella kasvattaneet heitä ennemminkin erillisinä kuin niinkään sisaruksina. Myöhemmin he olivat kuitenkin ajatelleet, että sisarustenväliseen suhteeseen olisi voinut kiinnittää

enemmän huomiota. He eivät olleet osanneet hakea asiaan apua, koska eivät tieneet, minkä tahon puoleen olisivat kääntyneet.

Vanhemman oma tuen tarve

Vanhempien kokemuksissa korostui hyvin vahvasti tarve vanhemman omalle avulle ja tuelle. Sen toivottiin olevan hyvin vahvasti ammatillista, sillä apua ja vinkkejä kaivattiin esimerkiksi siihen, miten vastaanottaa lapsen fyysistä väkivaltaa, miten ylipäättään auttaa ja ymmärtää lasta ja tämän käytöstä sekä miten rajata lasta. Lisäksi vanhemmat kaipasivat neuvoja oman epävarmuuden sietämiseen. Oman lapsen murrosiän mukanaan tuomat oikut, pulmat ja haasteet yllättivät vanhemman erityisesti silloin, kun kyseessä oli esikoislapsi. Vanhemmat toivoivatkin, että olisipa osanneet ennakoida, mitä lapsen murrosikä todellisuudessa tuo tullessaan. Muutamat vanhemmat pohtivat, ymmärtävätkö kaikki vanhemmat välttämättä edes hakea apua. Eräs vanhempi taitavasti totesi, kuinka vanhempien tulisi muistaa, että avun hakeminen on viisautta, ei heikkoutta. Hänen mukaansa näin vanhempi myös osoittaa lapselleen olevansa tosissaan tämän kanssa, kun apua hakemalla pyrkii pysäyttämään lapsen tilanteessa ja saamaan tämän ajattelemaan toimintaansa.

Vertaistuki

Vertaistukeen liittyen vanhemmilla oli kahdenlaisia toiveita. Ensimmäinen hyödylliseksi havaitun murrosikäisten adoptiolasten vanhemmille tarkoitettua vertaistuki Facebook-ryhmän rinnalle toivottiin kasvotusten tapaavaa vertaistukiryhmää. Vanhempi, joka tätä ehdotti, koki sitoutumisen ryhmään vielä syvällisemmäksi, kun oli kyse paikan päällä kokoontuvasta ryhmästä. Hänen mukaansa ryhmän tulisi sitoutua kulkemaan tietty elämänvaihe yhdessä yli.

Useampi vanhempi ideoi, että tavallista vertaistukiryhmää hedelmällisempi voisi olla sellainen vertaistukiryhmä, joka olisi ammattilaisvetoinen. Näin ollen siinä yhdistyisi monet hyvät puolet, niin vertaistuki kuin ammattilaisen osaaminen. Eräällä vanhemmalla oli jo kokemusta tällaisesta ryhmästä ja hän korostikin ammattilaisen syvällistä osaamista juuri adoptoiduista murrosikäisistä.

”joku semmonen pienryhmä, vähä niin kun vertaisryhmä, mut siellä olisi tiukka ammattilainen vetämässä sitä, mä on ollut vertaisryhmissä, joissa on ollut perhetyöntekijä vetämässä, mä oon saanut niistä tosi paljon, mut se semmonen tiukka

ammattilaisen näkemys siitä, mitä se lapsi käy läpi, minkälaisia asioita se heijastelee näissä tilanteissa”

Adoptiovanhemmuuden erityisyys

Eräs vanhempi oli pohtinut adoption yhteisöllisyyttä. Hänen mielestään adoptiovanhemmilla on ikään kuin yhteinen vastuu adoptoiduista lapsista, minkä hän toivoikin adoptiovanhempien ymmärtävän. Vanhempi on esimerkiksi itse todennut lapsensa adoptoiduille kavereille, että jos he eivät pysty omien vanhempiansa kanssa juttelemaan asioistaan, niin hänen kanssaan voi kyllä jutella. Hän on halunnut ainakin yrittää tarjota omaa apuaan oman lapsensa lisäksi myös muille adoptoiduille. Yhtenä toiveena eräs vanhempi esitti, että yksinadoptoineiden lapsille, jotka usein kasvavat ilman miehen mallia, sillä yksinadoptoineet ovat lähes poikkeuksetta naisia, olisi tarpeen saada mieskaveri. Tällainen voisi hänen mielestään olla esimerkiksi toisen adoptioperheen isä. Vanhemman mukaan suhde pitäisi pystyä luomaan kuitenkin viimeistään varhaismurrosiässä, jotta siitä tulisi mahdollisimman luonteva ja toimiva.

Adoptiovanhemmuuden erityisyys pohditutti muutamaa vanhempaa. Yksi kuvaili sitä terapeutiksi vanhemmuudeksi, jossa tarvitsee paljon tietoa. Hän vertasikin adoptiovanhemmuutta sijaisvanhemmuuteen, eikä hänen mielestään ne suuresti eroa toisistaan, paitsi avun ja tuen saamisessa. Sijaisvanhemmille on tarjolla jatkuva ammattilaisen tuki työnohjauksineen kaikkineen. Adoptiovanhempi joutuu nämä kaikki itse itselleen hankkimaan. Toisen vanhemman mukaan adoptiovanhemmuus merkitsi kovempaa vastuuta.

”vanhemmuus niin ku, adoptiolapsen vanhemmuus, ni se, joo sanotaan, että pitäs olla pelkkä äiti ja et pitäs olla pelkkä isä, mut se on kuitenkin semmosta terapeutista vanhemmuutta ja siin tarvii aika paljon niin ku tietoo ja infoo, et verrataan vaikka sijaislasten vanhempiin, ni ei se poikkeaa ja sijaislasten vanhemmat saa kaikenlaista tukea, neuvoa ja ammatillista apua ... et kyllä se [tuki, neuvo, apu] kuuluisi meillekin ja ne probleemat on vähintäänkin samanlaisia tai pahempiakin, et ei voi puhua helpommista ongelmista”

”mulle itelle mä koen et se [adoptiovanhemmuus] on niin kun kovempaa vastuuta, että mä on oikeesti ottanut tän lapsen itelleni”

Adoptio ja adoptioperheenä oleminen sai vanhemmat pohtimaan tuen tarpeita monesta näkökulmasta. Yksi vanhempi pohti adoption hienoutta. Hänen toiveenaan oli, että adoptiolapset ja heidän perheensä kykenisivät löytämään tuen kaikkiin elämän eri vaiheisiin. Toinen vanhempi pohti adoptioperheiden ominaisuuksia ja tuen tarpeita sen myötä. Toisaalta hän piti adoptioperheitä ihan samanlaisina perheinä kuin kaikki muutkin. Toisaalta hän muistutti kaikesta siitä adoptioeuvonnasta ja koko adoptioprosessista, mitä vanhemmat ovat joutuneet käymään läpi ennen kuin adoptioperhe on syntynyt.

”löytäis sieltä sen tuen kaikkiin elämän vaiheisiin, että se [adoptio] on hieno juttu, mut kaikissa näkee, miten erikoinen tää teini-ikä on, mitä on seurannu”

”tottakai adoptioperheet on ihan samanlaisia perheitä kuin muutkin, mut se just minkä takii me tarvitaan niitä apuja, niin se ei ainakaan yleensä ole se, että perheessä ois joku alkoholitausta tai joku hirveen niin kun elämönhallinnan ongelma tai jotain muuta, kun me ollaan käyty jo tietty seula läpi, et jos ois hyvin räiskyviä ongelmia ni ne ois varmaan tullut sitten eteen”

Vanhempien toiveissa ja ehdotuksissa perheen arkeen liittyvissä kuvauksissa korostui sekä koko perheen ja läheisten huomioiminen, että sisarussuhteiden tukeminen. Adoptioperheissä sisarussuhteet voivat olla hyvin moninaisia, ottaen huomioon niin perheen mahdolliset muut adoptiolapset kuin biologiset lapsetkin. Mäkipää (2014, 152) on tarkastellut vanhemmuuteen liittyvää vastuuta, jonka adoptiovanhempien on havaittu ottavan usein hyvin vakavasti. Tämän ovat vahvistaneet tutkimukseni tulokset useaan kertaan. Adoptiovanhemmilla on valtava kiinnostus ja tahto erityisesti adoptiolapsen psyykkisen mielenmaiseman ymmärtämiseen. Tämä osaltaan on varmasti juuri sitä adoption erityisyyttä, jota vanhemmat kertomuksissaan kuvailivat ja liittyy terapeutiseen vanhemmuuteen, jollaiselta adoptiovanhemmuus tulosten perusteella näyttäytyy.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä pro gradu -tutkielmassa selvitin, millaisia kokemuksia adoptiovanhemmilla on avusta ja tuesta sekä niiden saamisesta adoptiolapsen ollessa murrosiässä. Lisäksi selvitin, millaisia toiveita ja ehdotuksia adoptiovanhemmilla on avun ja tuen saamiseksi. Koska tutkimukseni painottui vahvasti kokemuskäytännön, lähestymistapani siinä oli fenomenologis-hermeneuttinen.

Tutkimusaineistoni koostui yhteensä viidestä adoptiovanhemman haastattelusta. Vanhempien kertomukset pohjautuivat yhteensä seitsemän adoptiolapsen murrosikään ja sen mukanaan tuomiin kokemuksiin. Kaikki lapset olivat kansainvälisesti adoptoituja ja saapuneet Suomeen vuosina 2002–2007. Haastatteluiden aikaan kaikki lapset olivat jo murrosiässä tai sen ohittaneita, joten vanhemmilla oli tutkimusaiheesta kokemusta. Haastatteluaineiston analysoin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Analyysin myötä aineistosta muodostui kaksi yhdistävää luokkaa kumpaankin tutkimuskysymykseen. Tutkielman tulosten mukaan vanhempien kokemukset avusta ja tuesta jakaantuivat kahteen luokkaan seuraavasti: *adoptiolapsi palveluiden piirissä ja murrosikäisen adoptiolapsen vaativa vanhemmuus*. Vanhempien toiveet ja ehdotukset avun ja tuen saamiseksi jakaantuivat luokkiin: *osaavat ammattilaiset ja toimivat palvelurakenteet* sekä *adoptioperheen toimiva arki*.

Viiden haastattelun laajuinen tutkimusaineisto ei mahdollista yleistettävän kokonaiskuvan luomista murrosikäisten adoptiolasten perheiden tuen tarpeiden kokemuksista. Siitä on kuitenkin löydettävissä yhteneväisyyksiä aiempiin havaintoihin adoptioperheiden tuen tarpeisiin liittyen, kuten adoption jälkeisen tuen niukkuudesta (Partanen 2014; Pietarila 2021) ja vanhempien tärkeästä roolista avun ja tuen saamisessa (Pärssinen-Hentula 2009; Tervonen-Arnkil 2009). Lisäksi yhteneväisyyksiä on löydettävissä palveluissa työskentelevien ammattilaisten adoptiotietämyksen sekä lapsen adoptiotaustan ymmärtämisen puutteesta (Eriksson 2007; VAHKE-hanke 2009; Sukula 2009; Ikonen & Hedman 2020; Pietarila 2021), psykiatristen palveluiden tarpeesta (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015) sekä vertaistuen merkityksellisyydestä adoptioperheille (Sukula 2009; Mäkipää 2014; Ruohio 2016; Pietarila 2021).

Tulokset osoittivat, kuinka merkityksellisin tuki adoptiolapselle oli järjestynyt koulusta, lastensuojelusta sekä lasten- ja nuorisopsykiatriasta. Kaikille lapsille varhaisin tuki oli järjestynyt koulun kautta. Haasteet alkoivat ilmetä lähes kaikilla lapsilla 5–6 luokilla. Ne liittyivät joko

oppimisen tai käyttäytymisen haasteisiin tai kiusaamiskokemukseen. Yläkouluun siirryttäessä tuen tarpeita aiheutti koulupoissaolot, jotka useimmiten johtuivat kaverisuhteisiin liittyvistä tekijöistä. Koulusta saadussa tuessa avainasemassa oli vanhempien nopea reagointi heti, kun he havaitsivat muutoksen lapsensa koulunkäyntiin liittyvässä asiassa. Koulun puolelta merkittävässä roolissa tarvittavien tukitoimenpiteiden järjestymisessä oli kuraattori sekä koko oppilashuoltoryhmä.

Jos koulusta saatu tuki alkoi osoittautua lapselle riittämättömäksi, olivat vanhemmat itse päätyneet olemaan yhteydessä lastensuojeluun lisätuen saamiseksi. Vanhempien kuvailut osoittivat, kuinka lastensuojelupalveluihin päädyttiin myös siitä syystä, kun tarvittavaa tukea ei järjestynyt muualta. Lastensuojelupalveluista perheillä oli kokemusta yleisimmin perhetyöstä sekä sijaishuollosta. Useat vanhempien kuvailut ilmensivät pettymystä palvelurakenteita kohtaan. Esimerkiksi perhetyö tuntui harvoin vastanneen lapsen todelliseen tuen tarpeeseen, koska se oli vapaaehtoista. Lapset eivät tämän vuoksi motivoituneet työskentelyyn. Sijaishuollossa haasteita tuotti vanhempien kokemusten mukaan raskaat päätöstentekoprosessit. Lapsilla alkoi tällöin yleensä jo täysi-ikäistyminen lähestyä, minkä seurauksena arvokasta työskentelyaikaa sijaishuoltoapaikassa jäi liian vähän.

Yli puolet vanhemmista olivat päätyneet hakemaan lapselleen apua psykiatristen palveluiden piiristä. Vanhempien kokemukset avun ja tuen saamisesta lasten- ja nuorisopsykiatriasta olivat kaksijakoiset. Jollekin merkityksellinen tuki oli järjestynyt nopeasti. Toiset puolestaan eivät tuntuneet saavan vanhempien aktiivisuudesta huolimatta tarpeisiin vastaavaa palvelua. Myös psykiatrian tukeen liittyvissä kokemuksissa vanhemmat sanoittivat pettymystä rakenteisiin liittyen. He toivat ilmi niukkoihin resursseihin ja työntekijöiden vaihtuvuuteen liittyviä kokemuksia.

Adoptioeuvonnan valtakunnallisessa oppaassa sekä adoptiotutkimuksissa (STM 2013, 47; Mäkipää 2014, 152; Pietarila 2021, 128) vanhemmat kuvaillaan usein hyvin tunnollisina ja tietoisina vanhempina, jotka osaavat ja jaksavat etsiä lapsilleen monipuolisesti tukea ja apua. Tämän vahvisti myös omat tulokseni. Jotta adoptiovanhempi pystyy olemaan niin sinnikäs palveluviidakossa, tarvitsee hän riittävästi voimavaroja. Haastatteleman vanhemmat kuvailivatkin haastavimmaksi vaiheeksi sitä, kun omat voimat eivät tuntuneet enää riittävän. Erityisesti tämä tilanne kuormitti yhden vanhemman perheitä. Vanhempien omissa tuen tarpeiden kokemuksissa korostui tarve psykiatriselle ymmärrykselle.

Vanhemmat reflektoivat omaa vanhemmuuttaan ja pyrkivät saamaan arjesta murrosikäisen kanssa mahdollisimman toimivan erilaisten kasvatuskäytäntöjen ja -tapojen avulla. Avoin keskusteluyhteys lapsen ja vanhemman välillä osoittautui hyvin tärkeäksi. Erityisesti esikoislasten vanhempia mietitytti, mikä on normaalia murrosikäisen käytöstä ja missä vaiheessa vanhemman tulee huolestua lapsensa tilanteesta. Lisähaasteen pohdintoihin toi adoptiotausta.

Kaikkia vanhempia yhdisti tarve vertaistuelle, jota myös arvostettiin hyvin paljon. Erityisen tärkeäksi vertaistuen muodoksi tutkimukseen osallistuneille vanhemmille oli osoittautunut Facebookissa oleva vertaistukiryhmä murrosikäisten adoptiolasten vanhemmille. Ryhmä koettiin merkityksellisenä monella tapaa: Siellä sai varmasti ymmärrystä ja uskalsi kertoa totuuden. Lisäksi ryhmästä saatiin oikeanlaista tukea ja paljon enemmän kuin koettiin saavan ammattilaisilta. Osa vanhemmista toi esiin myös läheisverkoston ja puolison merkityksellisyyden.

Vanhempien ammattilaisiin liittyvät toiveet ja ehdotukset kohdistuivat hyvin vahvasti ammattilaisen adoptiotietämykseen ja psykiatriseen osaamiseen. Käsittelen näitä tarkemmin luvun loppuosassa. Vanhempien kertomuksista kuvastui monenlaiset haasteet palvelurakenteisiin liittyen: Oikeaa palvelua oli haastava löytää tai saada, palvelun piirissä ollessa erilaiset rakenteelliset syyt tekivät avun saannista pulmallisen tai palvelu ei vaan vastannut tuen tarpeisiin. Näistä johtuen vanhemmat toivoivatkin, että erityisesti lapsen haastavassa tilanteessa apu ja tuki olisi systemaattista ja riittävän pitkäaikaista. Toivotun tuen oikea-aikaisuudella koettiin olevan suuri merkitys. Vanhempien kokemuksen perusteella merkityksellisintä ei niinkään ollut, minkä palvelun piiristä apu tulee. Tärkeintä oli aidosti kohdatuksi tuleminen, mihin koettiin, että vaikuttaa ammattilaisen persoona ja ammattitaito. Oleellisinta on, että jokaisen kohdalle sattuisi jossain vaiheessa palvelupolkua ammattilainen, jonka kanssa syntyy luottamuksellinen suhde ja kokemus autetuksi tulemisesta.

Vanhemmat toivoivat, että lapsen tuen tarpeita pohdittaessa otettaisiin yhä paremmin huomioon kaikki ne henkilöt, jotka hänen kanssaan arkea elävät. Harvoin lapsen mahdollisen haastavan käyttäytymisen nähtiin olevan vaikuttamatta muuhun lähipiiriin, kuten sisaruksiin. Perheen arjen sujumisen edellytyksinä vanhemmat pitivät sekä vertaistuen että vanhemman oman ammatillisen keskustelutuen saamista. Näiden koettiin olevan oleellisia tekijöitä vanhemman oman jaksamisen kannalta ja vaikuttavan sen myötä koko perheen hyvinvointiin.

Kuten tutkielmani osoittaa, adoptiossa on kyse hyvin erityisestä osa-alueesta, joka yhä edelleen tunnistetaan perus- ja erityispalveluiden piirissä valitettavan huonosti. Toisaalta haastatteleman vanhemmat pitivät adoptioperheitä ihan tavallisina lapsiperheinä. Toisaalta he pohtivat monenlaisia adoptiolle luonteenomaisia piirteitä, kuten koko adoptioprosessi ja adoptioneuvonta ennen kuin adoptioperhe on edes syntynyt. Vanhemmat sanoittivat adoption hienoutta ja yhteisöllisyyttä. He ajattelivat adoptiovanhemmilla olevan ikään kuin yhteinen vastuu adoptoiduista lapsista. Samaan aikaan vanhemmat tunnistivat myös adoption erityisyyden. Yksi vanhempi kuvasikin adoptiovanhemmuutta terapeutiseksi vanhemmuudeksi, jonka voisi hänen mukaansa rinnastaa sijaisvanhemmuuteen. Olen itse pohtinut usein tätä samaa. Merkittävin ero adoptiovanhempien ja sijaisvanhempien välillä on nimittäin juuri avun ja tuen saamisessa. Sijaisvanhemmille on tarjolla jatkuva ammattilaisen tuki sekä työnohjaus. Adoptiovanhempi joutuu hankkimaan kaiken avun ja tuen niin itselleen kuin perheelleenkin. Toivon tämän huomion nousevan laajempaan tarkasteluun adoption jälkeistä tukea kehitettäessä.

Tutkimukseni tulokset osoittavat kolme keskeistä tarvetta, joihin tulee kiinnittää huomiota murrosikäisten adoptiolasten ja heidän perheidensä tuen tarpeita käsiteltäessä. Ensimmäinen on **adoptioymmärryksen lisääminen**. Sekä Erikssonin (2007, 93–94) tulokset että VAHKE-raportti (2009) jo yli kymmenen vuotta sitten osoittivat, kuinka adoptiotietämystä tulisi lisätä palveluiden piirissä. Yhä edelleen tutkimustulokset osoittavat saman niin oman tutkimukseni kuin Pietarilankin (2021, 151) osalta. Vanhemmat kertoivat peräänkuuluttaneen perus- ja erityispalveluiden ammattilaisilta ymmärrystä lapsen adoptiotaustaan liittyen. Konkreettisesti sitä ei ollut kuitenkaan saatu, vaan adoptiotietämysten jakaminen ammattilaisille jäi vanhempien tehtäväksi. Vanhemmat toivoivat, että ammattilaiset oikeasti osoittaisivat mielenkiintoa adoptioasiaan liittyen. Jos heillä ei ole adoptiosta aiempaa tietämystä, voisivat he vanhempien mukaan hankkia sitä omalla perehtyneisyydellään.

Toinen keskeinen tarve on **psykiatrisen ymmärryksen lisääminen**. Kun vanhemmat kuvailivat heidän omia tuen tarpeitaan, nousi tarve psykiatriselle ymmärrykselle ja tuelle hyvin vahvasti esiin. Vanhemmilla oli hyvin suuri tarve ymmärtää murrosikäisen adoptiolapsen mielen maailmaa ja tämän tueksi he kaipasivat vahvasti psykiatrisen ymmärryksen saamista. Tulosten perusteella ylipäätään psykiatrian palveluiden saamista niin lapselle kuin vanhemmalle ei koettu helpoksi. Vanhempien kokemuksista välittyi tunne, kuinka psykiatrian palveluilta toivottiin tukea paljon enemmän kuin sitä todellisuudessa saatiin. Tämä puolestaan johti siihen, että apua ja tukea

päädyttiin hakemaan muiden palveluiden piiristä, kuten lastensuojelusta tai kolmannelta sektorilta. Yleisesti ottaen psykiatristen palveluiden haastavan saamisen vahvistavat aiempi tutkimus (Pietarila 2021, 148–149) sekä ajankohtainen kannanotto siitä, kuinka lastensuojelu ei korvaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita (Lastensuojelun Keskusliitto 2022). Psykiatristen palveluiden tarpeellisuus adoptiolapsille ja heidän perheilleen on jo vuosien ajan ollut ja tulee jatkossakin olemaan hyvin merkityksellinen, sillä adoptiolasten kysynnän kasvaessa ja adoptioon annettavien lasten määrän vähentyessä seurauksena on, että tulevaisuudessa adoptiolapset ovat yhä vanhempia ja erityistarpeisempia ja näin ollen mahdollisesti myös enenevässä määrin psykiatristen palveluiden tarpeessa (Högbacka 2009, 190).

Kolmas keskeinen tarve on **adoption jälkeisen tuen kehittäminen**. Huolestuttava havainto tuloksissa liittyi lapsen palveluiden piiristä saamaan tukeen ja tarkemmin adoptioeuvonnan antajien sekä adoptiopalvelunantajien tarjoaman tuen vähäisyyteen vanhempien kertomuksissa. Ainoastaan yksi vanhempi toi ilmi olleensa yhteydessä adoptiopalvelunantajaan, josta hän ei ollut kylläkään saanut vastausta vuoteen. Täysin samansuuntaisia haasteita adoption jälkeisen tuen kohtaamattomuudessa on havainnut Pietarila (2021, 141–145). Tutkimustulosten perusteella adoptiolain (22/2012) 25 § ei näytä siirtyneen käytäntöön, sillä siinä määritellään adoption jälkeinen tuki. Samaan aikaan tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että vanhemmat kaipaavat lisää tukea. Ajattelen, että kyse voisi olla siitä, etteivät vanhemmat osaa mieltää voivansa yhä olla adoptioeuvonnan antajaan yhteydessä murrosikäisen adoptiolapsen asioissa. Mielestäni tämä tarvitsisi huomattavaa tiedon lisäämistä niin palveluiden sisällä kuin adoptioerheidenkin suuntaan.

Vanhemmat kuvasivat, kuinka murrosikäisen adoptiolapsen tuen tarpeita pohtiessa oli hyvin haastavaa selvittää, mistä kaikesta on kyse. He pohtivat, mikä johtuu adoptiosta ja sen myötä mahdollisesti tapahtuneesta traumatisoitumisesta, mikä puolestaan on ikätasoon kuuluvaa. Vanhemmat toivat ilmi, kuinka he olivat jättäneet hakematta apua lapsen ja perheen tuen tarpeeseen, koska eivät tieneet, minkä tahon puoleen kääntyisivät. Eräs vanhempi kertoi haaveilevansa, että adoptioerheille perustettaisiin oma säätiö. Sinne koottaisiin kaikki adoptioon liittyvä tietotaito ja kontaktit ammattilaisista, kuten terapeuteista ja psykiatreista, joilla olisi adoptiotietämystä. Mielestäni vanhemman kuvailema säätiö ratkaisi monta pulmaa, joiden kanssa adoptioerheet tuskailevat. Yhteen paikkaan koottu tieto ja asiantuntemus selkeyttäisi varmasti niin adoptioerheitä kuin ammattilaisiakin.

Tämän tutkimuksen tuloksia tulkitessa on tarpeen huomioda, että ne ovat vanhempien kokemuksia avun ja tuen saamisesta niin adoptiolapselle, vanhemmalle itselleen kuin koko adoptioperheelle. Olisi mielenkiintoista tietää, miten murrosikäiset adoptoidut itse vastaisivat, jos heiltä kysyttäisiin samoja asioita kuin heidän vanhemmiltaan. Tämä olisikin mielenkiintoinen ja hyödyllinen jatkotutkimusaihe. Vuoden 2020 Nuorisobarometrissa selvitettiin yleisesti ottaen nuorten kokemuksia palveluiden käytöstä, tarpeesta ja riittävydestä (Pirttijärvi ym. 2021, 5). Nuorisobarometrin tuloksista oli löydettävissä yhteneväisyyksiä omien tulosteni kanssa. Nuoret olivat kokeneet muun muassa hitautta palvelun saamisessa, haasteita palveluiden jatkuvuudessa ja että asiakaslähtöisyys ei aina toteudu palveluissa. Käytetyissä palveluissa löytyi myös yhteneväisyyksiä: kouluterveydenhuolto, psykiatrian palvelut ja sosiaalipalvelut. (Berg & Myllyniemi (toim.) 2021, 205; Pirttijärvi ym. 2021, 5).

Toinen huomionarvoinen seikka tulosten luotettavuutta pohdittaessa liittyy tutkimuksen kohdejoukkoon, adoptioperheisiin. On syytä kiinnittää huomiota, mitkä ilmiöt tuloksista pätevät kaikkiin murrosikäisiin ja heidän perheisiinsä, ja mitkä puolestaan liittyvät tai johtuvat adoptiosta ja ovat luonteenomaista juuri adoptoidulle murrosikäiselle. Jatkotutkimusaiheena olisi kiinnostavaa vertailla murrosikäisten adoptoitujen, murrosikäisten sijoitettujen sekä ylipäättään murrosikäisten tuen tarpeiden ilmenemistä. Olisi mielenkiintoista tarkastella, millaisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia niissä ilmenee.

Adoptio on yhteiskunnallisesti merkittävä asia, koska adoptioperhe luodaan yhteiskunnan avulla. Tästä johtuen yhteiskunnalla on myös erityinen vastuu riittävän tuen järjestämisestä adoptioperheille. (VAHKE-hanke 2009, 80.) Adoptioperheiden koetaan tarvitsevan varhaista, matalan kynnyksen tukea kokonaisvaltaisesti sosiaali- ja terveystalv palveluista (Ikonen & Hedman 2020, 11; Pietarila 2021, 158). Tämä ehkäisisi sen, minkä tuloksetkin osoittivat, että heidän ei tarvitsisi päätyä lastensuojelun asiakkaiksi siitä syystä, kun muuta apua ja tukea ei järjestynyt. Jatkotutkimusaiheena minua kiinnostaisi selvittää, millaisia vaikutuksia adoptiolapsen ensimmäisten elinvuosien kokemuksilla on hänen murrosiän käyttäytymiseen. Löytyykö varhaisten vuosien hoivan laadusta jokin yhteys adoptiolapsen myöhemmälle käyttäytymiselle.

Adoptioeuvonnan sosiaalityö näyttäytyy lastensuojelun, lapsiperhepalveluiden ja lastenpsykiatrian rajapinnoilla tapahtuvana sosiaalityönä (Pietarila 2021, 168). Se koskettaa verkostojen kautta laajaa ammattilaisten joukkoa. Todellisuudessa kuitenkin tutkimustulokset osoittavat adoptio-osaamisen

painottuvan lähes kokonaan adoptioeuvonnan sosiaalityöntekijän ammattitaidolle. Pietarila (mt., 168) puhuu tutkimuksessaan siitä, kuinka adoption ajatellaan yhä olevan hyvien keskiluokkaisten tapa perustaa perhe, eikä sitä edelleenkään nähdä tarvitsevan lapsen mahdollisuutena saada perhe. Näin ollen, kun ajattelu lähtee hyvin pärjäävistä vanhemmista, saattaa ympäristön ja ammattilaisten olla haastavaa tunnistaa lapsen adoptiotaustasta ja kohtelusta syntyneitä tarpeita. Toisaalta tämän tutkimuksen tulokset luovat lisää vahvistusta sille, kuinka adoptiovanhemmat näyttäytyvät aktiivisina toimijoina ja pärjäävinä vanhempina järjestellessään lapselleen, itselleen sekä koko perheelleen riittävän tuen ja avun. Vanhempien oman aktiivisen toimijuuden lisäksi merkityksellisenä apuna ja tukena adoptioperheille näyttäytyi järjestöiltä saama tuki erityisesti adoptioasioissa sekä vertaistuki.

Tämä tutkimus jatkaa edellisten tutkimusten (myös Partanen 2014, 100; Pietarila 2021, 168) tapaan tiedon näkyväksi tekemistä: Kuinka adoption jälkeistä tukea, erityisesti elämän merkityksellisissä kohdissa kuten murrosiän aikaan, tulisi kehittää ja palveluita monipuolistaa. Toivon tutkimuksen lisäävän ennen kaikkea tietoisuutta adoptioperheiden kokemista tuen tarpeista adoptiolapsen ollessa murrosiässä ja tekevän näkyväksi kaikkia niitä toiveita ja ehdotuksia, joita vanhemmat kiitettävästi toivat esiin avun ja tuen saamisen kehittämiseksi. Ajattelen, että adoption jälkeisen tuen kehittäminen ja yleisesti ottaen sen merkityksellisyydestä puhuminen, voisi lisätä ammattilaisilla ensinnäkin kiinnostusta ylipäättään adoptiota kohtaan, ja tämän myötä mielenkiintoa lisätä omaa tietopohjaa aiheesta. Adoptio on osa-alueena sosiaalityön marginaalia, mikä osaltaan tekee siitä vieraamman ammattilaisten keskuudessa. Kuten tulokset osoittavat, sosiaalityön ammattilaistenkin olisi hyvä ymmärtää adoptiolasten taustan merkitystä paremmin ja tunnistaa niin adoptiolapsen kuin tämän vanhempien ja koko perheen tuen tarpeita. Toivon, että ammattilaiset kohdatessaan adoptoidun, adoptiovanhemman, adoptioperheen, kenen tahansa, jota adoptio tavalla tai toisella koskettaa, muistaisivat, että adoptio on juuri kyseiselle henkilölle yleensä jollakin tapaa erityinen asia.

LÄHTEET

Adoptiolaki (22/2012) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120022> Viitattu 14.11.2021.

Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2020 (Valvira) https://www.valvira.fi/documents/14444/1170442/Adoptiolautakunnan_toimintakertomus_2020.pdf/bc109a4c-c28f-5502-c2be-433f934de2d3?t=1624877805774 Viitattu 24.9.2021.

Asetus lasten suojelua sekä yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta (29/1997) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1997/19970029> Viitattu 14.11.2021.

Berk, Päivi & Myllyniemi, Sami (toim.) (2021) Tiivistelmä. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö, 205–207.

Brodzinsky, David (2005) Reconceptualizing Openness in Adoption: Implications for Theory, Research and Practice. Teoksessa David M. Brodzinsky & Jesús Palacios (toim.) Psychological Issues in Adoption. Research and Practice. Westport, Connecticut: Praeger Publishers, 145–166.

Dhami, Mandeep K. & Mandel, David R. & Sothmann, Katy (2007) An evaluation of post-adoption services. Children and Youth Services Review, 29 (2), 162–179.

Erikson, Erik H. (1968) Identity. Youth and Crisis. New York: W. W. Norton & Company.

Erikson, Erik H. (1982) Lapsuus ja yhteiskunta. Suom. Esko Huttunen. Jyväskylä: Gummerus.

Eriksson, Pia K. (2007) Prosessiluontoinen adoptioneuvonta. FSKC Rapporteur 1/2007. Helsinki: FSKC.

Eriksson, Pia K. (2009) Adoptiossa mikään ei ole varmaa ennen kuin lapsen saa syliinsä – asiakkaiden kokemuksia kansainvälisestä adoptioprosessista. FSKC Rapporteur 9/2009. Helsinki: FSKC.

Eriksson, Pia (2014) Tunteet adoptioneuvonnassa. Teoksessa Maarit Koskinen & Sari-Maaria Sarkkinen & Marjaana Svala (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House, 31–52.

Eurooppalainen yleissopimus lasten adoptiosta (39/2012) Finlex https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2012/20120039/20120039_2 Viitattu 14.11.2021.

Grotevant, Harold D. & Dunbar, Nora & Kohler, Julie K. & Lash Esau, Amy M. (2000) Adoptive Identity: How Contexts Within and Beyond the Family Shape Developmental Pathways. Family Relations 49(4) Blackwell Publishing, 379–387.

Grotevant, Harold D. & Perry, Yvette V. & McRoy, Ruth. G. (2007) Openness in Adoption: Outcomes for Adolescents within Their Adoptive Kinship Networks. Teoksessa Thomas C. Atwood (toim.) Adoption Factbook IV. The most comprehensive source for adoption statistics nationwide.

National Council For Adoption. Sterling: PMR Printing Company, 439–452. <https://www.adoptioncouncil.org/files/large/eaf491863333d68> Viitattu 19.11.2021.

Hedman, Lilli & Halme, Nina (2018) Adoptoitujen nuorten hyvinvointi Kouluterveyskyselyssä 2017. Tutkimuksesta tiiviisti 18, kesäkuu 2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL.

Hietala, Outi & Rissanen, Päivi (2015) Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kokemusasiantuntija – hoidon ja avun kohteesta omien kokemusten jakajaksi sekä palveluiden kehittäjäksi. Kuntoutussäätiö & Mielenterveyden keskusliitto. Helsinki: Unigrafia.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2015) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hokkanen, Liisa & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2017) Kokemusasiantuntijuus järjestöllisenä vaikuttamisena. Teoksessa Anneli Pohjola & Maarit Kairala & Hannu Lyly & Asta Niskala (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tampere: Vastapaino, 265–285.

Hyväri, Susanna (2017) Luottamuksen rakentuminen kokemusasiantuntijoiden ja viranomaisten välillä. Teoksessa Anneli Pohjola & Maarit Kairala & Hannu Lyly & Asta Niskala (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tampere: Vastapaino, 181–205.

Hällback, Hanna (2009) Adoptiovanhemman reppu – tieto ja kokemukset vanhemmuuden tukena. Teoksessa Kaarina Pasanen & Irene Pärssinen-Hentula (toim.) Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Artikkelikokoelma. Adoptiolapsille eheämpi elämä -projekti 2006–2009. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 85–89.

Högbacka, Riitta (2009) Ikioma lapsi vieraasta maasta. Yhteisyys ja erot kansainvälisissä adoptioperheissä. Teoksessa Riitta Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus, 162–190.

Ikonen, Riikka & Hedman, Lilli (2020) Adoptoitujen nuorten hyvinvointi ja elintavat: Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 17/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL.

Kaikkien perheiden Suomi-hanke (2014) Kysely: Ammatillaiset kaipaivat lisää tietoa perheiden monimuotoisuudesta. Raportti 22.7.2014. https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2014/07/KPS_selvitys_ammattilaiset_ja_opiskelijat_nettiin_final.pdf Viitattu 3.4.2022.

Kirk, H. David (1964) Shared fate. A Theory of Adoption and Mental Health. New York: Free Press.

Koskinen, Maarit (2021) Synnyinperhe, adoptioerhe sekä normatiivinen suomalaisuuskäsitys kansainvälisesti adoptoitujen identiteetin neuvotteluissa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laine, Timo (2018) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–50.

Lastensuojelun Keskusliitto (2022) Lastensuojelu ei korvaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita. <https://www.lskl.fi/kannanotot/lastensuojelu-ei-korvaa-lasten-ja-nuorten-mielenterveyspalveluita/> Viitattu 16.4.2022.

Mentoritoiminta (Adoptioperheet ry) <https://adoptioperheet.fi/mentoritoiminta/> Viitattu 5.4.2022.

Mäenpää, Marjo (2021) Adoptoitujen tukea Suomessa tulee uudistaa. Pelastakaa Lapset ry <https://www.pelastakaaalapset.fi/kv-adoptiopalvelu/adoptoitujen-tukea-suomessa-tulee-uudistaa/> Viitattu 3.4.2022.

Mäkipää, Sanna (2006) Mistä on adoptioperheet tehty? – Vanhemmuuden ammatillinen rakentaminen adoptioeuvontaa ohjaavassa tekstissä. Teoksessa Katri Komulainen & Hannu Rätty & Jussi Silvonen (toim.) Hulluudesta itsehallintaan. Uuden historian näkökulmia psyykkisiin ilmiöihin ja ammattikäytäntöihin. Psykologian tutkimuksia 25. Joensuu: Joensuun yliopistopaino, 187–206.

Mäkipää, Sanna (2007) Neuvotellen rakennettu perhe. Perhe, vanhemmat ja lapsi adoptiota ohjaavassa tekstissä. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 205–223.

Mäkipää, Sanna (2014) Toivottuja lapsia ja hyviä äitejä – adoptioäitien lapsen saamisen jälkeinen masennus. Teoksessa Maarit Koskinen & Sari-Maaria Sarkkinen & Marjaana Svala (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House, 137–156.

Neil, Elsbeth (2007) Post-Adoption Contact and Openness in Adoptive Parent's Minds: Consequences for Children's Development. The British Journal of Social Work 39 (1) January 2009, 5–23. <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/39/1/5/1715071> Viitattu 24.10.2021.

Oppaat (Adoptioperheet ry) <https://adoptioperheet.fi/ammattilaiselle/oppaat/> Viitattu 3.4.2022.

Palacios, Jesús (2009) The Ecology of Adoption. Teoksessa Gretchen. Miller Wrobel & Elsbeth Neil (toim.) International Advances in Adoption Research for Practice. West Sussex: Wiley-Blackwell, 71–94.

Partanen, Päivi (2014) Avoimuus ja perhesiteet adoptoitujen elämässä. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro 25. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.

Parviainen, Heikki (2003) Kansainvälinen adoptiotoiminta Suomessa vuosina 1970–2000. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E 15/2003. Helsinki: Väestöliitto.

Pasanen, Kaarina (2009) Ryhmän ohjaamisesta tuntumaa perheiden arkeen. Teoksessa Kaarina Pasanen & Irene Pärssinen-Hentula (toim.) Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Artikkelikokoelma. Adoptiolapsille eheämpi elämä -projekti 2006–2009. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 90–97.

Pelastakaa Lapset ry. Haluan adoptoida lapsen. <https://www.pelastakaalapset.fi/tukea-lapsille-ja-perheille/adoptiot/haluan-adoptoida-lapsen/> Viitattu 15.11.2021.

Pietarila, Päivi (2021) Erityistarpeisen lapsen adoptoiminen vanhempien kokemana. Tutkimus vanhemmuuden rakentumisesta ja erityistarpeisuuden merkityksistä. Acta electronica Universitatis Lapponensis 320. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Pirttijärvi, Anssi & Tenojoki, Anna-Maria & Berg, Päivi & Kiilakoski, Tomi & Myllyniemi, Sami (2021) Esipuhe. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö, 5–7.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2020) Organisaatiokulttuurinäkökulma esimerkkinä laadullisen tutkimuksen yleistymisestä. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 61–74.

Pärssinen-Hentula, Irene (2009) Käytäntö määrittelemässä jälkipalvelua - lähtökohtana adoptiolapsen elämänkaari ja adoption jälkeisen tuen kolme pilaria. Teoksessa Kaarina Pasanen & Irene Pärssinen-Hentula (toim.) Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Artikkelikokoelma. Adoptiolapsille eheämpi elämä -projekti 2006–2009. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 17–34.

Pösö, Tarja (2003) Adoptio perhesuhteiden uudelleenjärjestelyinä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 140–158.

Rauma, Kerstin & Wikstedt, Anja (2009) Yksinhuoltajat tuen hakijoina ja vertaistoiminnassa. Teoksessa Kaarina Pasanen & Irene Pärssinen-Hentula (toim.) Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Artikkelikokoelma. Adoptiolapsille eheämpi elämä -projekti 2006–2009. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 143–148.

Ruohio, Heidi (2016) Suomalaiset kansainvälisesti adoptoidut. Perheeseen ja kansaan kuuluminen. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Saartio, Pirkko (2009) Esipuhe. Teoksessa Kaarina Pasanen & Irene Pärssinen-Hentula (toim.) Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Artikkelikokoelma. Adoptiolapsille eheämpi elämä -projekti 2006–2009. Helsinki: Pelastakaa Lapset, 5–6.

Siivola, Seija (2020) Adoptio osa elämää: Kotimaisesti adoptoitujen kertomuksia. Acta electronica Universitatis Lapponensis 297. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Sinkkonen, Jari (2001) Adoptiolapsen psyykkisen kehityksen haasteet. Duodecim 2001; 117(5), 499–504.

Sinkkonen, Jari (2009) Kohti aikuisuutta ja yksilöitymistä. Teoksessa Kaarina Pasanen & Irene Pärssinen-Hentula (toim.) Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Artikkelikokoelma. Adoptiolapsille eheämpi elämä -projekti 2006–2009. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 127–128.

Sinkkonen, Jari (2010) Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa (2015) Adoptoidut lapset ja nuoret. Teoksessa Jari Sinkkonen & Kaisa Tervonen-Arnkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus Duodecim, 42–49.

STM (2013) Adoptioneuvonta. Opas adoptioneuvonnan antajille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sukula, Seija (2009) Matka äidiksi. Tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Särkikangas, Ulla (2020) Sosiaali- ja terveystieteiden käyttö erityisperheiden arjessa – toiminnan ja ajankäytön näkökulma. Taloustieteen osaston julkaisusarja numero 73. Helsinki: Unigrafia.

Teilmann, Grete & Pedersen, Carsten B. & Skakkebaek, Niels E. & Jensen, Tina Kold (2006) Increased Risk of Precocious Puberty in Internationally Adopted Children in Denmark. *Pediatrics* 118(2) August 2006, e391–e399.

TENK (2013) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.

TENK (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki.

Tervonen-Arnkil, Kaisa (2009) Adoptiolapsen kohtaaminen - terapeutti voi auttaa kokemuksen jäsentämisessä. Teoksessa Kaarina Pasanen & Irene Pärssinen-Hentula (toim.) Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Artikkelikokoelma. Adoptiolapsille eheämpi elämä -projekti 2006–2009. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 98–107.

Tervonen-Arnkil, Kaisa (2015) Adoption avoimuus. Teoksessa Jari Sinkkonen & Kaisa Tervonen-Arnkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus Duodecim, 50–67.

Toikko, Timo (2011) Kokemusasiantuntija palveluiden kehittäjänä. Teoksessa Petri T. Ruuskanen & Katri Savolainen & Mari Suonio (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Unipress, 103–117.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tökkäri, Virpi (2018) Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Ira A. Virtanen (toim.) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press, 64–84.

VAHKE-hanke (2009) Valtakunnallisen adoptio-osaamisen hyvien käytäntöjen kehittämis- ja levittämishanke. Loppuraportti. Helsinki: FSKC Rapport 7/2009.

Valtioneuvoston asetus adoptiosta (202/2012) Finlex
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120202> Viitattu 14.11.2021.

Valvira (2021a) Adoptioprosessi. <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio/adoptioprosessi>
Viitattu 16.11.2021.

Valvira (2021b) Adoptiolautakunnan ohjeistuksia.
<https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio/adoptiolautakunnan-ohjeistuksia> Viitattu 16.11.2021.

Ventelä, Lotta (2013) Juurimatka rakentaa identiteettiä. Adoptioperheet 2013 (4).

Vilkkä, Hanna (2021) Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Yhteiset Lapsemme ry. Adoptiokuraattori. <https://www.yhteisetlapsemme.fi/kansainvalinen-adoptio/adoptiokuraattori/> Viitattu 3.4.2022.

Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) Finlex
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060> Viitattu 14.11.2021.

LIITTEET

Liite 1: Tiedote haastattelusta

Hei adoptiovanhempi!

Olen Tampereen yliopiston maisterivaiheen opiskelija ja tutkin sosiaalityön pro gradu -tutkielmassani, millaista apua ja tukea adoptioperheet ovat saaneet sekä kokeneet tarvitsevansa adoptiolapsensa ollessa murrosiässä. Haluaisitko kertoa kokemuksistanne lapsenne murrosiän aikaan? Millaista apua ja tukea saitte silloin tai olisitte kaivanneet lisää? Kaikki kokemukset ovat arvokkaita ja lisäävät ymmärrystä adoptioperheiden tuen tarpeista adoptiolapsen ollessa murrosiässä. Näiden tietojen pohjalta myös adoptioperheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset osaavat kehittää palveluitaan yhä paremmin vastaamaan myös murrosikäisten adoptiolasten perheitä. Lisäksi jakamalla omia kokemuksianne pääsette olemaan avuksi toisille murrosikäisten lasten adoptioperheille.

Kutsun vuosina 2003–2005 adoptiolapsen saaneita adoptiovanhempia osallistumaan tutkimukseeni. Rajaan tutkielmani koskemaan murrosikäisiä adoptiolapsia ja heidän vanhempiaan, sillä Suomeen tuli vuosina 2003–2005 valtavat määrät adoptiolapsia, jotka ovat nyt teini-iässä ja sitä ohittamassa.

Tutkimus toteutetaan haastattelemalla. Haastattelut on tarkoitus pitää marras-joulukuun 2021 aikana Sinulle sopivassa paikassa tai etäyhteydellä. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voit perua sen halutessasi missä vaiheessa vain. Tutkimustuloksia käsitellään ehdottoman anonyymisti ja luottamuksellisesti sekä käytetään vain tässä pro gradu -tutkielmassa. Tutkimusaineistoa säilytetään tietoturvalisesti salasanojen takana yliopiston OneDrive-ohjelmalla tietokoneella. Nimettömiä ja tunnistamattomia otteita haastatteluaineistoista voidaan käyttää tutkielman tuloksista kirjoitettaessa. Haastatteluaineistot hävitetään tutkielman valmistuttua. Henkilötietoja käsitellään tietosuojalain mukaisesti ja käytetään vain haastatteluajan sopimiseksi.

Tutkimus valmistuu keväällä 2022 ja se julkaistaan osoitteessa <https://trepo.tuni.fi/>

Uskon, että Sinulla adoptiovanhempana on arvokasta ja ensisijaista tietoa adoptioperheen arjesta. Tämän tutkimuksen avulla haluan välittää tätä ainutlaatuista tietoa eteenpäin.

Sydämellinen kiitos osallistumisestasi!

Sonja Valovaara-Annola

SUOSTUMUSLOMAKE

Adoptioperheiden kokemuksia tuen tarpeista adoptiolapsen ollessa murrosiässä

Suostumus tutkimukseen osallistumiseksi

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun pro gradu-tutkimukseen, ja olen saanut kirjallista tietoa tutkimuksesta, ja mahdollisuuden esittää siitä tutkijalle kysymyksiä. Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä peruuttaa suostumus ja keskeyttää tutkimus väliaikaisesti syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisina.

Annan suostumukseni tutkimukseen.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus

Nimenselvennys

HAASTATTELURUNKO

Taustatiedot

Minkä ikäisenä lapsi saapui perheeseen? Kotimainen vai kansainvälinen adoptio?
Adoptioeuvonta ja adoptioprosessi – oliko jotain erityistä?

Millainen murrosikä lapsellanne oli? Minkä ikäisenä se alkoi?

Mitä ajattelette, mitä adoptio on merkinnyt lapsellenne murrosiässä? / Miten se on murrosikään vaikuttanut?

Millaista tukea ja apua olette saaneet lapsenne murrosiässä? Joitakin palveluita?

Millaisesta tuesta ja avusta olisitte hyöttyneet jo ennen murrosikää, murrosiän mahdolliset haasteet silmällä pitäen?

Millaista tukea ja apua toivoisitte lisää adoptiolapsen murrosiän vaiheeseen? Mitä palveluita?

Tuleeko mieleen vielä jotain mitä haluaisit tarkentaa tai kertoa lisää?